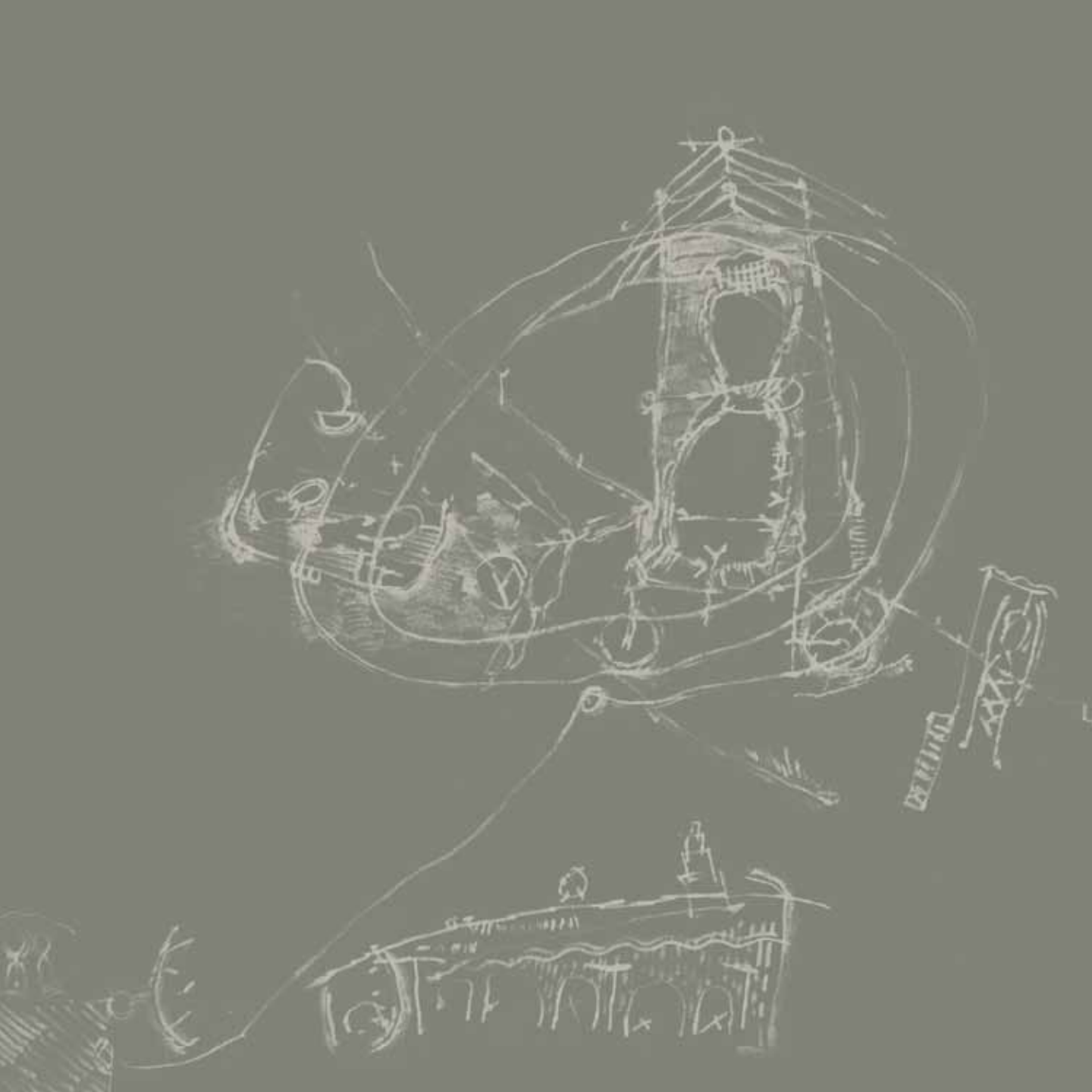
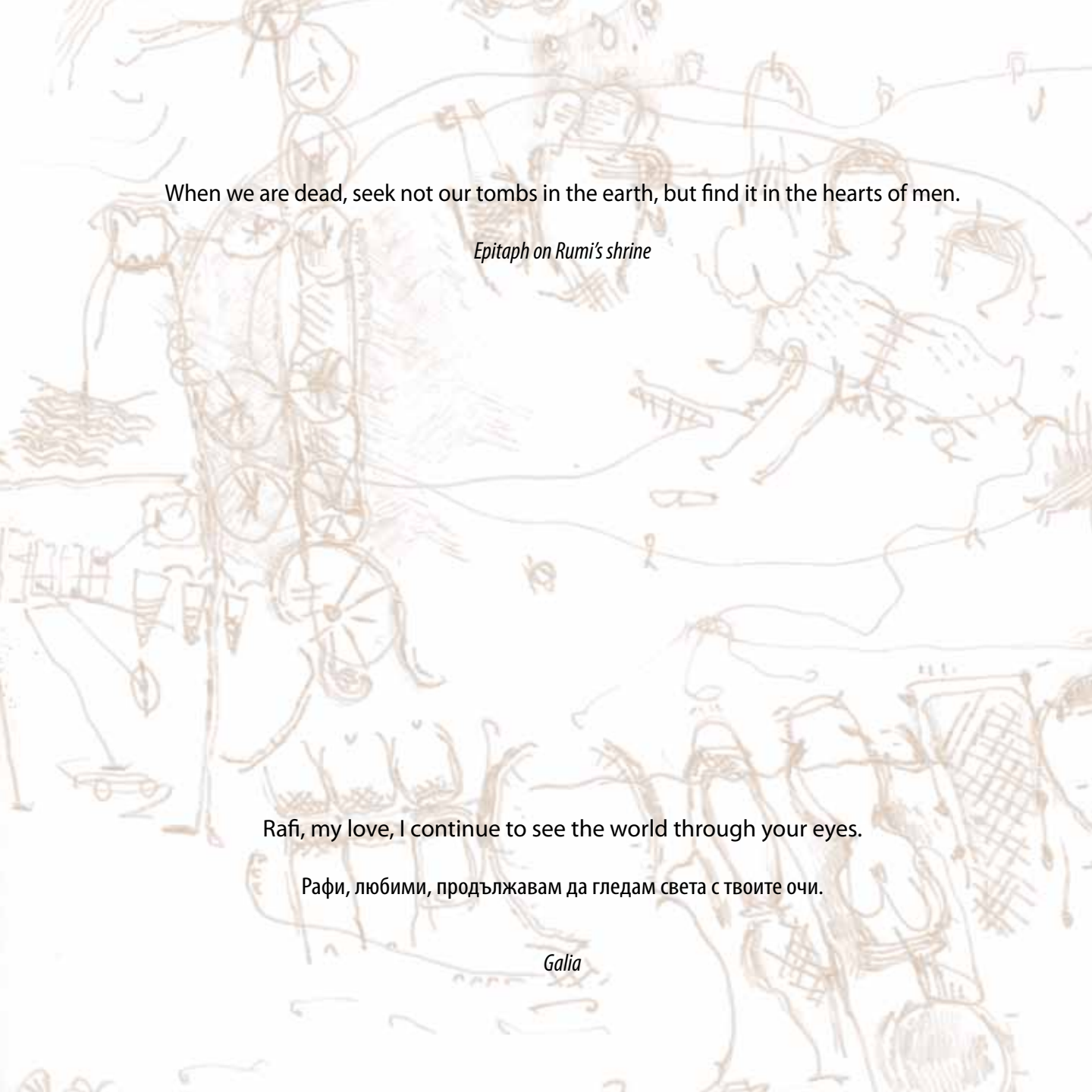

RAFI CHEHIRIAN

When we are dead, seek not our tombs in the earth, but find it in the hearts of men.

Epitaph on Rumi's shrine

Rafi, my love, I continue to see the world through your eyes.

Рафи, любими, продължавам да гледам света с твоите очи.

Galia

ACKNOWLEDGEMENTS

This book is an effort to gather reflections on Rafi, written by people who knew him in different ways, times, and places, on pages illustrated with his own drawings. Moreover, this book is an attempt to create something that reflects his life and his characteristic effect on those around him.

Our deepest gratitude to all who put their thought and effort into this creative process, beginning with Anna Sofianides, who is the impetus behind it all; Romyana and Ivan Ivanov, who took care of the transliteration into Cyrillic from Latin letters; Emma Tahmizian and Dessi Kissilenko, for their moving translations; Misha Georgieva for her impassioned and imaginative design of this book.

We would like to express our gratitude to our dear friends Eva and Borimir Darakchievi, Anna and Tom Sofianides, Rumiana and Ivan Ivanovi, Maria Spassova, Nassya Kravetska and Aaron Owens, Elena and Garo Chehikian, and Dessi and Anri Kissilenko, whose material support made the realization of this book possible.

By placing the book within Rafi's artistic universe, we hope to have included him in the conversation.

Galia Chehikian

Julian Chehikian

Garó Chehirian	<i>Bulgarian</i>	9
	<i>English</i>	105
Tzvetan Kolev	<i>Bulgarian</i>	21
	<i>English</i>	111
Rumen Serafimov	<i>Bulgarian</i>	33
Margarita Pueva	<i>Bulgarian</i>	37
Neti Dobrevá	<i>Bulgarian</i>	39
Alexander Tonchev	<i>Bulgarian</i>	40
Boryana Semerdzhieva	<i>Bulgarian</i>	42
Pepi Dakov	<i>English</i>	43
Iveta Yaneff	<i>English</i>	45
Rosi and Emo Georgievi	<i>Bulgarian</i>	47
Dimitar Kelbechev	<i>Bulgarian</i>	49
Evelina Kelbecheva	<i>English</i>	50
Beatrice Tolidjian	<i>English</i>	52
Christo Marinov	<i>English</i>	54
Borimir Darakchiev	<i>English</i>	56
Eva Darakchieva	<i>English</i>	57
Anna Sofianides	<i>English</i>	58
Thomas Sofianides	<i>English</i>	60
Noris Balabanian	<i>English</i>	62
Emma Tahmizian	<i>Bulgarian</i>	63
Bouriana and Vlado Todorov	<i>English</i>	67

Dessi and Anri Kissilenko	<i>English</i>	69
Ivan Ivanov	<i>Bulgarian</i>	70
Rumiana Ivanova	<i>Bulgarian</i>	71
Kalina Ivanov	<i>English</i>	73
Charles E. Noyes	<i>English</i>	75
Maria Spassova	<i>Bulgarian</i>	76
Nassya Krlevska	<i>Bulgarian</i>	81
Aaron Owens	<i>English</i>	83
Scott Robertson	<i>English</i>	85
Lyubomir Nikolov	<i>Bulgarian</i>	86
Marina Petrova	<i>Bulgarian</i>	88
Ilina and Pepi Petkovi	<i>Bulgarian</i>	89
Holly Karapetkova	<i>English</i>	91
Galia and Lyubo Vassilevi	<i>Bulgarian</i>	93
Stefka Evstatieva	<i>Bulgarian</i>	95
Teri Fisher	<i>English</i>	97
Albert Gorab	<i>English</i>	98
Violeta Karagiozova	<i>Bulgarian</i>	99
Eugene Steinberg	<i>English</i>	101
Ed Chehirian	<i>English</i>	102
	<i>Bulgarian</i>	119
Rafi Garo Chehirian	<i>English</i>	103
	<i>Bulgarian</i>	120
<i>Photographs</i>		123

РАФИ ШЕХИРЯН Е МОЯТ БРАТ Бяхме заедно почти 60 години. Почти...Отиде си на 59 и половина. Миналия април, за неговия петдесет и девети рожден ден, аз го майтапех, че вече няма накъде, догодина ще сложи шестицата отпред, а той поклати глава и ми отвърна (на шега), че няма да прекрачи тази черта. Каза ми: „Аз ще поостана на 59 още малко, а ти върви напред и ми кажи, ако е хубаво, ще дойда“.

Аз съм две години по-голям от него и от малки бяхме така – когато от нещо го беше страх, аз отивах напред и проверявах, а той чакаше да го извикам.

Когато бяхме малки, той искаше да е винаги с мен, но махалата „Загоре“ не го допускаше. Това беше най-стриктния закон на улицата – малките не ходеха и не играеха с големите. Ние „големите“ бяхме 9-10 годишни, а малките – това бяха нашите по-малки братя. По-малки, да речем, с 2-3 години. Но разликата нямаше значение. Щом си по-малкият брат – играеш с малките. Рафи не приемаше съдбата си на по-малък. Тихомълком и упорито се влачеше след мен, което налагаше често да се сбиваме, тъй като аз го гонех. Така растяхме, с радост и сълзи в очите, всеки отстоявайки своя характер.

До осми клас брат ми беше най-слабия ученик, когото познавах. Завърши с диплома 3.30 – всичко тройки и една шестица по физическо възпитание. За нещастните ми родители това беше катастрофа. С този нисък успех Рафи не можеше да бъде приет в нито едно средно училище. Оказа се, че дори професионално техническите училища не го приемаха.

Rafi, Arma, Garo and Vartkes Chehirian, 1961

*Rafi, High school,
Sofia, 1967*

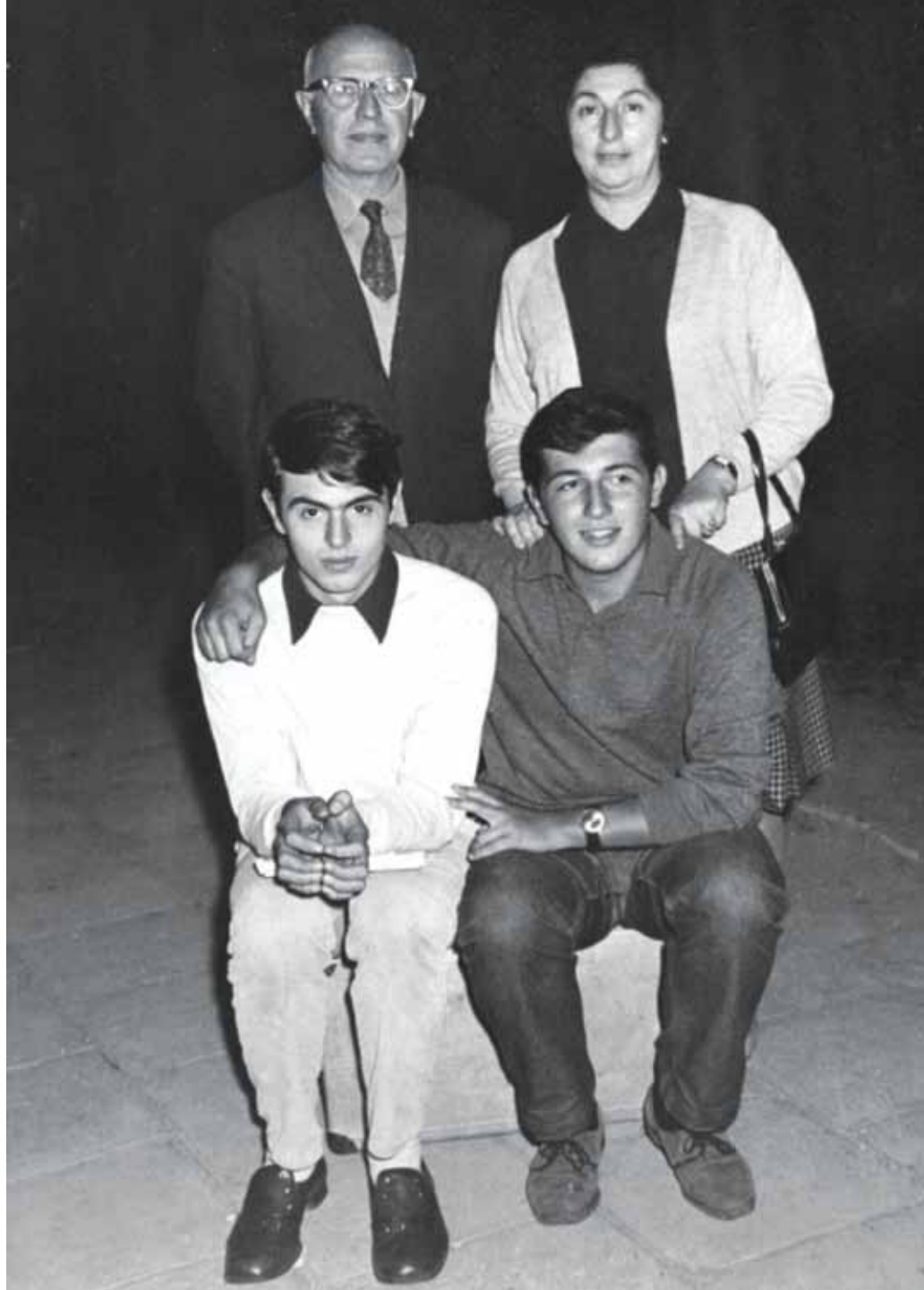
Това съкруши баща ми, той беше дълбоко засрамен от провала на сина си, за разлика от Рафи, който пет пари не даваше за това, което се случваше. Тогава чичо Леви, близък приятел на семейството и голяма клечка в Министерството на леката промишленост, се притече на помощ. Дойде един ден у дома и заяви, че синът на Варткес и Арма Шехирян не може да е глупаво момче и той няма да го остави на улицата. Той уреди да бъде записан в техникума по текстилна техника.

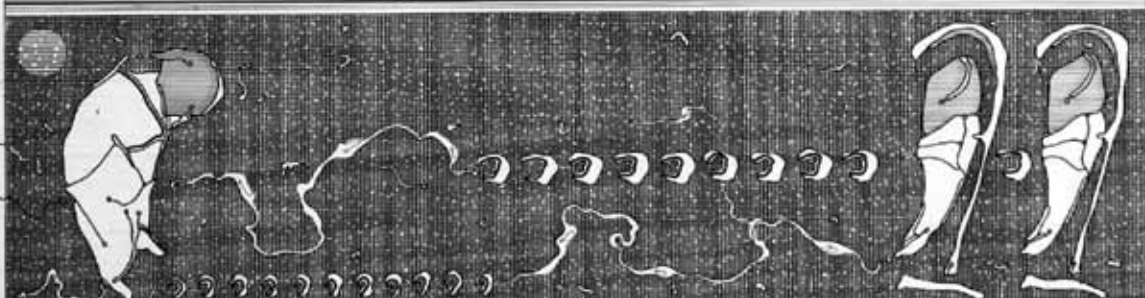
По време на учението си там брат ми започна да рисува. В един момент реши, че е толкова велик, че майка ми, баща ми и аз не сме достойни за него, поради което престана да говори с нас. За цели две години! През това време (майка ми ми е разказвала в по-късни години), той е започнал да излиза вечер към 8:00 часа и да се прибира около полунощ. Разбира се, разтревожена като майка, тя решила да го проследи. За нейно най-голямо учудване, неговите следи я отвели в Софийския университет. Оказало се, че 15-годишният ѝ син отива да слуша вечерните лекции по философия... Иди, че не се чуди какво предизвиква такива метаморфози у такова младо момче.

Дипломира се от техникума с диплома над 5 и заяви, че ще кандидатства в Художествената академия. За времето си (1971) това беше ерес, равностойна на Джордано Бруновото схващане за устройството на вселената, имайки предвид произхода на нашите родители.

Rafi and Garo, Sofia, 1967

Ние не бяхме от семейство с връзки за училище, като Художествена академия. Но брат ми за друго не искаше и да чува. Казармената ферментация му се отрази добре. По време на военната му служба се сближихме много. Тогава аз преоткрих брат си. Веднъж нарушили мълчанието, ние не можехме да спрем да разговаряме, сега вече на един и същи език. Говорехме разгорещено за изкуство, философия, изобщо за живота. Тогава разбрах каква монументална трансформация бе станала с Рафи. Той бе станал човек на изкуството, по душа и съзнание. Останалото – да изгради и шлифова художествен стил, беше просто въпрос на време. Едва тогава осъзнах, че брат ми има талант и от този момент нататък понасях стоически невероятната разхвърляност и цапотия, които сътворяваше с естествена лекота.

Начинът, по който влезе в Художествената академия, заслужава адмирация. Отне му 3 години кандидатстване съпътствани с неуморен труд. Работеше нощна смяна (уроците по рисуване бяха скъпи), а през деня ходеше на уроци, след което рисувахе у дома. Ден след ден виждах как става все по-добър, а с това растеше и амбицията му. След втория неуспешен опит се върна вкъщи разгневен (беше оцетен, а манипулацията беше очевидна) и се закани: „Догодина ще съм пръв в списъка на приетите!“ Седна още същия ден на работната си маса и

Rafi in his studio, Sofia, 1972

Rafi, Military Oath, Varna, 1971

Thesis work, Sofia, 1981

така, приведен над нея, ден и нощ, превъртя следващите 365 дни на годината. Разработваше нови техники за това, което правеше. Искаше работите му да са напълно оригинални, отличаващи се от всички останали, за да не могат да бъдат пренебрегнати. Няколко седмици след изпитите всички у дома ликувахме. Рафи беше приет! Беше първи в списъка с две пълни шестници.

В академията направи впечатление с новаторския си дух и търсене на нестандартни методи. Обръщайки се назад, обаче, бих казал, че най-стойностното нещо, което брат ми отмъкна от академията, беше Галя. Напук на всичките си твърдения, че той няма да се жени и че е заклет ерген, Рафи се ожени за Галя! И слава Богу.

Емигрирането ни в Америка беше едно от най-великите неща (ако не и най-великото), които ни се случиха. Той избяга първи от България. Отиде в бежански лагер в Австрия. Аз дойдох направо в Америка. За наше огромно щастие след година се събрахме в Ню Йорк.

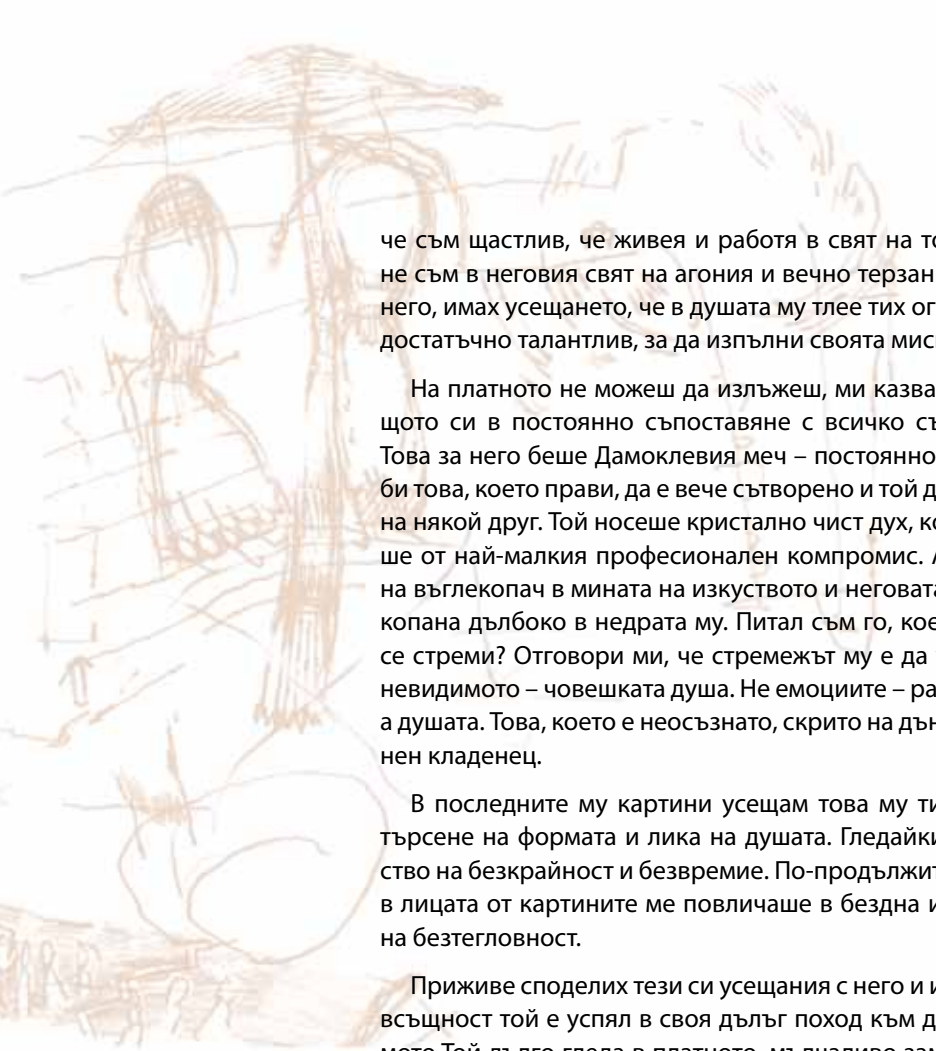
Двамата не можехме да удържаме възторга си от факта, че сме най-послед в Америка. Нашата детска мечта се беше сбъднала. Пътя, който дядо ни пое от Турция през България към Америка през далечната 1915 година, го извървахме ние с брат ми. Бяхме бедни, но свободни. Най-послед щяхме да живеем в държава, от която можеш да пътуваш на воля в чужбина, без да бъдеш унижаван от властите за това. Самият факт, че границата е отворена, беше побъркващ. За нас по онова време то беше синоним на свобода. Знам, днес след повече от 20 години, това звучи почти като „Е, какво пък толкова“, но тогава нас ни опияняваше! Със сигурност нашите деца никога няма да го разберат.

В първите месеци от идването ни в Америка брат ми беше поразен от Метрополитен. Откоleshният му блян да влезе в един от световните музеи се осъществи. Имаше периоди, в които след работа ходеше там всеки ден. Там, той ми казваше, че се чувства част от творческата енергия на света. И на този късен етап от живота ни, когато мислех, че знам всичко за моя брат, той все таки успя да ме изненада. Последният етап от творчеството му беше обвит в пълна изолация, сякаш не искаше никой да знае какво точно прави. Когато видях някои от картините му, се съзисах. Никога преди това Рафи не беше рисувал така. Лицата и човешките фигури на платната изразяваха мистериозна вгълбеност. Странна застиналоост и в същото време детска стеснителност, сякаш искаха да кажат : "Ние сме тук, не по собствено желание."

Аз знаех, че Рафи питаеше възторг и уважение към наивистите. Казваше ми, че колкото си по-далече от академизма и предубежденията в изкуството, толкова по-близо си до истинската му същност. Не бях убеден, че го разбирам напълно и го молах да ми го обясни, а той правеше характерния си жест с дясната ръка, като събереше пръстите си в едно, а с палеца, сякаш проверявайки дали са там, ги броеше един по един. Лицето му се свиваше за миг в гримаса, която затваряше едното око повече от другото – смесица от досада и снизхождение и казваше: „Е, как да ти го обясня, като не си художник?“ – и това беше всичко, което разбихах - че не съм художник. Но аз знаех това и без той да ми го казва, а когато му го споменавах, двамата прихвахме в смях. Често при подобни разговори за изкуство ми е казвал,

Rafi and Galia in their home, Tryavna, 1986

че съм щастлив, че живея и работя в свят на точни измерения, а не съм в неговия свят на агония и вечно терзание. Това го видях у него, имах усещането, че в душата му тлее тих огън на вина, че не е достатъчно талантлив, за да изпълни своята мисия.

На платното не можеш да излъжеш, ми казваше често Рафи, защото си в постоянно съпоставяне с всичко сътворено отпреди. Това за него беше Дамоклевия меч – постоянното съмнение да не би това, което прави, да е вече сътворено и той да крачи в стъпките на някой друг. Той носеше кристално чист дух, който го предпазваше от най-малкия професионален компромис. Аз го оприличавах на въглекопач в мината на изкуството и неговата галерия беше изкопана дълбоко в недрата му. Питал съм го, кое е това, към което се стреми? Отговори ми, че стремежът му е да успее да нарисува невидимото – човешката душа. Не емоциите – радост, тъга, възторг, а душата. Това, което е неосъзнато, скрито на дъното на този бездънен кладенец.

В последните му картини усещам това му титанично усилие в търсене на формата и лика на душата. Гледайки ги, изпитвах чувство на безкрайност и безвремие. По-продължителното вглеждане в лицата от картините ме повличаше в бездна и добивах усещане на безтегловност.

Приживе споделих тези си усещания с него и изразих мнение, че всъщност той е успял в своя дълъг поход към дъното на неуловимото. Той дълго гледа в платното, мълчаливо замислен, след което просто каза: „Не знам, аз съм едва в началото“. Трудно изречени думи, които не бяха отправени към мен. Той говореше по-скоро на себе си, осъзнавай-ки онова, което му предстоеше. Това ме накара да изпитам огромно уважение и безпределна обич към моя малък

брат, понесъл безкомпромисно своя тежък кръст към своята Голгота, готов смирено и безре-зервно да положи лептата си пред олтара на изкуството.

Сега, когато всичко, което се отнася до Рафи, е като в замръзнал кадър от филм и никога няма да се промени и развие, се питам – ако това беше едва началото, как ли щеше да изглежда краят? Боже, как искам да знам...

Гаро Шехирян

23 януари 2012 г. Ню Джърси, САЩ

*Почивай в мир, обични мой,
аз няма да ти казвам сбогом,
защото знам, ти ще ме чакаш
някъде отвъд...
Когато и където и да си, ще те намеря
и пак ще бъдем заедно като преди.
За ден, за час, за миг дори,
от всичките звезди – ти моята ще си !*

Такъв ще помня моя брат.

Wedding Day

Bankia, Bulgaria, 8 October, 1980

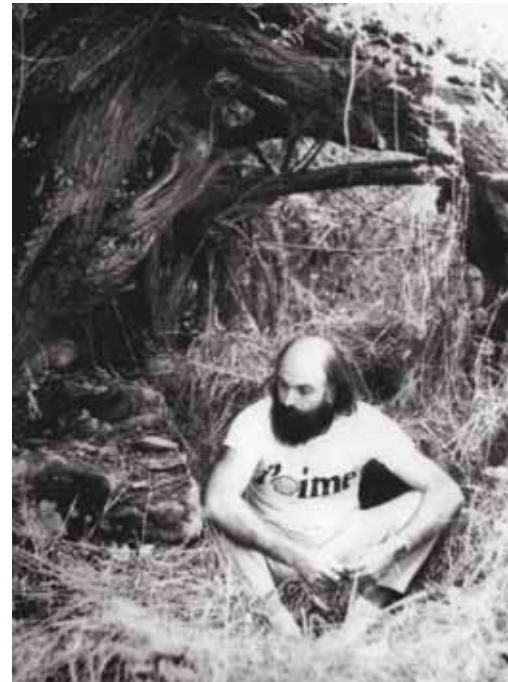

This is the day when Galia and Rafi get married as if on a lark, breaking all known nuptial rites and canons. The officiating bureaucrats are disturbed since there is no wedding dress, nor tuxes, nor wedding bands, nor champagne. To top it all, a whispering buzz is going around that Rafi is on a furlough and has to go back to prison in a few hours. The ritual is brief but the marriage started so lightly turns out to be a happy one and spans 30 years and two continents.

ГОЛЕМИЯТ СЪЗЕРЦАТЕЛ В момент на силна емоционална възбуда ми се е струвало възможно да започна дневник, който да има за начало смъртта и да върви обратно към светлото, младо осъзнаване. Това няма да бъдат спомени, а ново пътешествие в света на едни хора, които ние отдавна не сме. Спомени в буквалния смисъл не съществуват. Случващите се събития винаги са емоционално украсени и строго субективни във възприемането им. Има само бледа интерпретация на нещо несигурно, случило се на някого, чиято частица носим и все повече се отдалечаваме от него. Така споменът се превръща в творческо преживяване – картина, музика, литература. Всичко това би било реално възможно, ако смъртта не беше край, а начало на нов живот. Кой знае? Струва ми се, че за Рафи такова обратно броене е напълно възможно.

Времето след запознаването ми с него протече сякаш много по-сгъстено и емоционално наситено. Бих казал дори екстазно, за което допринасяше и младостта, разбира се. Мисля, че преживяхме силна емоционална обвързаност в ония години на общуване и търсене на собствения си творчески и житейски език и пространство в света.

Имам чувството, че бяхме хора, които дълго сме се търсили и накрая по някаква пределна логика ни бе устроена щастлива среща. Оттогава за мене започна едно особено творческо и мисловно лятоброене. Имах чувството, че се отвори някакъв светъл прозорец и нахлу свеж въздух в моите дотогава доста самотни преживявания. Появи се човекът, на когото най-после можех да доверя и разкрия съкровеното, което движеше още несмелите ми и неуверени твор-

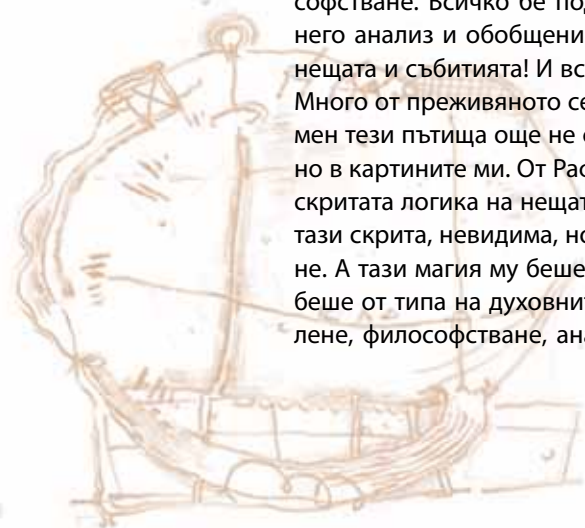
*Tzvetan Kolev and Rafi,
Tryavna, 1986*

чески прояви. Вече можех да покажа светая светих, в който се молах, който пазех и ревнувах.

Много са духовните ми учители, от които съм черпил основанията си да мисля по определен начин в изкуството и живота, но общуването ми с Рафи ми даде нещо много важно – изразните средства, езика, на който да се изразявам. Той произнесе едно голямо и важно за мене „да“. Ревността ми към първоизточниците, към изворите, от които тръгва-

ше целият ми творчески мироглед, за първи път се стопи и реших, че мога да го допусна в храма си, знаейки, че той ще има най-чисти помисли и искрено ще ме разбере.

И започна голямото скитане – до предела, до самозабрава. Започна големият урок на общуването, на възхитата от възприемането, осъзнаването на видяното, философстването и свързването на всичко в творчески замисли. Не остана село, махала, местност в Тревненските и Еленските краища да не сме обходили. Беше безкрайно удоволствие да го слушам как всичките впечатления превръщаше в поле за философстване. Всичко бе подложено на един особен, присъщ само на него анализ и обобщение. С каква лекота навлизаше в логиката на нещата и събитията! И всичко беше много светло и добронамерено. Много от преживяното се превърна в картини и идеи за картини. За мен тези пътища още не са извървени и затова присъстват постоянно в картините ми. От Рафи се научих покрай видимото да виждам и скритата логика на нещата, и огромната важност за творчеството на тази скрита, невидима, но същностна страна на творческото мислене. А тази магия му беше присъща и в мисленето, и в картините. Не беше от типа на духовните наставници, но самият му начин на мислене, философстване, анализиране на нещата, отваряше нови про-

странства и не можеше, влизайки там, да не се почувстваш неудобно в старата си черупка. Тая му извисеност възбуждаше към нови мисли и идеи за творчество.

Огромно впечатление направи първата самостоятелна изложба на Рафи и Галя в София. Имаше страхотен отзвук с новостта си, свежестта си, смелостта си, ако щете, в ония години. Една изложба, която остави трайни спомени и съм сигурен, че много неща се промениха в нашето изкуство, особено в средите на по-младите и необременени колеги. Ако бяха живели в България, сигурен съм, че Рафи и Галя щяха да са едни от запомнящите се и водещи съвременни български художници, но това е друга тема.

Никога не бяхме виждали дотогава някой да вади от бялото пространство такава мистика, толкова непонятни, като че ли от дълбините на мистична философия, нашепвания. Никога повече на срещнах художник, който така да свещенодейства с материалите, дори с най-обикновения черен молив, да приравнява материала – изразния език, до духа си. Не искаше да къса тази взаимосвързаност и извън нея трудно приемаше компромиси. Боеше се, че лошата мисъл, злословието, може да влезе в картините му и пазеше територията си. Имаше някаква чистоплътност в отношението към собственото му изкуство.

Огромно и трайно беше присъствието на Рафи като преподавател в Художественото училище в Трявна. Внесе и тук своята свежест сред закостенелите „вдаскалени“ души. В преподавателската си дейност изявяваше своя анализаторски на-

*Galia and Rafi, Show opening,
108 Rakovski Gallery, Sofia, 1987*

чин на мислене и всичко излизаше извън книгите и учебниците и се превръщаше в магическо обаяние. Беше чувствителен и проникателен към скритите възможности и дарба на децата. Защищаваше ги от административността на правилата и недобронамереността на колегите. Никога не беше схоластичен в преподаването си. Овладеваше децата с импровизациите си, умееше да ги омагьосва с ума си, начетеността си, увлечението си в изкуството. На един чин някой беше издялал с ножче – „Рафи е бог“. Той ме научи на доброта и любов към учениците и въобще към хората. Душата му страдаше, когато някой някого тормозеше, особено ако това беше по административен ред. Забравих, че съм учител в класическия, консервативен смисъл. Правеше нещата да изглеждат лесни, сякаш всеки го може, не потискаше никого със знанията си и не доказваше колко другите са по-ниско от него.

Не познавам толкова бистър и аналитичен ум! Всяко нещо беше повод за анализ до същината. Общуването с него беше едно безкрайно философстване, светло и добро, винаги оптимистично, с огромна влюбеност в живота. В житейската му философия не присъстваше никаква планирана подреденост на кардинални цели и постижения. Просто преминаваше през времето с радост и светло учудване от света. Така се държат само много надарените, богоизбрани хора.

Общуваше с удоволствие и търпение с всички и имаш чувството, че нищо в събеседника не може да го подразни и цялото му внимание е само за теб. Умееше да слуша – толкова малко хора вече умеят това. Излъчваше добронамереност, печелеше лесно хората, възхищаваха му се и му имаха пълно

доверие – беше най-желания сладкодумец. Радваше се на разнообразието от човешки типаж, разгадаваше лесно човека, с когото общуваше и му прощаваше малките хитрини и дяволии. Не съм запомнил някога да е бил ядосан или озлобен на някого. Намираще оправдание и прошка дори за най-лошите човешки слабости и прояви. Не помня и някога да е имал завистници и зложелатели.

В изкуството не признаваше видимото, а търсеше скритото, същностното, уникалното, философията на нещата, които ни заобикалят. Наблюдавайки събитията, които се случваха в ония години на внезапни, неочаквани промени, казваше, че „абсурдът не трябва да бъде в живота, мястото му е в изкуството“.

Това, към което се стремеше и искаше от себе си, го искаше и от хората. Безкомпромисен беше в анализите си за нечие изкуство, включая и моето. Това до голяма степен измести и моите мисли и изразните средства в творчеството ми. Толкова силно беше влиянието му върху моите работи, че по едно време близостта с неговия начин на изразяване стана опасна. Само потай-

Rafi and Galia in their home, Tryavna, 1986

Rafi, Tryavna, 1987

ните ми „извори“ ме спасиха от примките на съприкосновението с него. Много беше съблазнително да се доближаваш до неговия начин на рисуване. Причина за това беше всекидневното ни общуване и „философските скитания из Тревненските предели“.

По онова време аз бях свидетел на творческите му превъплъщения. Не бяха малко лутанията и експериментирането в търсене на нови изразни средства. Всичко беше в посока на синтезиран, изчистен до крайност език. Богатата му интуиция го доведе до светлия „бял“ период в живописните му философствания. Имаше ми голямо доверие и винаги показваше първо на мен новите си работи. Казваше, че съм един от хората, ко-

ито най-добре го разбират. Мисля, че съм бил искрен, когато съм се опитвал да анализирам работите му, пък и за мене беше голяма отговорност и удоволствие да говорим и да споделям впечатленията си от най-новите му търсения. Неговите неща бяха именно търсения в едно напрегнато ухаждане на интуицията. Може би най-добре познавах първоизточниците на картините му. Той беше истински аристократ в творчеството и философстването си и непретенциозен към прозата на живота. И на дребните, ежедневни дейности от всекидневието, независимо от сивотата и оскъдицата наоколо, се опитваше да придаде аристократизъм – брането на гъби, варенето на чай или кафе – всичко беше по негов, на Рафи, магьоснически начин.

Анализираше и разбираше времето, в което живеехме тогава и никакви обстоятелства не го правеха зависим. Абсолютно отхвърляше даящата ни необходимост от компромиси. А в това време компромисът значеше двойствен начин на поведение и живот – втора природа, с която бяхме свикнали като с дишането си.

Той беше болезнено чувствителен, когато с лека ръка се посягаше на някои от старите архитектурни обекти в града. Голяма е заслугата му за експониране дарението на Димитър Казаков. Трявна притежава една от най-богатите сбирки на негови творби от най-плодотворния период на художника. Допитвах се до него за много от културните начинания, за да не бъдат допускани компромиси в стойността и качеството на художествени обекти. Имаха му доверие въпреки политическата му необвързаност и недолюбване на властта, които той не криеше.

Вечният му стремеж към абсолютна творческа и житейска свобода, желанието да не зависи от обстоятелствата, го доведе до решението да напуснат с Галя Трявна и да се заселят в село Янтра. Мисля, че той не искаше да зависи дори и от таланта си, не робуваше на нищо в този свят.

Най-голяма тъга изпитвам, когато трябва да споменавам за раздялата. С Рафи и Галя раздялата не стана изведнъж, а на три етапа и въпреки това, за мен беше болезнена. И до сега ми се свива сърцето, когато минавам край къщата, в която живееха в Трявна, или през село Янтра.

Rafi, Tryavna, 1987

Къщата им - това не беше просто квартира, а малък театър, клуб на приятелството, философско сбирнище, работилница за идеи, спорове, място за обобщаване на преживяното през дните на скитане. Галия ни търпеше мълчаливо, как ли ни е понасяла? Не се опитваше да ни приземява и ни прощаваше дърдоренето. Един хубав ден разбрах, че докато ние скитахме и дърдорехме, тя работеше сериозно. И се оказа един зрял художник: появиха се тези пластики, които, след направената от двамата изложба в София, се запомниха в художествения живот на България, дори намериха последователи или по-скоро епигони.

На три пъти си събираха спомените, преживелиците и покъщината. Потеглиха първо към село Янтра, после към София, а накрая и за Щатите. В Янтра успяха наново да изградят свой си свят и ново гнездо на илюзиите и надеждите. Вярвах в творческата си избраност. Не живееха усамотено, защото всякакви приятели, привлечени както винаги от добрата енергия и красотата, която излъчваше новият им дом, им гостуваха. Имаше едно весело и щастливо поклонничество. От материална гледна точка, лишавайки се и от малкото пари от учителстването, това си беше чиста авантюра, но нищо не ги плашеше.

Dimitar Kazakov and Rafi, Tryavna, 1988

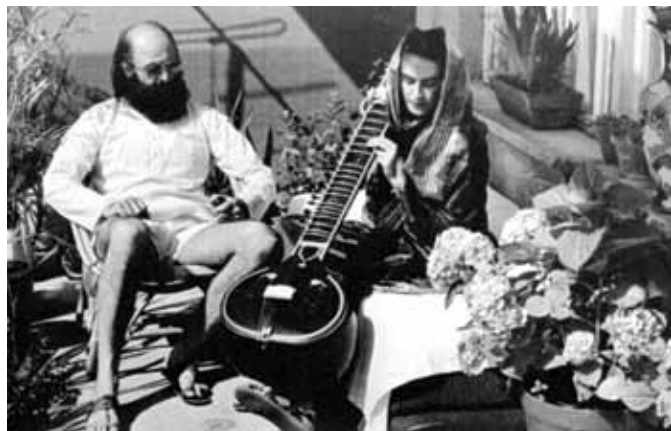
После отдалечаването продължи. София ги привлече с обещание за по-широки творчески изяви и като трамплин за следващата стъпка – емиграцията.

Преди да заминат, за което изобщо не предполагахме, Рафи дойде в Трявна и дори не разбрах, че това е сбогуване. Излязохме да повървим по старите пътеки и да пофилософстваме. Заведох го да види една изтърбушена могила в село Куманите. Беше акуратно пробита и много майсторски прокопана, чувстваше се вярата и силното желание на похитителя да намери нещо. Рафи заключи: „Ето такъв харесвам човека, обожавам неговите следи.“ Винаги ще си спомням за тези „следи“ на човека. Пренасям ги в картините си. А колко неизбродими са следите, които остави той...

Тръгвайки за Америка, Рафи си взе спомените, а аз останах да охранявам и да дозавладявам избродените преди пространства.

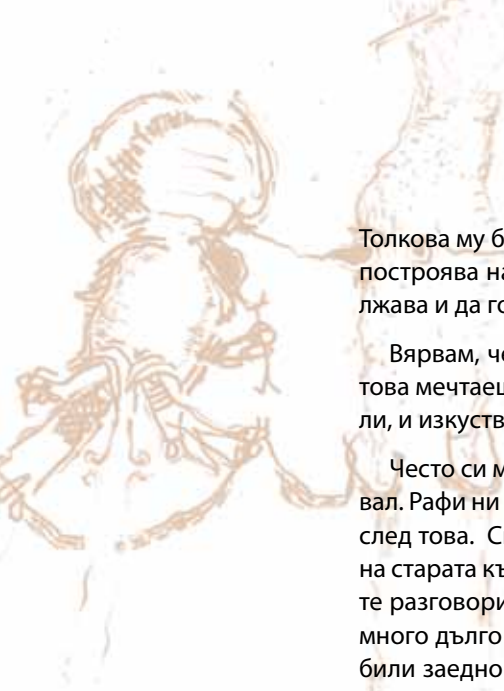
Той замина да завладява света, или по-скоро се завръщаше в него, тъйкъв какъвто го беше мечтал и мислеше, че добре го разбира. Както го познавам, предполагам, че се е радвал на всичко различно, и хубаво, и лошо, което му се е случило и ние, неговите приятели вярвахме, че Рафи е „превзел Америка“ макар и по своему.

Никога не съм се чувствал толкова ограбен както след тази нелепост. Как така изведнъж го няма? Толкова ми е свидно за този човек.

*Rafi and Galia,
Varna, 1988*

Толкова му беше интересен този свят - да го анализира, разглобява и построява наново като в игра, която още дълго трябваше да продължава и да го забавлява...

Вярвам, че радостта от свободата е изпълвала живота му, той за това мечтаеше. Сигурен съм, че край него все така е имало и приятели, и изкуство, и красота, и любов.

Често си мисля за него и ми е тъжно, но и хубаво, че съм го познавал. Рафи ни разглези със себе си, сякаш никой не ми беше интересен след това. Спомням си и хубавите вечери, а и сутрини, в градината на старата къща с английски чай или хубаво вино. И започваха дългите разговори и все има какво да си кажем, сякаш не сме се виждали много дълго и не ни стига времето да се наговорим, а всъщност сме били заедно предишния ден. Тръгвам си и знам, че и на другия ден, като се видим, ще е така. И сякаш все ще е така, но реалностите на живота се оказаха други.

Сега, като пиша всичко това, в паметта ми се явяват все нови и нови спомени. И всичко се смесва и сякаш оживява пак и все ми се струва, че нещо важно не съм доизказал. А може би спомени наистина не съществуват. Това са парченца живот, които ще останат зави-наги в съзнанието и сърцето ми и ще оживяват с цялата си емоция и красота, когато си говорим и говорим и говорим за Рафи.

Цветан Колев

Март, 2012 Трявна, България

Румен Серафимов,

Слово при откриването на изложбата на Рафи и Галя
Шехирян

Варна, 30 юни, 1987

...Мисля, че съм сред малкото хора, които от близо и детайлно познават творческия път на Галя и Рафи – още от годините на Академията, в която те завършиха специалност "Текстил" и където с всички сили се стремяха да се предпазят от стандартното мислене и подръжателната образност. Наблюдавал съм преображенията на пластичното им изразяване и упоритото търсене на нови средства. Смайващото отказване от нещо постигнато и оригинално. Зная тежките години на неприемане в изложбите и разяждащите човешката устойчивост съмнения. Изхабените сили за насъщното препитание в едно доброволно отшелничество в Трявна. Явно всичко е трябвало да бъде точно така, за да се родят тези чудесни творби, в които има и страдание, и радост и надмогване.

Но убеден съм, че за този нищожно кратък срок от шест години след академичен творчески труд Галя и Рафи Шехирян постигнаха твърде много и най-важното – художническа индивидуалност в нашето изкуство и то необичайна, неконвенционална, извън приетите и дори наложени естетически направления на мислене и образно изразяване...

Съжителството на пластиките на Галя с живописиста и рисунките на Рафи е толкова хармонично, сякаш те са създадени едно за друго. Всъщност това е един цялостен, единен естетически свят, в който спокойствието, радостната белота, съзерцателното пространство и безплътност на картините се допълва от цветния звук, материалната тежест и драматичните тонове на пластиката.

Дълги дни и нощи сме разговаряли с Рафи. Удивлявал съм се на способността му да създаде стройна и непоклатима философска и естетическа основа на своите търсения, при всичките им динамични промени.

Защото той е художник, който има сили да се откаже от нещо интересно и успешно, постигнато като концептуално и пластично мислене и да се отдаде на новото, не намереното, на това, което е в съзвучие с неговото състояние. За това и в неговите творби ще открием две различни отношения към реалността. Едното е в своеобразните "чертежи", както ги нарекохме условно по между си, където той създава една изчистена от всичко конкретно знакова структура не на нещо друго, а отново на човешки отношения. В тези странни, прецизно разграфени карти, аскетични откъм цвят, но радващи с категоричната линейна ритмика и финеса си, чрез особени фигури много ясно са обозначени движения и стълкновения, единичност и общност, борба и самота, затваряне в рамки и разчупване на граници и още много други неща. Една лично негова оригинална азбука на взаимоотношения-

та и състоянията в света, метафорично образно писмо, което е достатъчно ясно, за да бъде разчетено. Това по-абстрахирано отношение към реалността е променено в последните картини и рисунки на художника. Те отново са своеобразни карти, но вече на една друга по-природна и по-удушевена среда, с по-конкретни очертания; среда погледната от горе, от високо. Тези многобройни рисунки и картини са като късове от една огромна земна повърхност с безкрайно отворено пространство, светла и празнична, където се очертават контурите на пътища и човешки обиталища и по детски се разиграват радостни сцени. В тези творби насладата от общуването с природата, играта и поетичното съзерцание надделяват, за да ни напомнят с искрящата си белота, че имаме все повече необходимост от светлина и празничност в живописиста след един доста дълъг и тягостен, сиво-черен период на буквално отражение на определени житейски състояния...Дълго търсени продължително оплътнявани са картините на Рафи Шехирян, за да ни поднесат едно деликатно, изтънчено живописване и за да ни заблудят, че са направени на един дъх...

Преди два месеца, когато изложбата на Галя и Рафи Шехирян беше открита в София, с радост забелязах, как зрителите пристъпваха в залата като в храм, как мълчаливо се застояваха, за да общуват по-дълго с тези странни дървени идоли и светли живописни пространства. Празничната, ритуална атмосфера на изложбата се бе получила, независимо, че творбите се

задъхваха в недостатъчното място, което им бе отредено. За щастие тук те дишат по-свободно и струва ми се, празникът става по-истински.

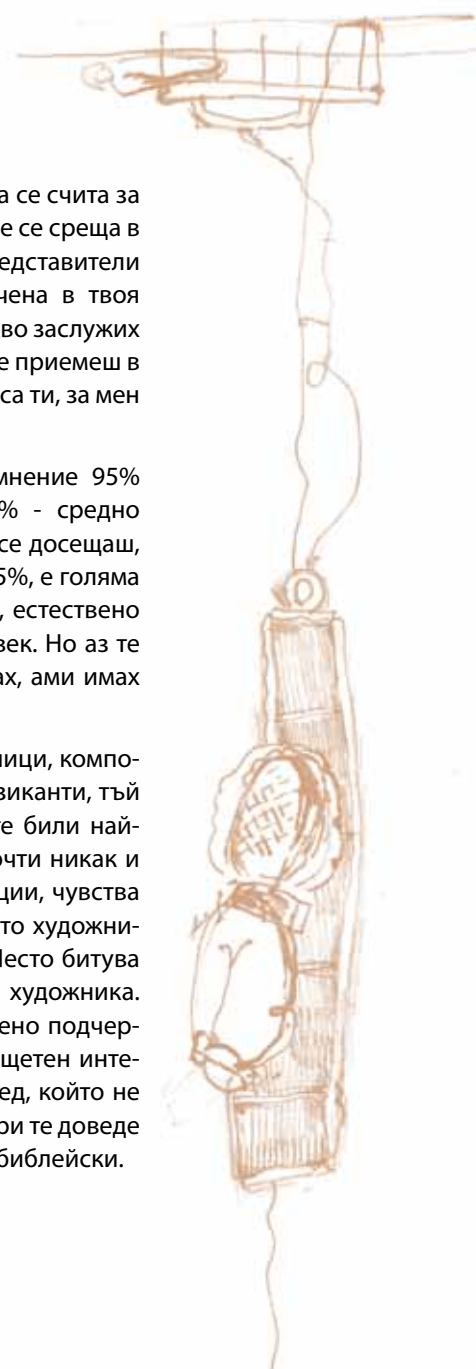
За нас, които аранжирахме изложбата, той започна още преди ден и половина, когато скрепявахме частите и настройвахме струните на този цялостен художествен свят, за да зазвучи с пълната хармония, в която е създаден. Щастлив съм, че той може да звучи тук във Варна, където има много чувствителни и за сложните тонове на изкуството художници и ценители, които, вярвам, ще усетят всичко онова, което лично за мен превръща творбите на двамата художници в не-обичайно и значително явление.

С КЪПИ РАФИ. Да срещна Рафи Шехирян може да се счита за рядък дар от съдбата, защото ти си човек, който не се среща в пъстрите компании на средностатистическите представители на човешкия род. Да общувам с теб и да бъда въвлечена в твоя необичаен свят, беше рядко щастие за мен. Аз не знам с какво заслужи твоето внимание и приятелство и как стана така, че ти да ме приемеш в твоя тесен приятелски кръг. С какво съм привлякла интереса ти, за мен ще остане загадка.

Често повтарям, че по моето скромно, субективно мнение 95% от обитателите на нашата планета са сива маса, 4,5 % - средно интелигентни граждани, а само 0,5% са умните хора. Сам се досещаш, че среща с представител от прослойката, съставляваща 0,5%, е голяма рядкост. Съвсем в реда на тези мисли би било нормално, естествено и обичайно изобщо да не срещнеш в живота си такъв човек. Но аз те срещнах, в лицето на Рафи Шехирян и не само те срещнах, ами имах честта да станем с теб приятели.

Някъде бях чела, че от творците, имам пред вид художници, композитори, поети и писатели (изключвам артисти, певци и музиканти, тъй като тях слагам в категорията изпълнители), художниците били най-ниско интелигентни, по причина, че четели най-малко, почти никак и били единствено подвластни само на първичните си емоции, чувства и естетически критерии. Може би това е вярно за повечето художници, но ти, Рафи, направи изключение и от това правило. Често битува мнението, че познанието оцелява чувството и таланта на художника. Скъпи Рафи, ти и този път направи изключение. Определено подчертавам, че освен таланта, с който Бог те беляза, не беше оцетен интелектът ти, познанието и широкият ти философски мироглед, който не само не подрони изначалното ти естетическо чувство, а дори те доведе до такива решения в твоите картини, които аз приемам за библейски.

Помниш ли колко дълги нощи разговаряхме в Трявна, с. Янтра и Нью Йорк за мотивацията ти в твоите картини? Ти седеше в ъгъла на канелето и споделяше с мен възнението си, което е породило тези екстравагантни композиции върху платното, които аз никога и никъде не бях виждала и които бяха поредното признание за твоята неповторимост. Да, ти си неповторим и неподражаем. И както става винаги, когато Бог е целунал някого един път, то най-често не го е целунал само веднаж. Втората Божествена целувка ти получи когато Всевишният те срещна с Галя, изключителната творческа личност, която Бог е надарил и с интуицията, да те оцени като човек и творец. Аз знам, че ти там отгоре ще мислиш и пазиш Галя и Джулиан.

Обичам те,
Маргарита Пуева

Писмо от Маргарита Пуева до Рафи Шехириан

Мила Галя,

Снощи ти изпратих писмото до Рафи. Тъй като избрах формата на писмо до Рафи от земята, пропуснах да напиша отдолу датата. Мисля, че това е важно, за да може да се подразбере, че духовната ни връзка продължава да съществува, ако и той вече да не е до нас. Всъщност, това е самата истина, защото аз и до този момент не мога да приема за реалност нелепата му смърт.

Моля те, добави отдолу датата.

1 Януари, 2012 Хага, Холандия

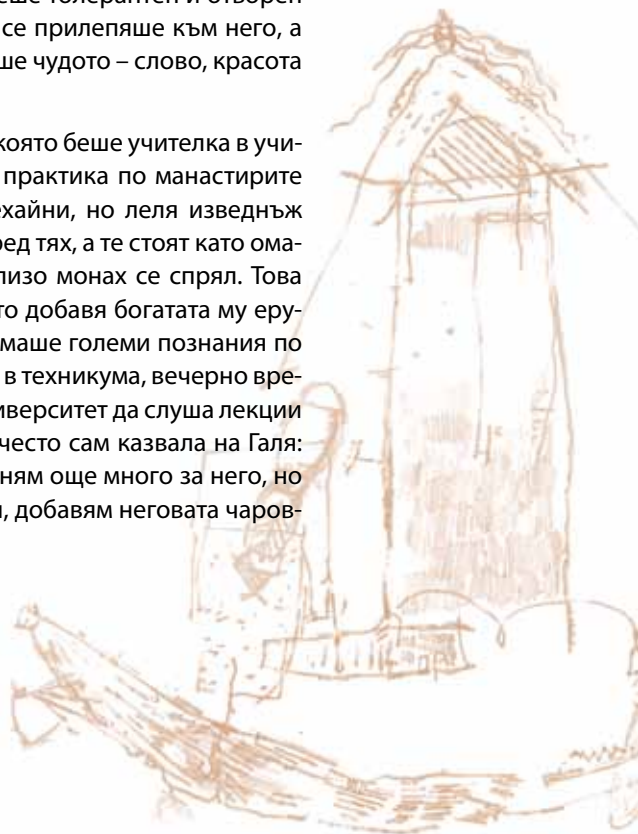
СРЕЩИТЕ МИ С РАФИ бяха емоционално преживяване и удоволствие. В сърцето ми ще остане неговата рядка обаятелност. Той бе енциклопедична личност – знания, култура, интереси, всичко това бе многогранно, дълбоко. Беше аналитичен и завладяващ ум. Дали ще говори за билки, гъби и старите селски къщи край Трявна; или за богатството на рисунката, линията в живописа; ще се впусне в дебрите на философията и историята – той беше приказен, омайващ сладкодумец. Рафи имаше богатството на рядък и красив глас. Пред мен сега има колаж от негови снимки, от които блика топлият му поглед, спокойствие, дълбочина и мекота. Беше толерантен и отворен към всеки. Когато заговореше, човек сякаш се прилепяше към него, а той нямаше нищо против. И тогава се случваше чудото – слово, красота и мисъл, вплетени в едно.

Такъв случай ми е разказвала моята леля, която беше учителка в училището, където и той преподаваше. Било е практика по манастирите около Трявна. Учениците – непослушни, нехайни, но леля изведнъж гледа всички смирени и тихи: Рафи говори сред тях, а те стоят като омагьосани и го слушат, даже минаващият наблизмо монах се спрял. Това чудо владееше той, да докосва човека. И като добавя богатата му ерудиция, беше невероятен. От млади години имаше големи познания по философия и ми е разказвал как, като ученик в техникума, вечерно време е бягал от къщи и е ходил в Софийския университет да слуша лекции по философия. Когато заживяха в Америка, често сам казвала на Галя: "Дай да чуя сладкия му глас". Мога и си спомням още много за него, но към портрета, който сега изграждаме всички, добавям неговата чаровност, притегателност, харизма.

Това и още много беше за мене Рафи.

Нети Добрева

Февруари, 2012 София, България

ЕКЗЮПЕРИ ПИШЕ ЗА СВОЯ ПРИНЦ, че напусайки планетата си, той оставил след себе си действащи и угаснали вулкани. Хубаво било преди заминаването да се почистят вулканите.

Преди време, напусайки едно място, на път към едно друго ново, имаше един човек, попаднал в моментна безтегловност между два свята по силата на обстоятелствата, пред прага на едно ново начало, което все се отлагаше във времето, едно прераждане, което беше колкото мъчително, толкова и весело. Философската убеденост в правотата на решението за ход напред беше равна на разбирането за обречеността на един отминал живот, който те е държал в капан. Много хора са минали по този път. Те бързат да почистят старите вулкани в името на нещо по-добро. Малцина други, достигнали целта с физическите й измерения, запазват правото си да мечтаят, продължават с процеса на прераждане, макар времето за това да е отдавна отминало. Те четат, премислят и преживяват повече от другите. Може би затова, като бръкнат в торбата с историите, те карат да се заслушаш. Те са обърнати еднакво и към миналото, и към бъдещето и умеят да създадат атмосфера на уравновесеност и спокойствие в отношенията си с приятелите, защото са възпитани с вродено уважение към добротата.

Рафи имаше навик да казва “ние – американците” и въпреки, че в реалния живот беше качен на американски автомобил и стъпваше по твърд американски корт, аз лесно бих могъл да си го представя седнал на дървено трикрако столче с чаша в ръка да гледа зареяно в празното, вгълбен в нещо, което ще трябва бързо да ти разкаже, преди да го е забравил. Мястото – някоя топла страна, ако може по на юг, времето – дали утре, дали преди 30 години в Трявна.

Кой би могъл да каже, че е свършил всичко, което си е бил намислил, че е приключил успешно с последното превъплъщение? Но мъдрите успяват да са доволни от това, което са съумели да свършат сутринта и като легнат да си почиват следобед, не биха искали някой да ги закача с празни приказки.

Александър Тончев

2 май, 2012 Ню Йорк

Оказа се вярно това, което говорят за теб!

Качил си се на покрива и си полетял!

Като в картина на Шагал!

Някога обичах Америка на Селинджър и Керуак. Не я открих, когато пристигнах там преди 18 години, **НО БОГ МИ ДАДЕ АМЕРИКА НА РАФИ!**

Не съм срещала друг като теб да се чувства толкова щастлив от времето и мястото на които е попаднал! Дори когато ни "тормозеше" с онези мрачни и страховити картини в Бруклин в очите ти грееше радостта от живота!

Пак в Бруклин си спомням как спяхте с Галя на онзи тесен диван – бяхте, като ИН и ЯН.

Сега ще трябва да свикна да казвам само Галя без Рафи! А може би не трябва?!

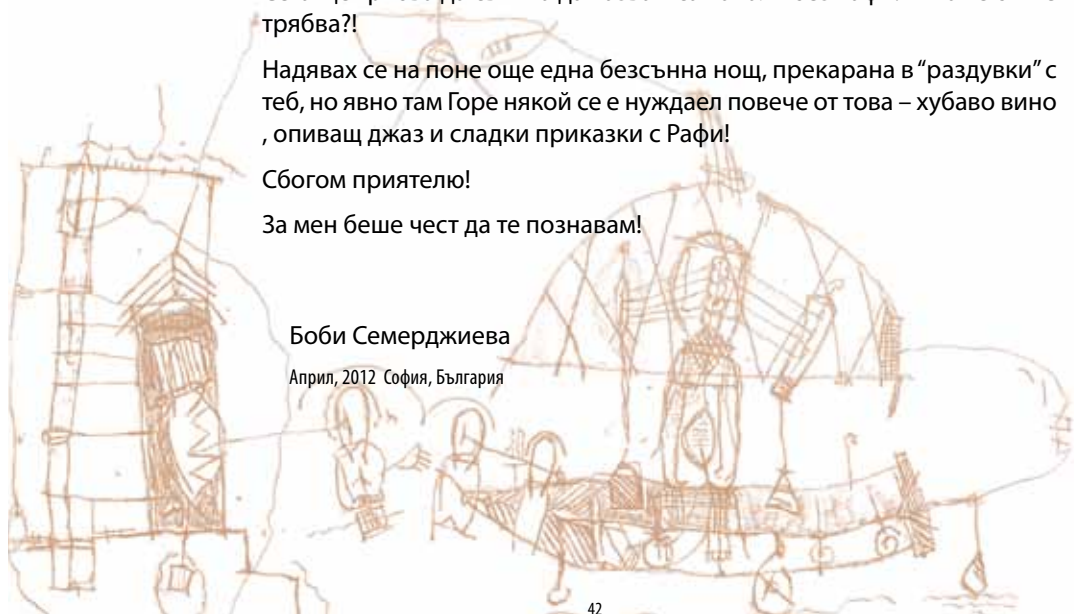
Надявах се на поне още една безсънна нощ, прекарана в "раздувки" с теб, но явно там Горе някой се е нуждаел повече от това – хубаво вино, опиващ джаз и сладки приказки с Рафи!

Сбогом приятелю!

За мен беше чест да те познавам!

Боби Семерджиева

Април, 2012 София, България

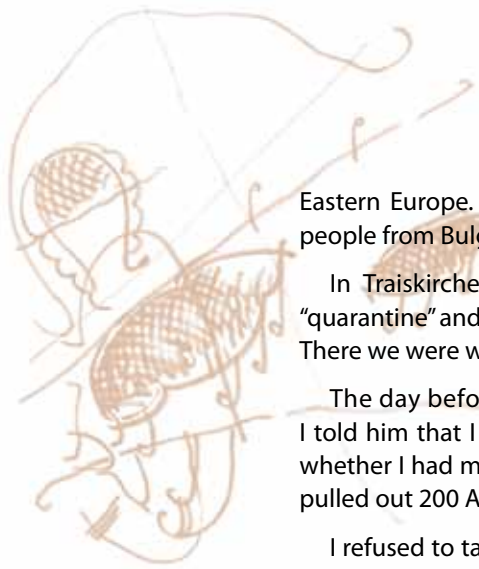

THOUGHT IT WOULD BE EASY to write something about Rafi. However I could not do it for quite a long time. We spent so much time together and did so many things together so it was impossible to tell in a few pages something that would describe the great time we had together and what wonderful person Rafi was.

It was always fun to be with him. We spent countless hours discussing anything someone can think of. I always enjoyed our conversations no matter whether we were talking about our daily problems or we were carried away in philosophical discussions of the values of life. Our conversations were never boring although sometimes they were dragging for hours on the same topic. And that was all Rafi's fault. He was not only an excellent talker - he was also a philosopher with a strong desire to analyze. His knowledge and understanding of life, religion and especially art was broad and extensive. He enjoyed sharing this knowledge and wisdom with others. At the same time he was receptive to others views and opinions. He was eager to explore further and to discover new things. When we were talking it was not only about me or about him – it was about everything. He was open minded, willing to debate and expand his horizons. He was tolerant, accepting and forgiving; always looking for the goodness in people and beauty in life. He was positively driven trying to become better and achieve more in all his endeavors, while being compassionate and helpful to others.

I could write many stories about Rafi and none of them will be sufficient enough to show vast goodness of his character. So I will share just one – when I actually barely knew him.

In March 1989, I left Bulgaria during the Communist regime. I was alone, I did not know where I was going to and what will happen next. I knew only that I was not going back. Initially I was placed in the refugee camp in Traiskirchen, Austria. There were about 500 – 600, people mostly from

Eastern Europe. Among them, in the same situation as me, were a dozen people from Bulgaria. One of them was Rafi.

In Traiskirchen, we were staying temporarily for about two weeks in “quarantine” and then we were resettled to different locations all over Austria. There we were waiting for our acceptance and departure to other countries.

The day before I was supposed to be resettled, I accidentally met Rafi. I told him that I will be sent tomorrow somewhere in Austria. He asked me whether I had money. I did not have even one dollar. He took out his wallet, pulled out 200 Austrian shillings and asked me to take them.

I refused to take the money. I was greatly appreciating that he wanted to help me but I knew that he was pretty much in the same difficult situation as me. Furthermore, I told him I cannot take the money because I did not know where I was going to and I did not know whether we will see each other again. I could not take the money because I had no idea when if ever I will be able to give it back. He told me that he fully understands this and if it happens that we do not meet again, he would ask me to help somebody else and give the money to someone in need.

Fortunately, we met again, we spent a lot of time together and we did many things together in Austria and then in the USA. There was a period of time when we were going out pretty much every day skating with rollerblades. We were spending so much time together that some people were looking at us as a gay couple but we did not care at all. We both enjoyed trying new turns and tricks until we got several injuries. We also loved speeding and did many lap races in Prospect and Central Parks. And no matter how much I tried, I could never beat him even once although I was the younger one. Whatever Rafi he was doing, he was completely involved in it and he was trying to do his best.

I wish we could have had more time and fun getting older together.

Pepi Dakov

May, 2012 New York

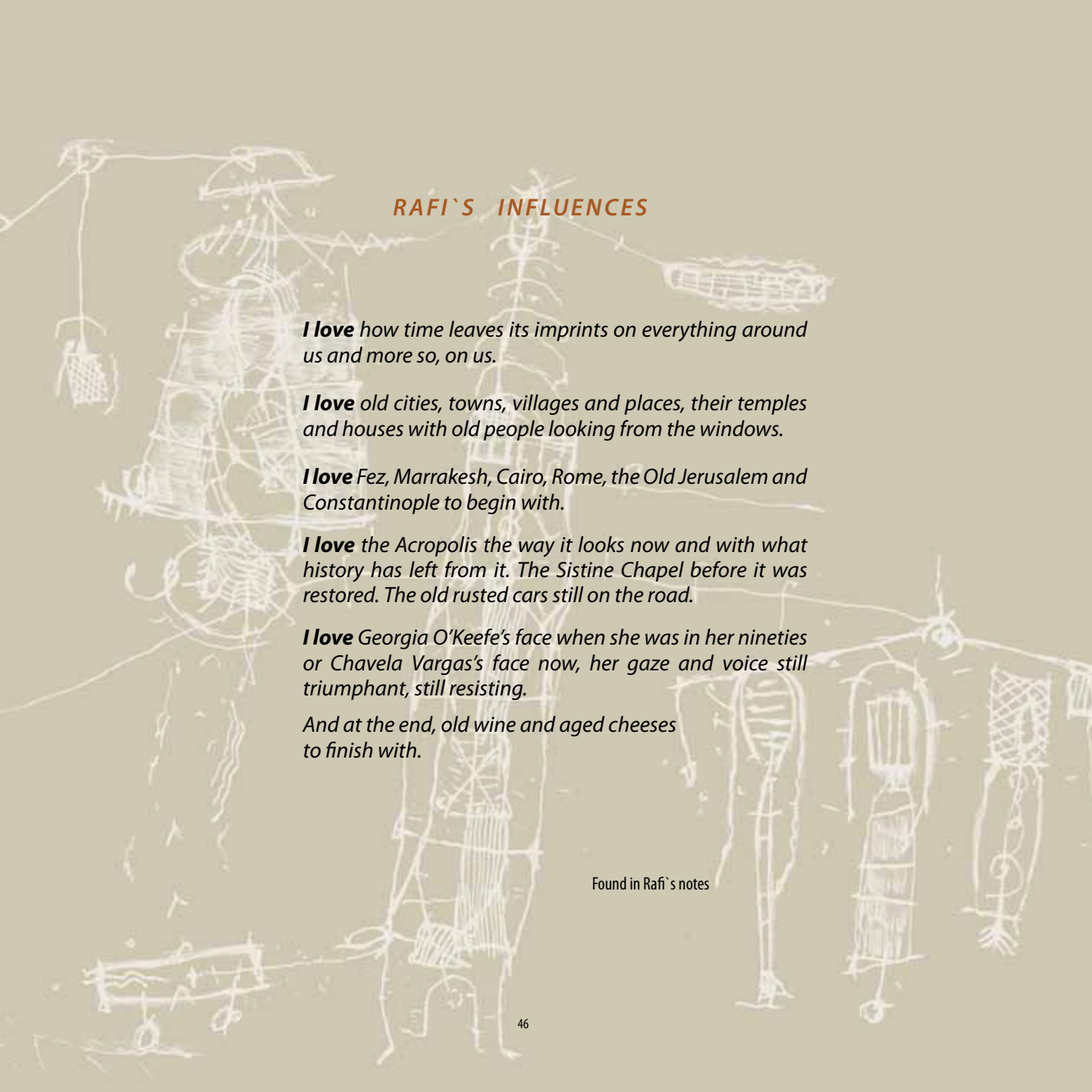
WHEN RAFI AND GALIA visited us in Canada about 15 years ago we rented a cottage in the country. I remember sitting with Rafi around the fire late in the night, greatly enjoying our philosophical conversation. This is what I recall of Rafi's contemplation:

"Life is a miraculous manifestation. It is a glimpse of the infinite. What matters the most is our ability to wonder, to admire, to commit to marvel. It is our duty to watch out carefully that we never lose that ability. Because when we do, we die. The same truth applies when we cross over. What reunites us with the great Source of Light is that urging curiosity to see more, to know more, to experience more.

What is safety? Worldly safety is a pure illusion. You are only safe on earth when your soul, mind and body are in alignment. This is what happens when you play; in sports, in love, in creating beauty... There is no end and no beginning. One form transforms into another continuously, as winter transforms into spring, and spring into summer. As fire transforms into air, and air into water... It is an ongoing cycle of transformation. In Nature nothing is constant. Everything is continuously changing. Then why are we humans so afraid of change? Men and women, when they are still young, should be trained to accept change and flow with it with ease."

Iveta Yaneff

February, 2012 Toronto, Canada

RAFI'S INFLUENCES

I love how time leaves its imprints on everything around us and more so, on us.

I love old cities, towns, villages and places, their temples and houses with old people looking from the windows.

I love Fez, Marrakesh, Cairo, Rome, the Old Jerusalem and Constantinople to begin with.

I love the Acropolis the way it looks now and with what history has left from it. The Sistine Chapel before it was restored. The old rusted cars still on the road.

I love Georgia O'Keefe's face when she was in her nineties or Chavela Vargas's face now, her gaze and voice still triumphant, still resisting.

And at the end, old wine and aged cheeses to finish with.

Found in Rafi's notes

СКЪПИ РАФИ, СЪПИ ПРИЯТЕЛЮ, ще ни трябва време да преосмислим твоето бързо и неочаквано отлитане. За всеки от нас това ще бъде различно.

Бих искал да ти кажа как твоето приятелство ни прави по-различни и защо част от теб е жива в нас, докато ни има. Ти виждаш и търсиш обяснение за света по начин, който го прави по-добър. Непринудено-то, почти детско и наивно възхищение и радост, с които поглеждаш на всеки феномен и докосваш всяко красиво нещо около теб, магически го преобразяват. Това кара другите около теб да го погледнат в нова светлина, огряно от твоята доброта и разбиране.

Имаш невероятната способност да откриваш и осветляваш връзката между материалното, емоционално и духовно значение на заобикалящия ни свят, дори в ежедневието. Дали не си постигнал съвършенството на практическия философ или познанието за истинските стойности в живота? Затова ли всяка вечер, която сме прекарвали във вашия дом, или в планината, или на плажа се откроява в паметта ни, незамъглена от мисловен шум? Затова ли виното, което сме изпили с теб, ни става любимо и когато слушаме Чавела или Буена Виста отново ги слушаме с теб? Затова ли, когато влизаме в стаята си и поглеждаме детските рисунки на децата си, влизаме в тях чрез твоето възхищение от непосредствеността и необятността на детското въображение в тях?

Днес го правим през сълзи, но знаем дълбоко в себе си, че ще го правим отново с усмивка. Защото спомените от кратките ни срещи с теб ни помагат да имаме силата, познанието и уменията да превръщаме настоящето в по-добри спомени.

През твоите очи всичко в света има своето място и обяснение и ти го намиращ с блага усмивка, почти на шега, възхитен от силата на съвършенството или толерантен и разбиращ несъвършенството.

Твоето приятелство ни прави по-способни да обичаме и разбираме света, живота, красотата и себе си и затова ти благодарим.

Ще бъдеш с нас навсякъде, където пътуваме, живеем, страдаме и се радваме и знаем, че с удоволствие ще ни показваш пътя към доброто и красивото във всяко нещо.

Мисля, че всички, до които си се докоснал, споделят това усещане. Ние сме в теб и ти си в нас, Приятелю.

Рози и Емо, Алекс и Джоана Георгиеви

December, 2011 Long Island, USA

НЕ МОГА ДА ГОВОРЯ ЗА РАФИ В МИНАЛО ВРЕМЕ. Изумявам се, че трябва да употребя думата „беше“. За мен Рафи е сърдечния, изключително интелигентен, невероятно общителен човек, с когото съм прекарвал часове в най-интересен разговор. Даровит художник с изтънчен вкус, не само в живописа, класическата музика, джаза, гурмето и какво ли не още... Ненатрапчивите му оценки изненадваха с дълбочината си, откриваха пред мен хоризонти, типични за един истински щедър и талантлив гражданин на света.

Наздраве, Рафи!

Димитър Келбечев

Ноември, 2011 Пловдив, България

DEAR RAFI, YOU, WHO ARE IN THE SKIES, I remember every time we were together – from Tryavna to Brooklyn, between Princeton and Manhattan, in Tenaflly and Fair Lawn.

...And we will sit around abundant tables, but more so will spend our time talking -- way after midnight -- talking, talking, talking....We would be surrounded by new books and art albums, and we would be enveloped in the strange and exciting voices strolling from the East and the West. You had the talent to discover music from Morocco to Iran and to make us love it. You had the same gift of digging up artists and landscapes, architecture and cuisines that you adored to share and to enjoy with us.

Our conversations would be like a tender snowball of question after question. All would be in them -- doubts and hopes, enchantment and disillusion, fascination and anger, discovery and pain. Because you had the unique gift of passion for knowledge, for understanding the world of ideas, for rethinking the evident, for searching for new, daring and unusual answers. There was no space which you would not explore with this same passion and curiosity. You would change your mind if you would discover new arguments, new facts, new theories. This was an incredible quality of your intelligence.

Everytime we talked I felt as in a breathless journey in time and space, exploring ideas and images, discovering sounds and colors... We would jump from history to art, from religion to politics. You would always have the same fascination to uncover the way one creates and destroys our world. These endless conversations had engulfed a quest for answers that we were maybe not able to reach. But you have been always child-like-persistent in “tearing the Devil’s tail” in the search for real understanding of the universe – both outside and inside us.

Going to museums with you was another adventure. It was a feast of the mind and the senses. And, again, this feast would transform itself into profound commentaries and analyses. Your erudite taste for art had no mercy for commercial art, for quasi-avant-garde or for gauche new “stars”. You had a genuine veneration to the art which has not been signed. You knew perfectly well the oeuvres of God-inspired authors. Because you were one of them. Your incredible paintings reveal the same passion, depth of feelings, and empathy for humans, that you radiated everyday to these close to you.

You have left us to discover your entire cosmos in your art – your brilliant brainpower, your profound pain, your unknown silence. And above all – your propensity and your passion for creativity.

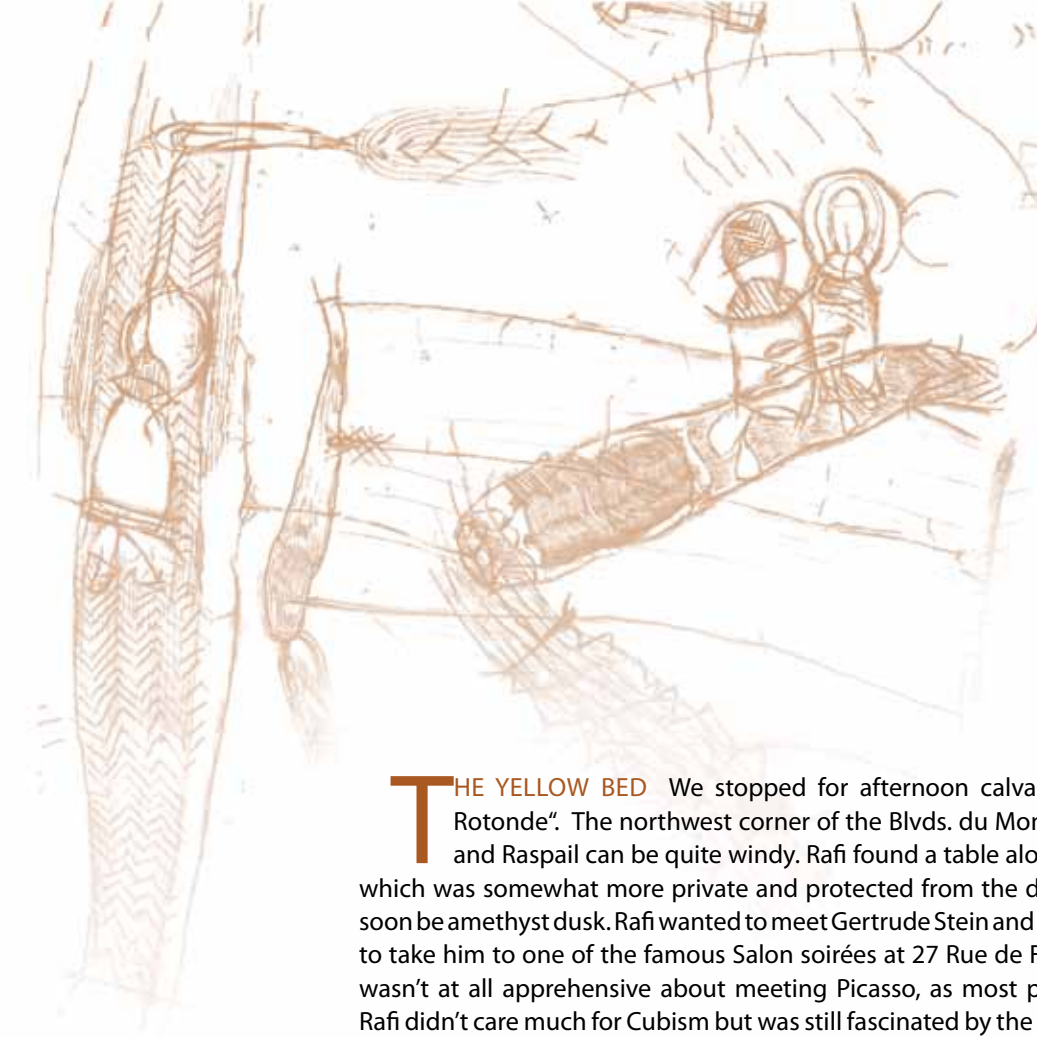
Thank you, Rafi! You, who are in the skies and everywhere!

I cherish the days and the nights we spent together as one of the greatest gifts of my life.

Yours,

Evelina Kelbecheva

September, 2011 Sofia, Bulgaria

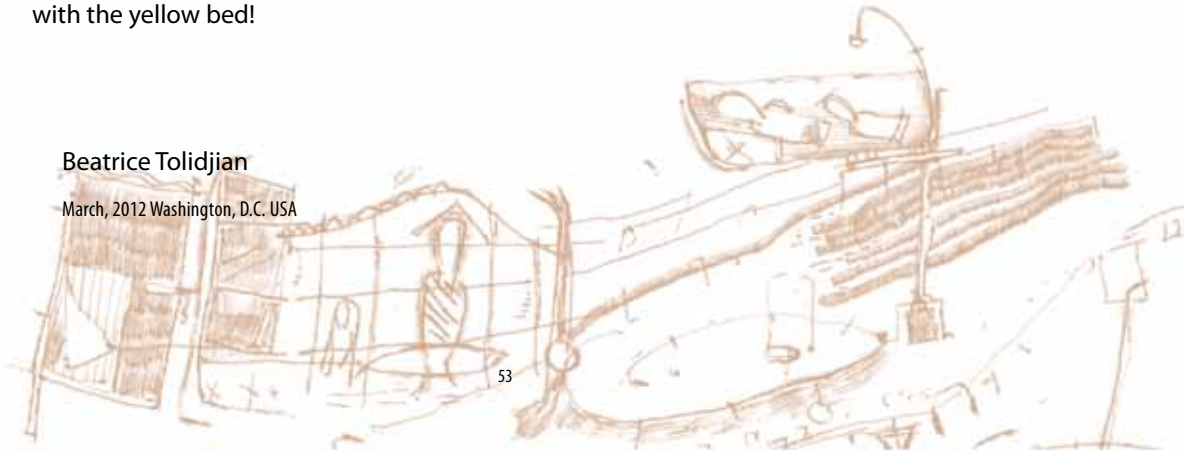
THE YELLOW BED We stopped for afternoon calvados at „La Rotonde“. The northwest corner of the Blvds. du Montparnasse and Raspail can be quite windy. Rafi found a table along Raspail which was somewhat more private and protected from the draft. It will soon be amethyst dusk. Rafi wanted to meet Gertrude Stein and I promised to take him to one of the famous Salon soirées at 27 Rue de Fleurus. He wasn't at all apprehensive about meeting Picasso, as most people are. Rafi didn't care much for Cubism but was still fascinated by the man. I told him, if we hung around long enough this evening we'd probably see him. He is a regular here. The laughter of Kiki of Montparnasse was infectious. Rafi delighted in her spontaneity and effervescence. Man Ray, on the other hand was suspicious of Rafi's amusement and remained vigilant. We noticed Fujita at a near-by table, feverishly sketching the gaunt

silhouettes of two vieilles dames who had partaken of the grace of better days. Quickly a phantom shadow approached our table and a handsome though frail man in his early thirties bent his head in a courteous bow: "Modigliani, painter and Jew!" We talked. He laughed and remained on the look-out for more promising clientele. He soon left our table and went around to the more affluent parties, offering 5-minutes drawings for an evening meal. The buzz around Montparnasse was that Marevna and Diego Rivera were being seen together. Frida would not have taken that well, even though she certainly was in no want of affection, herself. A hearty laughter could be heard from a nearby table and a legato in Russian-infused French. Rafi, who had just left Chagall's studio was reflecting at length on the latter's unfaltering tenacity and single-minded concentration. Hard work was Marc Chagall's only antiserum for the boredom and bohemian plaster of Montparnasse. Not all the absynthe in the world would cloud his mind's vision of Bella, the one who was waiting for him to take her away from Vitebsk.

We parted ways in front of Gare de Lyon. The fragrant Parisian night was entoxicating. Rafi had read that some of Vincent's van Gogh's works were to be auctioned off and he wanted to be there. As he stood waiting for the train to Arles, the simple luminous pleasure of a child enshrined his face. I have returned to the States now, and I surmise, Rafi is still there. He is probably treading on that iridescent ground ... of the blue room ... with the yellow bed!

Beatrice Tolidjian

March, 2012 Washington, D.C. USA

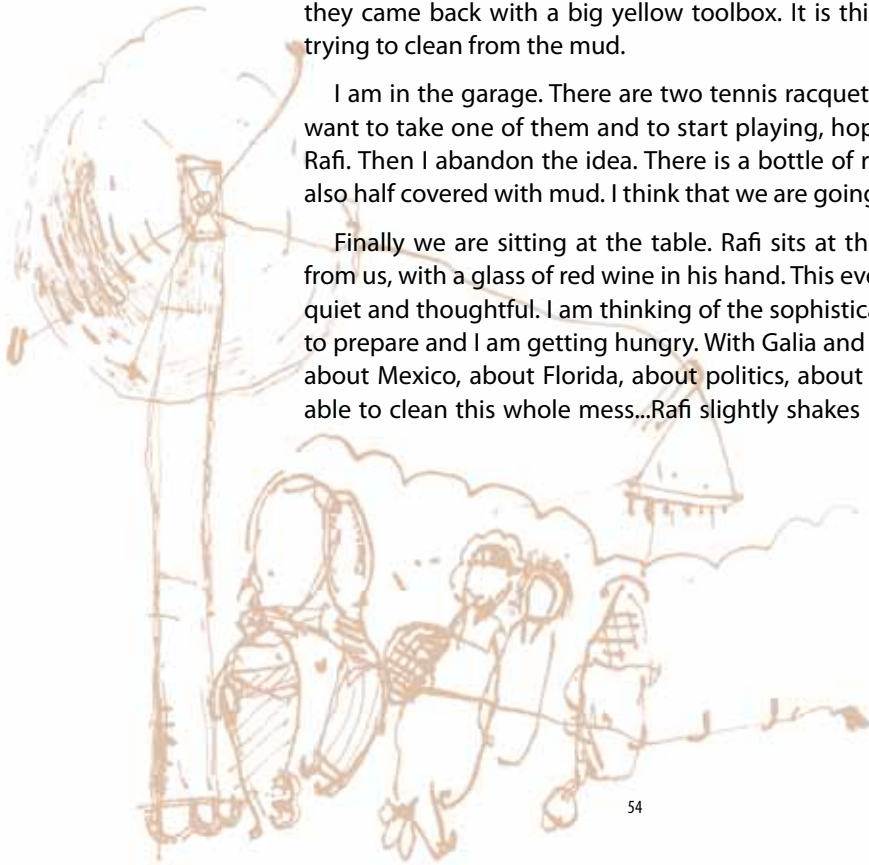

O F RAFI AND WINE I am back in New Jersey. Sitting at the back patio and smoking a cigarette. There is a dreadfully peaceful quiet all around. The hurricane Irene is gone forever. Only a twisted tile from the roof reminds us of her. The river is like a shame-faced child who just made a big mess and is hiding guiltily back in its banks.

I am wandering in the back yard. There is a toolbox covered with mud and tools spilled all around it. I take a wet rag and start to clean them and put them back into the toolbox. Julian comes. He tells me a story of how for one Mother's Day he and his Dad went to buy a present for Galia and they came back with a big yellow toolbox. It is this same toolbox I am trying to clean from the mud.

I am in the garage. There are two tennis racquets lying on the floor. I want to take one of them and to start playing, hopefully as skillfully as Rafi. Then I abandon the idea. There is a bottle of red wine on the floor also half covered with mud. I think that we are going to drink it later...

Finally we are sitting at the table. Rafi sits at the edge, a little aside from us, with a glass of red wine in his hand. This evening he is unusually quiet and thoughtful. I am thinking of the sophisticated dish he is going to prepare and I am getting hungry. With Galia and Julian we are talking about Mexico, about Florida, about politics, about Obama, if he will be able to clean this whole mess...Rafi slightly shakes his head and takes a

sip of his wine. Galia disappears somewhere. She comes back carrying a big folder. She puts it on the table. There are some things inside the folder that nobody has seen before, but Rafi. She opens the folder and starts to pull out paintings, one by one. Some of them are rather strongly stuck together because of the moisture. Galia and Julian very gently start to separate them one from the other. I want to help but I am afraid I could damage them. The images on the canvases are of very simple, even slightly mad people. In spite of it, the small paintings look like little pieces of jewelry. Our faces are red and blazing from excitement and from the wine. Rafi takes another sip from his wine.

I am looking at Julian. The little boy suddenly became a man. He drinks wine, discusses art and smokes a pipe. Rafi is watching him with the smile of Mona Lisa. I am looking at an old album with black and white pictures of Rafi and Galia in Triavna and I understand why Rafi is smiling. On one of those old pictures he sits on the floor like Ravi Shankar and smokes a pipe...

It is one o'clock. For the first time this evening I can hear Rafi speak. He says:

"You go to sleep — I will stay here to finish my wine."

Christo Marinov

March, 2012 Washington, D.C. USA

THESE THOUGHTS I DEDICATE TO MY FRIEND RAFI, in an attempt to reflect on the great personality of a person who had such a diverse and complete knowledge of the world, history, religion, art, tennis, politics, wine, food, beauty...you name it.

Rafi and Galia were one of the first people I met in the US. It was in the early 1993. We met, we started seeing each other and soon I realized how much I have in common with him.

Rafi was an encyclopedic person, I would say, a Renaissance individual...like Leonardo. He was not a cheap talker. He was a talker, though, I give him that. At times his thoughts were fighting with each other, asking to be allowed some freedom, but Rafi patiently and passionately, like a caring father, would funnel them...finally, into a conclusion, (unless somebody didn't interrupt him already).

This, in my opinion was not a weakness of his skill to express himself; this was a reflection of his complex, constantly enriching itself, dynamic, sometimes contradictive thought, always supported by solid knowledge of facts, events, etc.

I valued his personal traits and qualities; the ones that stood out above all were his integrity and dignity. Rafi was a decent man; he possessed pristine human values and did not question other people's ones even when challenged to do so.

Rafi knew how to enjoy life and was not shy of sharing his joy with others. He knew how to live in the moment, whether this moment was a glass of wine, a movie, a book, a painting, or just a crack in a brick. I didn't know his parents and early life influences, nor do I know how this got cultivated in his mind, but his gift of treasuring and enjoying his and other people's life, I think, was unique and mind-blowing. The material world never interfered with his spirituality. He was always walking a little bit above the ground. Now, when he is much higher, his absence makes me aware of the great loss and void he left in my soul.

Rafi, I miss you man!

Borimir Darakchiev

September 2012 Long Island, NY

WHEN I CATCH MYSELF THINKING OF RAPHI

*It is when I taste a wine
and I think
is it wild
or is it rather a quiet one*

*It is when
I listen to Chavela
or Bebo & Cigala*

*It's when I remember
I hate politics*

*It is when we watch tennis
and we make sure
the phone is close
'cause Raphi will ring'*

*It's when I look at his art
with admiration and frustration
'damn, why can't I do that'*

*And when I cook something good,
I can hear Raphi
makes me feel I did it*

*When I catch myself thinking of Raphi
I feel alive*

Eva Darakchieva
February, 2012 Long Island, USA

MY COUSIN EVELINA INTRODUCED ME TO RAFI in 2002 when he drove her from the airport to our home. I liked him immediately – warmth and goodness radiated from his kind eyes. Later we met Galia and became close friends. It seems to me that I have known them for all my life.

Rafi was gregarious, liked to talk about various subjects, but never boasted about himself or his accomplishments and never had negative comments about anyone.

Rafi was cultured with high erudition and insatiable intellectual curiosity. I do not know any other Bulgarian atheist who had read the Old Testament. His interests were diverse and his appreciation of art profound. He talked with infectious enthusiasm about the “agony and ecstasy” of Michaelangelo, Van Gogh, El Greco, Gauguin; discussed the latest articles from the liberal Israeli newspaper “Haaretz”; and in the next breath Camus and French existentialists; Mexican colonial architecture, sufi music , Kazantzakis, etc. He loved to share his ideas with his friends.

A week before Julian left for school we had dinner together. The conversation turned to the early 20th century Norwegian author Knut Hamsun, his back to nature philosophy and the fierce individualism of his heroes. It was a real pleasure to hear a father and son’s lively comments. And this was not the only instance. During the last two years it became common to hear them discussing art, philosophy, literature and politics together. Rafi was immensely proud of Julian, the son he and Galia brought up with so much love and dreams about his future.

Rafi and Galia were most gracious hosts and had lovely parties in their home, always with interesting conversations making the guests reluctant to leave. Both of them were fine cooks and appreciated good food accompanied with a glass of red wine. Rafi’s grilled vegetables were always delicious and his mojitos were enjoyed by all.

Beautiful pieces made by Rafi and Galia grace the homes of their friends. I love the splendor of his red and gold plates (he called it “Pompeian Red”) and never get tired of looking at them. The quiet calm of the large beige platter he and Galia gave me for my birthday two years ago brings me joy everyday. I hope an exhibit of his art including his paintings can be organized.

Rafi spent the last two days of his life at our home and I try to remember every moment of it. On Sunday night at dinner he was saying that after everything bad something good comes and even after great calamities one must be optimistic. As examples he gave the endings of two movies: “Zorba the Greek” and “The Nights of Cabiria”.

Rafi left the memories of a well lived life. Through all difficulties and hardships he didn’t lose his optimism and his deep love for Galia and Julian. He appreciated beauty not only in art but was seeking it in everything – and was able to find it in everyday life.

He touched the lives of many people and left many friends. Very generous, always ready to help, Rafi will live forever in the hearts of those who loved him.

Anna Sofianides

September, 2011 New Jersey, USA

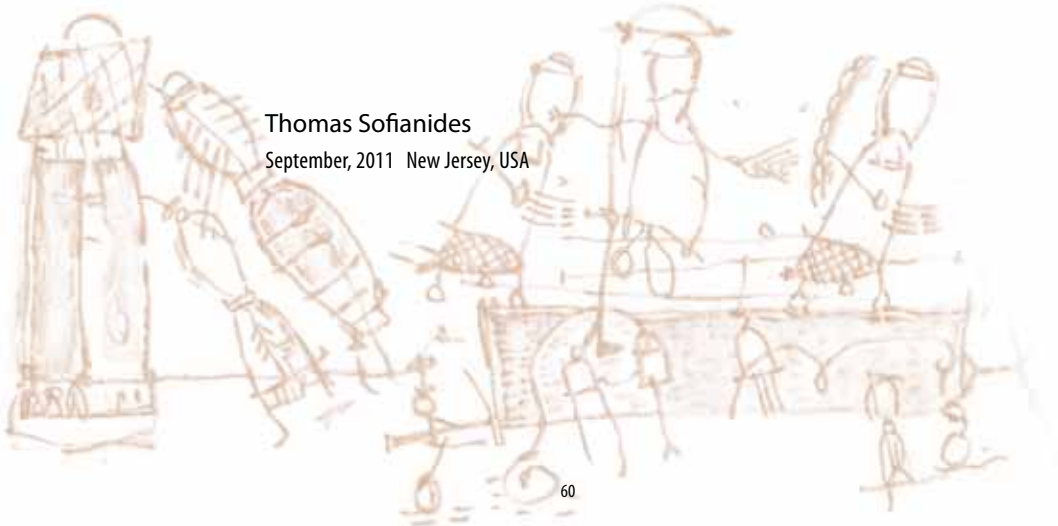

RAFI WAS A RARE PERSON AND A GREAT FRIEND. Last July for my birthday he took me to the Metropolitan Museum and for four hours patiently pushed me in my wheelchair from gallery to gallery, enthusiastically sharing his knowledge and feelings about his favorite works of art. We started with a temporary exhibit of frescoes and pottery from the Minoan civilization. He passionately pointed out colors, shapes and unusual details even in the small objects. He gave me fascinating insights on many paintings; the culmination was El Greco, one of his favorite. He pointed out the greatly depicted figures in “The Adoration of the Shepherds”, the unnatural light in the “View of Toledo” and the mastery of the stern and frightening portrait of the Grand Inquisitor. This was the most personal and highly individual birthday present. I will remember it as long as I live.

In the afternoon of the last day of his life, Rafi came to our house physically and emotionally exhausted but went to clean the pool although we all tried to stop him. Later when Catherine played the piano and sang, he told me how special she is and how she shines from within.

This was Rafi: always kind, considerate and thoughtful.

Thomas Sofianides
September, 2011 New Jersey, USA

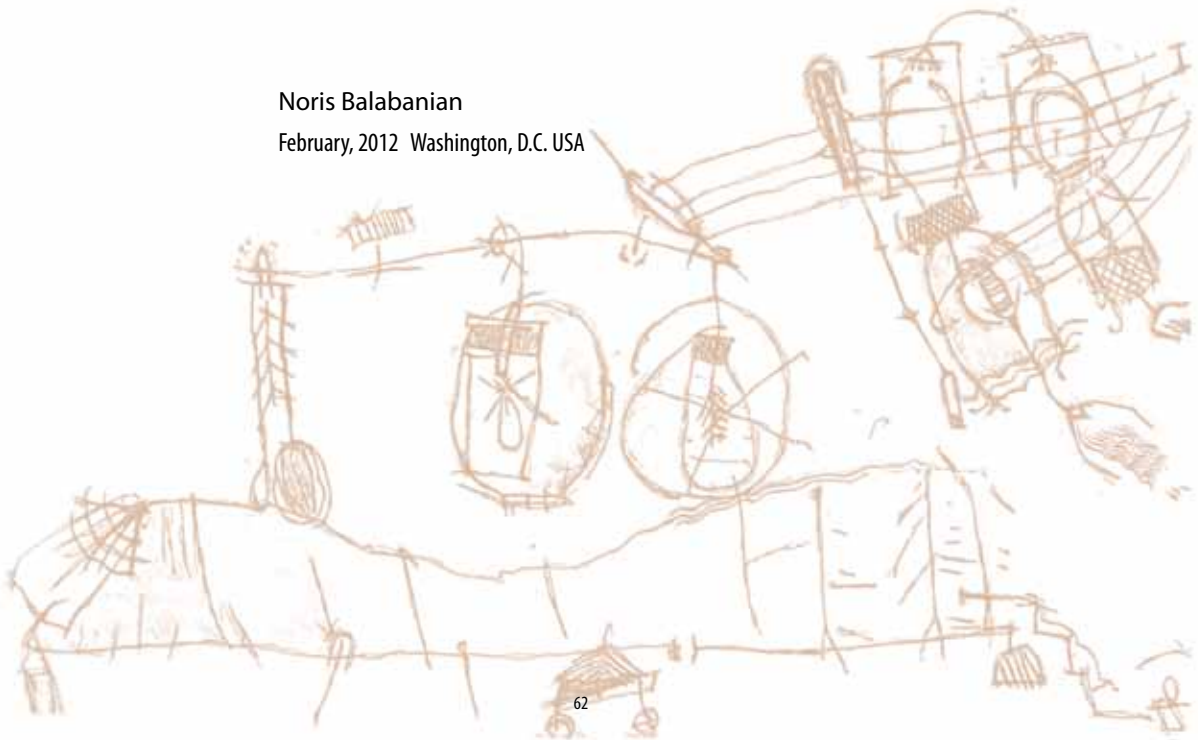
TIME FLIES INDEED and I can't believe it has been more than a year since my dear friend Rafi was taken away from us all of a sudden...His broad smile and deeply human touch are before my eyes every time I think of him...

I shall be always grateful that our paths crossed almost by accident in life and I gained such a wonderful friend. Never had a brother but felt as if Rafi cared for me as a true brother and had always my best interest on his mind. No words can truly express the void his departure created in the lives of the many who loved him deeply and were proud of his friendship....

Tsdesoutyoun, yeghpayr Raffi, yev Astvadz lousavore hokit...

Noris Balabanian

February, 2012 Washington, D.C. USA

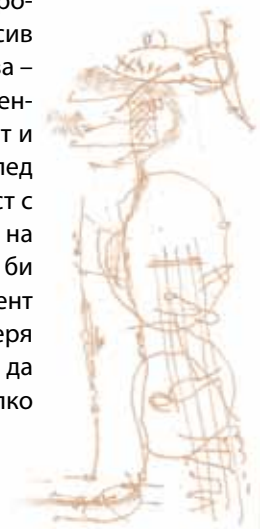
INTERLUDE for RAFI

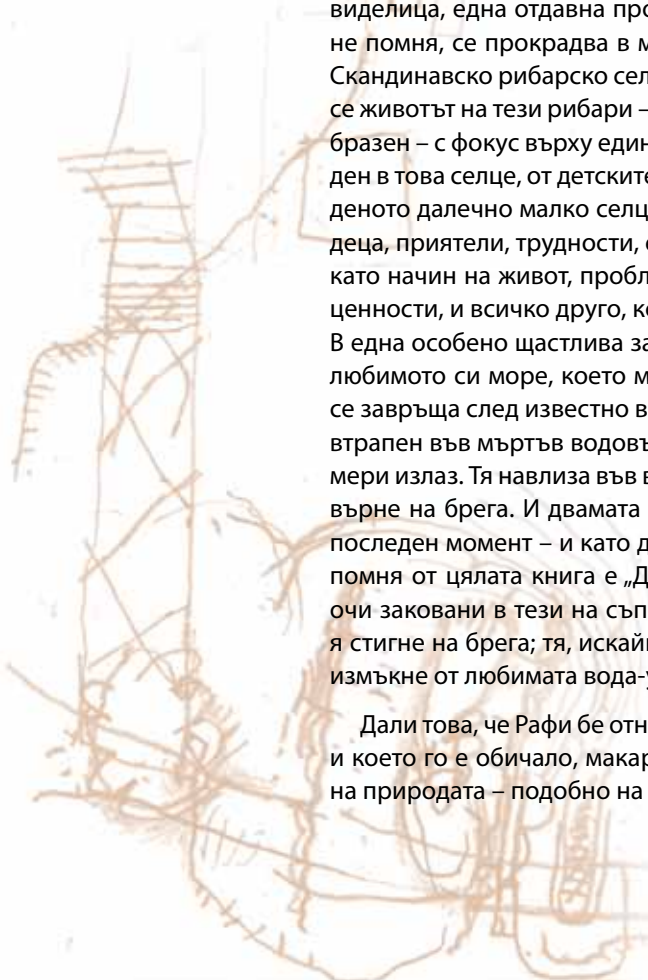
To Galia and Julian

*Row, row, row your boat
Gently down the stream.
Merrily, merrily, merrily, merrily-
Life is but a dream.” **

American Children's song

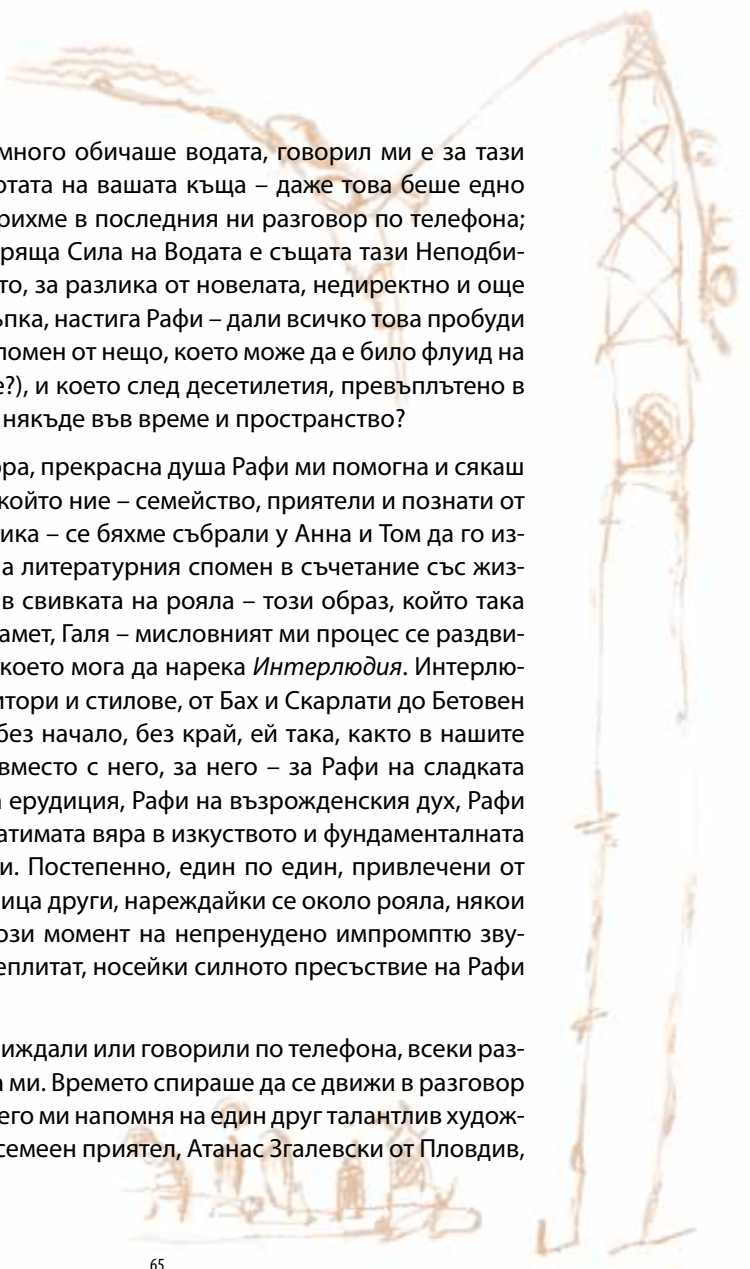
Залезът се е оттеглил. Притъмнява. Малки свещички, подредени из тревата, раздават мека светлина. Топла, приятна, уютна вечер, от тези, които ни карат да се радваме тихо, с лекичко полузагатване на тъга по отминаващото лято. Атмосфера, присъща на цялото присъствие и излъчване на Рафи, каквато ми е носил всеки разговор с него – това на топлота, безмерна доброта и уютност и гъвкава територия за откриване на неща с винаги свеж поглед било към живота, било към изкуството. Звучите на оживен разговор, макар и не много силни, наред с любимите песни на Рафи прииждат от градината на Анна и Том през прозорците на гостната им, в която аз съм седнала, сама, пред техния красив Стейнуей. Нищо не ми идва наум, а по молба на Гая – съответно негова – аз откликвам с желанието да свиря за душата на Рафи. Озовавам се втрещена в 88 клавиша – затворничка на невидима нишка между реалност и нереалност; между „съм“ и „не съм“; между „а ние щяхме да се видим след завръщането ми от моите летни ангажименти!“ и намесата на Ужасност с нейния неусвояем за нас, хората, сърп; между идващите отвън звуци на поп- и рок-музика и тези от други, отдавна отминали времена, които би трябвало да присъстват в мен по всяко време, но точно в този момент превърнати в недвижима абстракция – и се опитвам напразно да намеря най-смисленото, най-подходящото – най-най-най... какво? Ако можех да попитам него какво би му се искало. При свиренето се изисква най-малко

пълна концентрация, интелектуална будност и контрол и какво ли още не, което в крайна сметка изведнъж се оказва невъзможно, а и освен това не виждам добре през сълзите, които точно тогава решават да потекат. Някак си, очите ми се насочват към свивката на рояла, мястото където се бе приютил Рафи на едно друго събиране, само преди по-малко от година... по един прекрасен повод – юбилеят на Анна – и от невиделица, една отдавна прочетена книга, чийто автор и заглавие даже не помня, се прокрадва в мисълта ми. Действието се развива в малко Скандинавско рибарско селце някъде в дълбокия, равен Север. Описва се животът на тези рибари – на пръв поглед не много интересен, еднообразен – с фокус върху един от тях. Читателят следва главния герой, роден в това селце, от детските му години, през зиг-загите на събития в леденото далечно малко селце, през зими и полу-лета, риболов, съпруга, деца, приятели, трудности, ежедневни рискове из силите на природата като начин на живот, проблеми във взаимоотношенията, възобновени ценности, и всичко друго, което се случва в рамките на човешки живот. В една особено щастлива за него ранна сутрин, той отива да поплува в любимото си море, което му е познато като втора кожа. Когато той не се завръща след известно време, жена му изтичва на брега и го намира втрапен във мъртъв водовъртеж, от който той напразно се бори да намери излаз. Тя навлиза във водите, против настойчивите му молби да се върне на брега. И двамата разбират едновременно, че това е техният последен момент – и като двойка, и индивидуално. Това, което аз ярко помня от цялата книга е „Да бъде волята ти“ – последните му думи, с очи заковани в тези на съпругата му – той, искайки, но неможейки, да я стигне на брега; тя, искайки, но неможейки, да стигне до него и да го измъкне от любимата вода-убийца.

Дали това, че Рафи бе отнет и откъснат от всеки и всичко, което обича и което го е обичало, макар и не съвсем директно, в лицето на силите на природата – подобно на героя от Скандинавската новела; дали това,

че подобно на него, Рафи много обичаше водата, говорил ми е за тази си обич във връзка с красотата на вашата къща – даже това беше едно от нещата за които си говорихме в последния ни разговор по телефона; дали това, че тази Животворяща Сила на Водата е същата тази Неподбираща Унищожителност, която, за разлика от новелата, недиректно и още по-подмолно, стъпка по стъпка, настига Рафи – дали всичко това пробуди в мен този много далечен спомен от нещо, което може да е било флуид на въображение (а може би не?), и което след десетилетия, превъплътено в твърд кошмар, се преплете някъде във време и пространство?

В крайна сметка тази добра, прекрасна душа Рафи ми помогна и сякаш ме насочи в този момент, в който ние – семейство, приятели и познати от западната страна на Атлантика – се бяхме събрали у Анна и Том да го изпратим. Със събуждането на литературния спомен в съчетание със жизнения спомен на Рафи там в свивката на рояла – този образ, който така ярко е запечатан в твоята памет, Галя – мисловният ми процес се раздвижи, и така се зароди нещо, което мога да нарека *Интерлюдия*. Интерлюдия през различни композитори и стилове, от Бах и Скарлати до Бетовен и Шопен и Брамс и Равел, без начало, без край, ей така, както в нашите разговори. Само този път, вместо с него, за него – за Рафи на сладката приказка, Рафи на високата ерудиция, Рафи на възрожденския дух, Рафи на достойнството и непоклатимата вяра в изкуството и фундаменталната доброта във всичко и всеки. Постепенно, един по един, привлечени от музиката, влизате вие и редица други, нареждайки се около рояла, някои седящи, някои стоящи. В този момент на непренудено импровитно звучите отвън и отвътре се преплитат, носейки силното пресъствие на Рафи наоколо.

Всеки път, когато сме се виждали или говорили по телефона, всеки разговор е запечатан в паметта ми. Времето спираше да се движи в разговор с Рафи. Нещо във връзка с него ми напомня на един друг талантлив художник, дългогодишен близък семеен приятел, Атанас ЗгалеВСКИ от Пловдив,

който също бе внезапно откъснат от живота – също така сладкодумен, с много и задълбочени знания в каква ли не област.

Има една теория, която беше много нашумяла преди години. Казва се “Six Degrees of Separation”. Накратко, според тази теория, между всеки два обекта или двама души има верига от шест връзки – било хора, места, явления и прочие ... Открила съм, че в моя собствен живот това важи за много от приятелствата и познанствата ми. Включително и вие – Галя и Рафи и Джулиан – преброих и се оказа така, с Евелина като малката секунда**, най-непосредствено близката брънка в тази верига. Ако това бях казала на Рафи, то щеше неминуемо да доведе до един от нашите задушежни, задълбочени, винаги пълни с въпроси, които водят до още въпроси, „Приказки по телефона“. Пасажи. Интерлюдии – между живота-загадка, така както го откриваме, и неоткриваемата загадка.

Днес, в навечерието на една-годишнината от този ден на “Djagadakis”*** на Рафи, през болката, липсата, недоумението, връщането на лентата отново и отново, през всичко това е вплетена една огромна благодарност, че той е Рафи и ни е огрял – нас, които сме били в живота му – със своите абсолютни Рафийски Благост и Талант.

СВЕТЛА МУ ПАМЕТ!

Емма Тахмизян

26ти август, 2012, Ню Йорк, САЩ

*Американска детска песен:

„Греби, греби, греби твоята лодка,
Лекичко по течението надолу.
Весело, весело, весело, весело –
Животът е просто сън“.

Превод: Е.Т.

**В музиката: най-близкото разстояние между две ноти в темперирания строй.

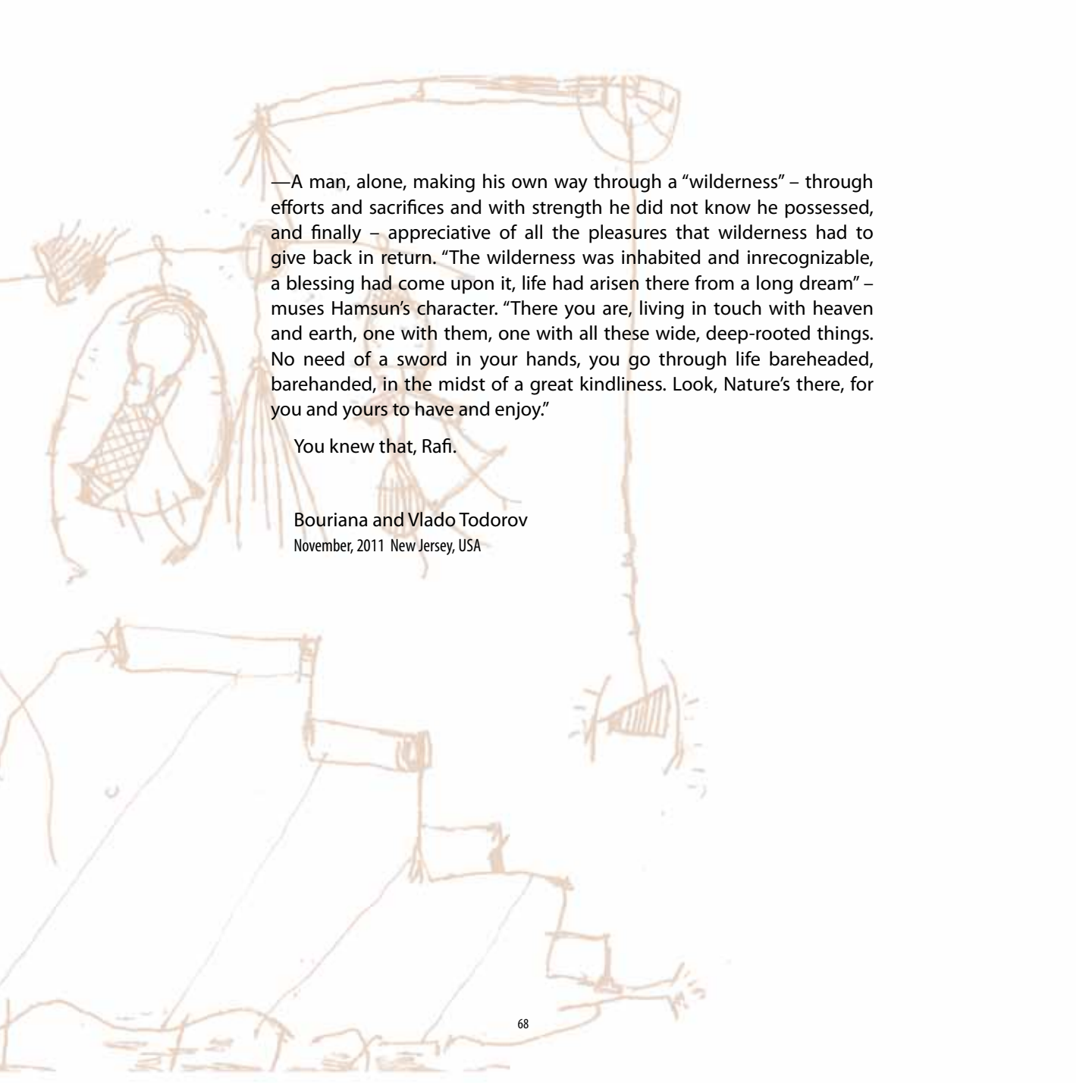
***Арменски: това, което е написано на челото; съдба.

WE MET RAFI AND GALIA FOR THE FIRST TIME on a hot summer day in 2002. Our acquaintance, Snezhana Zareva, had invited us and a visiting professor from Bulgaria, to her home in Morristown for an afternoon party. The only guests were the three of us plus a young couple who were introduced to us as Bulgarian artists and long-time US immigrants. Later, when we learned their names, we realized how well known their work was in Bulgaria.

The conversation was interesting and the debates heated. This is what marked all our subsequent long and pleasant conversations with Rafi. What we remember from this first meeting with him was Rafi's mentioning his encounter with the works of Knut Hamsun. We were surprised that he would bring up the name of this previously quite famous but now obscure Norwegian author. We were familiar with his dramatic works but did not know his novels and were very impressed with what Rafi had to share about them. He told us how he was in a New York public library and he saw a man kneeling on the floor, reading a book. He asked the man what he was reading – he had not seen anyone so engulfed with a book. The man was reading Knut Hamsun. Rafi decided to try out one of his books and was hooked – reading this author changed his life, he thought. Now, thinking back to this story and leafing through the pages of Hamsun's novels – especially "The Growth of the Soil", we try to reconstruct the reason of Rafi's passion for this author. The last epic novel of Hamsun is "the life story of a man in the wilds, the genesis and gradual development of a homestead, a unit of humanity" (W.W. Worster). This is the story of a man who gradually conquers a wilderness, and creates a path where no path existed before. Here is the opening sentence of the novel: "The long, long road over the moors and up into the forest — who trod it into being first of all? Man, a human being, the first that came here. There was no path before he came." Isn't this the metaphor of an immigrant experience?

—A man, alone, making his own way through a “wilderness” – through efforts and sacrifices and with strength he did not know he possessed, and finally – appreciative of all the pleasures that wilderness had to give back in return. “The wilderness was inhabited and inrecognizable, a blessing had come upon it, life had arisen there from a long dream” – muses Hamsun’s character. “There you are, living in touch with heaven and earth, one with them, one with all these wide, deep-rooted things. No need of a sword in your hands, you go through life bareheaded, barehanded, in the midst of a great kindliness. Look, Nature’s there, for you and yours to have and enjoy.”

You knew that, Rafi.

Bouriana and Vlado Todorov

November, 2011 New Jersey, USA

"...I am looking for beauty and poesy in the unassuming reality of man's life. I wish I could do it the way Knut Hamsun wrote or Skip James sung. I like these two..."

... Hey, this imam bayaldi is amazing... Calder's aesthetics formed under the influence of the biomorphism of Jean Arp, Joan Miro, Yves Tanguy and the '60s psychedelia....Don't waste your time in Borghese – this is where the "official" art resides. Instead check the Etruscan art in Villa Guilia – that's the real thing..."

Rafi Chehirian

SO MANY MEMORIES will stay with us forever from our time spent with Rafi: walks around the Pepsico gardens or Storm King, the countless delicious meals we shared and the conversations we had. He touched our souls and hearts and the memory of him will always be preserved there. Rafi was one of those rare people who had "found the beauty and poesy in a man's life" and was so generous in sharing it with those around him.

Thank you Rafi! We feel privileged to have known you.

Dessi and Anri Kissilenko

December, 2011 New York, USA

Хей, Иване!.. Гласът му звучи бодро в ушите ми, щом си помисля за него. Така беше при многобройните ни разговори на всякакви теми, било по телефона или при срещи. Впечатления от пътувания, наука, политика, тенис, музика, посетени музеи, баскетбол, храна, вино...

Каквато тема се подхванеше, той имаше сериозно и обширно мнение за споделяне и беше готов да се впусне безстрашно във всякакъв спор.

Колкото и да е странно - като изключва внезапното му преминаване Отвъд – когато мисля за него, нищо тъжно не ми минава през ума. Напротив, само някаква светлина се разлива върху всеки спомен. Наистина като светъл лъч Рафи прелетя през няколко години на познанството ни.

Не мога да забравя, че често цитираше мисълта: „Животът е много кратък, за да се пие евтино вино“.

По предчувствие или не, мили Рафи, ти положи сериозно усилие да вкусиш добри вина. Да ти е сладко... и довиждане!

Липсваш ми!

Иван Е. Иванов

13 Януари, 2012 Ню Джърси, САЩ

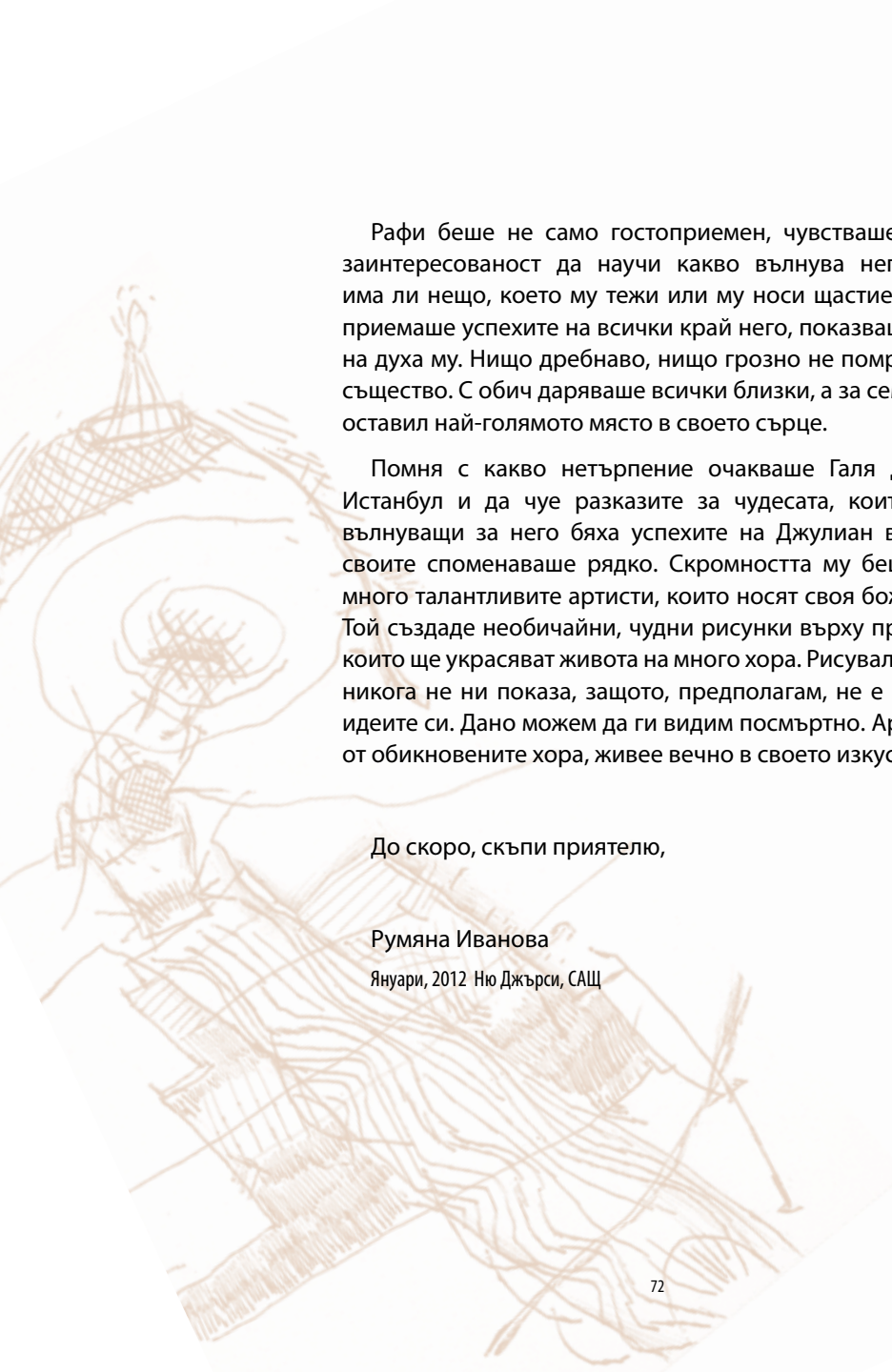
ENLIGHTENMENT

*He walked in awe
In awe of light
At nightfall, not at dawn
What ever he saw
Receding from sight
In the sky's afterglow
Was what he wanted
To see, to know*

Samuel Menashe

Мисля, че поемата, а и нейното заглавие най-добре изразяват трансцедентното привличане, което упражняваше над всички човекът Рафи – мечтателят, любещият тайнствата на живота и хората край него.

Трудно е да опиша кое най-много ме изненадваше, когато бяхме заедно. При всяка среща откривах нещо, което не бях забелязвала дотогава. Една вечер разказваше за философията на суфистите, за които не знаех нищо, друг път обясняваше какво му е харесало в книга, която наскоро е прочел, понякога образно ни пренасяше във Франция при любимите му вина. Винаги на фона на приятна музика, винаги усмихнат и предразполагащ за разговор.

Рафи беше не само гостоприемнен, чувстваше се искрената му заинтересованост да научи какво вълнува неговия събеседник, има ли нещо, което му тежи или му носи щастие. Радостта, с която приемаше успехите на всички край него, показваше благородството на духа му. Нищо дребнаво, нищо грозно не помрачаваше неговото същество. С обич даряваше всички близки, а за семейството си беше оставил най-голямото място в своето сърце.

Помня с какво нетърпение очакваше Галя да се завърне от Истанбул и да чуе разказите за чудесата, които е видяла. Най-вълнуващи за него бяха успехите на Джулиан в университета. За своите споменаваше рядко. Скъмността му беше завидна. Не са много талантливите артисти, които носят своя божи дар безмълвно. Той създаде необичайни, чудни рисунки върху предмети от стъкло, които ще украсяват живота на много хора. Рисувал е и картини, които никога не ни показва, защото, предполагам, не е искал да натрапва идеите си. Дано можем да ги видим посмъртно. Артистът, за разлика от обикновените хора, живее вечно в своето изкуство.

До скоро, скъпи приятелю,

Румяна Иванова

Януари, 2012 Ню Джърси, САЩ

IT WAS A PERFECT SUMMER AFTERNOON, sunny and not too much heat. Our car was gliding down Route 4 navigated by the polite voice of Tina, our GPS. Charlie plugged in his iPod so we were listening to the band Dream Theater when the GPS announced our destination.

We had arrived at an intersection and knew immediately that we were lost. We always did this on the way to the Chehirian home.

We followed the routine: pull cell phone out of the bag, dial Rafi and after he picks up, describe the intersection, then keep the phone on speaker while his voice guides us to the final destination.

It was always Rafi who navigated us to a beautiful dinner, excited about the newest spices he bought, describing the perfect wine for all the dishes. Galia would set the table quietly knowing not to interrupt...

Rafi's words came in torrents as if they were forming a symphony. He was not a minimalist, so if I had to compare him to a composer, I'd say he was Tchaikovsky: melodious, romantic and descriptive. How we argued about politics, or the state of contemporary art!

The thing that most struck me about Rafi was his never-ending curiosity. He loved not just art and politics, but also philosophy, science, history, cooking, wine and travel. He was a good listener and sensitive to others' opinions. How else would you explain his patience with my eight-year complaining about George Bush?

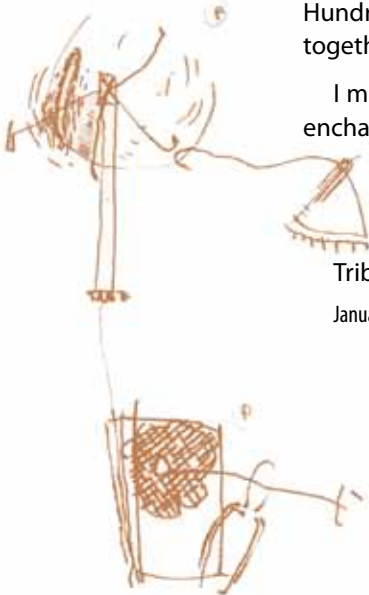
I loved that Galia, Julian and Rafi came back from Morocco, Mexico or Argentina with such precise descriptions of the color palettes of each place. When Rafi talked about their trips, I wasn't just hearing a tale; I was also witnessing a series of paintings unfolding. It was as if their living room had become a gallery of landscapes and abstract colors. His glass art always changed after each trip to become more and more magical.

That perfect summer afternoon turned into a perfect dinner night. Hundreds of fireflies fluttered in the backyard. It was our last gathering together, and it's how I'll always remember Rafi.

I miss him so much and I firmly believe that his spirit is with all of us, enchanting and fluttering like a firefly.

Tribute to Rafi by Kalina Ivanov

January, 2012 New York, USA

BECAUSE I COULD NOT STOP FOR DEATH

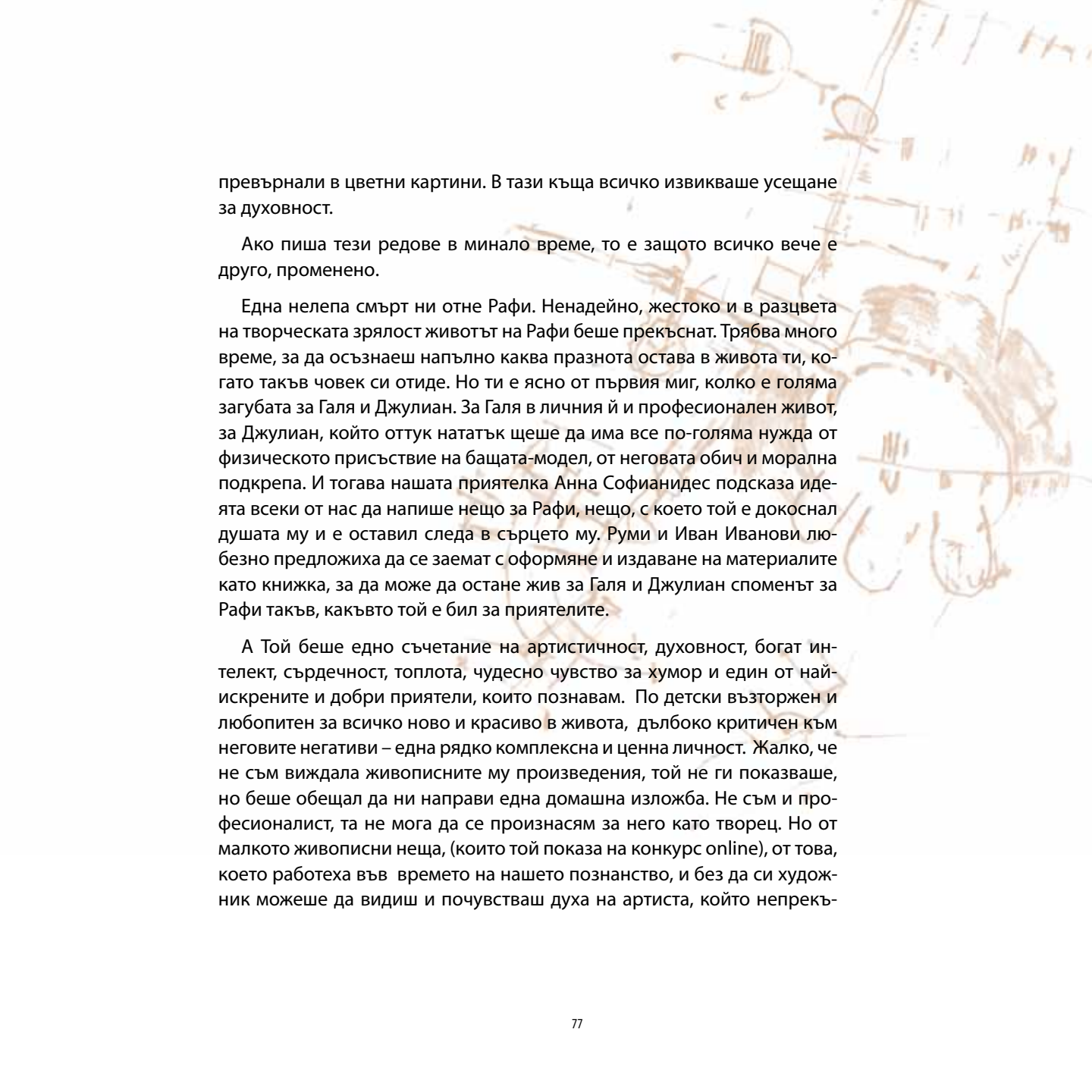
By Emily Dickinson

*Because I could not stop for Death,
He kindly stopped for me;
The carriage held but just ourselves
And Immortality.
We slowly drove, he knew no haste,
And I had put away
My labor, and my leisure too,
For his civility.
We passed the school, where children strove
At recess, in the ring;
We passed the fields of gazing grain,
We passed the setting sun.
Or rather, he passed us;
The dews grew quivering and chill,
For only gossamer my gown,
My tippet only tulle.
We paused before a house that seemed
A swelling of the ground;
The roof was scarcely visible,
The cornice but a mound.
Since then 'tis centuries, and yet each
Feels shorter than the day
I first surmised the horses' heads
Were toward eternity.*

This poem was chosen by Charles E. Noyes
in honor of Rafi Chehirian's memory.

January, 2012 New York, USA

ЗА РАФИ КАКЪВТО ГО ПОЗНАВАХМЕ Не си спомням точно кога се запознахме с Галя и Рафи, но много скоро след запознанството те станаха неразделна част от живота ни и внесоха свежа артистичност в нашия доста по-възрастен и консервативен приятелски кръг. Дватама – реализирани скулпторка и живописец в България, оставили там жив и до днес спомена за една авангардна изложба, избрали свободата и трудностите на емигрантството през 80-те години – те се появиха между нас вече стъпили тук на крака. Появиха се като една хармонична двойка, допълвайки се като характери и професионално като две боички. Не се среща често такова работещо съчетаване на различни темпераменти и емоционалност. Дватама бяха като една сплав – темпераментният Рафи с широката му ерудиция и интереси в изкуство, история, политика, музика, способен с часове да разказва за прочетено и видяно; Галя, с нейната задълбоченост, уравновесеност и фин естетизъм, които даваха особена стабилност на Рафи. При тях това допълване и балансиране на характерите, заедно с изявената им артистичност, създаваше една духовна атмосфера, на която се наслаждавахме с години. Тази атмосфера заедно с магията на гостоприемството им превърна къщата, която купиха във Феър Лоун в притегателно място за нас. Домът им беше като къща от приказките. Радвахме се на всеки предмет и кътче в нея, които тяхното артистично докосване преобразяваше и превръщаше в произведение на изкуството: желязото беше изваяно и превърнато от Рафи в изящна дантела на един полилей, а в цветните стени Галя артистично беше пренесла колорита на колониално Мексико. Имаше и една чудесна градина, която от ранна пролет до късна есен ми напомняше за Тайната градина в книгата на Francis Burnett. Но една от най-привлекателните части на къщата беше ателието с рафтове, отрупани със стъклені предмети. Магическото докосване на четките им там беше одухотворило предметите от бита и стъклените овали се бяха

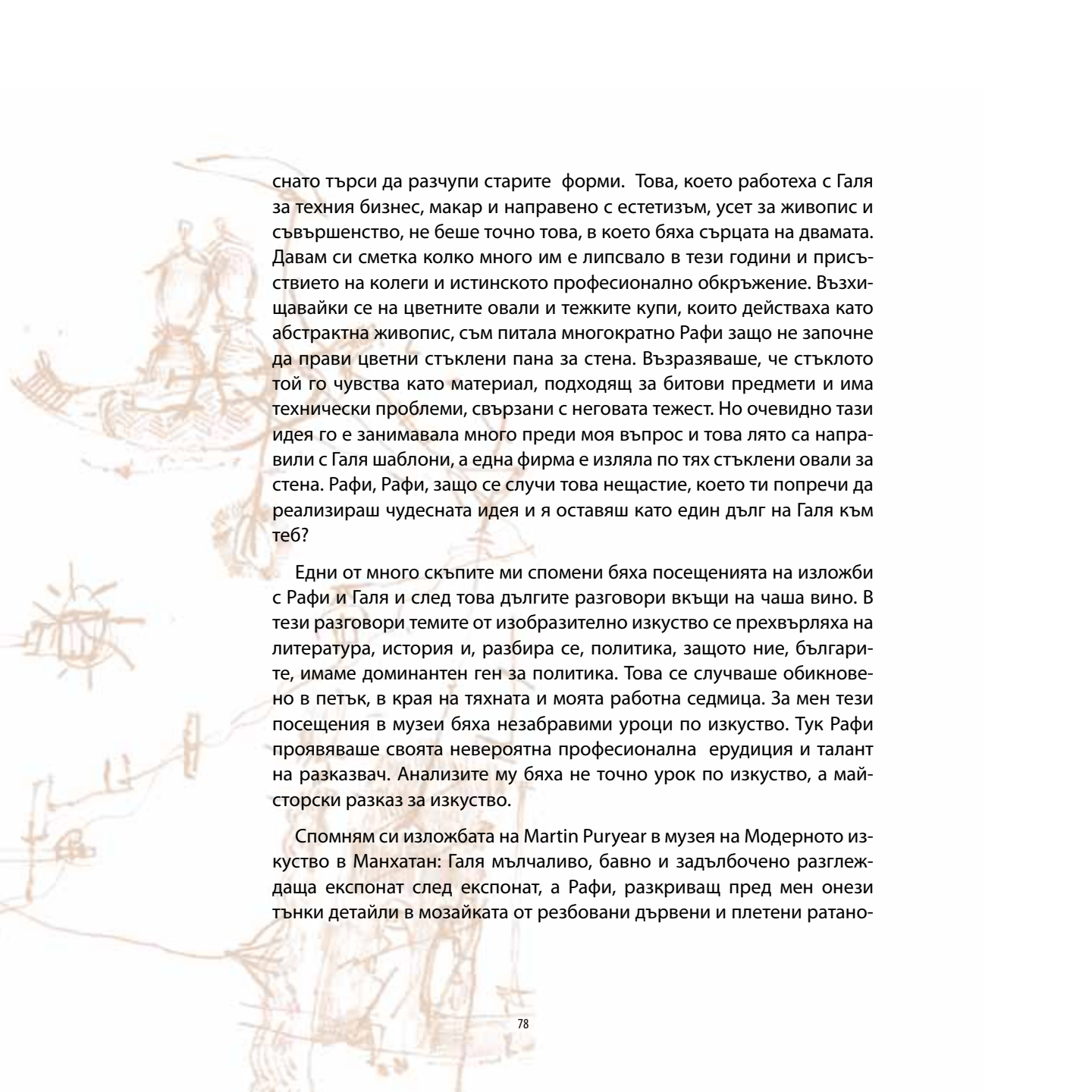

превърнали в цветни картини. В тази къща всичко извикваше усещане за духовност.

Ако пиша тези редове в минало време, то е защото всичко вече е друго, променено.

Една нелепа смърт ни отне Рафи. Ненадейно, жестоко и в разцвета на творческата зрялост животът на Рафи беше прекъснат. Трябваше много време, за да осъзнаеш напълно каква празнота остава в живота ти, когато такъв човек си отиде. Но ти е ясно от първия миг, колко е голяма загубата за Галя и Джулиан. За Галя в личния ѝ и професионален живот, за Джулиан, който оттук нататък щеше да има все по-голяма нужда от физическото присъствие на бащата-модел, от неговата обич и морална подкрепа. И тогава нашата приятелка Анна Софианидес подсказва идеята всеки от нас да напише нещо за Рафи, нещо, с което той е докоснал душата му и е оставил следа в сърцето му. Руми и Иван Иванови любезно предложиха да се заемат с оформяне и издаване на материалите като книжка, за да може да остане жив за Галя и Джулиан споменът за Рафи такъв, какъвто той е бил за приятелите.

А Той беше едно съчетание на артистичност, духовност, богат интелект, сърдечност, топлота, чудесно чувство за хумор и един от най-искрените и добри приятели, които познавам. По детски възторжен и любопитен за всичко ново и красиво в живота, дълбоко критичен към неговите негативи – една рядко комплексна и ценна личност. Жалко, че не съм виждала живописните му произведения, той не ги показваше, но беше обещал да ни направи една домашна изложба. Не съм и професионалист, та не мога да се произнасям за него като творец. Но от малкото живописни неща, (които той показва на конкурс online), от това, което работех в времето на нашето познанство, и без да си художник можеше да видиш и почувстваш духа на артиста, който непрекъ-

снато търси да разчупи старите форми. Това, което работеха с Галя за техния бизнес, макар и направено с естетизъм, усет за живопис и съвършенство, не беше точно това, в което бяха сърцата на двамата. Давам си сметка колко много им е липсвало в тези години и присъствието на колеги и истинското професионално обкръжение. Възхищавайки се на цветните овали и тежките купи, които действаха като абстрактна живопис, съм питала многократно Рафи защо не започне да прави цветни стъклени пана за стена. Възражаваше, че стъклото той го чувства като материал, подходящ за битови предмети и има технически проблеми, свързани с неговата тежест. Но очевидно тази идея го е занимавала много преди моя въпрос и това лято са направили с Галя шаблони, а една фирма е изляла по тях стъклени овали за стена. Рафи, Рафи, защо се случи това нещастие, което ти попречи да реализираш чудесната идея и я оставяш като един дълг на Галя към теб?

Едни от много скъпите ми спомени бяха посещенията на изложби с Рафи и Галя и след това дългите разговори вкъщи на чаша вино. В тези разговори темите от изобразително изкуство се прехвърляха на литература, история и, разбира се, политика, защото ние, българите, имаме доминантен ген за политика. Това се случваше обикновено в петък, в края на тяхната и моята работна седмица. За мен тези посещения в музеи бяха незабравими уроци по изкуство. Тук Рафи проявяваше своята невероятна професионална ерудиция и талант на разказвач. Анализите му бяха не точно урок по изкуство, а майсторски разказ за изкуство.

Спомням си изложбата на Martin Puryear в музея на Модерното изкуство в Манхатан: Галя мълчаливо, бавно и задълбочено разглеждаща експонат след експонат, а Рафи, разкриващ пред мен онези тънки детайли в мозайката от резбовани дървени и плетени ратано-

ви предмети и скулптури, които превръщат предмета в произведение на изкуството. "Виж каква линия е придало длетото на този къс дърво и каква хармония е създадо". Или: "Виж с какво въображение е изплел ратана и е превърнал този стол в изящно произведение. Точно тук е тънката разлика между занаят и изкуство".

На друга изложба на картини от последните години от живота на Клод Моне в една от частните галерии Gagosian в Манхатан видях Рафи необичайно мълчалив да съзерцава картините. Чак след няколко настойчиви въпроси от моя страна той ме заведе пред две картини: "Есен в градината в Живерни" и една от последните, или може би даже последната на "Езерото с лилиите", защото краят на картината към рамката не беше завършен и на нея го нямаше подписът на художника. Чувстваше се, че беше дълбоко развълнуван и не му се много говореше. "Какво изкуство е продължил да прави Клод Моне, дори тогава, когато вече не е виждал добре. Какъв усет за колорит! Това е гениалният художник".

У Рафи винаги ме е поразявал начинът, по който се вълнуваше от изкуството. Как искрено се възхищаваше и радваше на дадено произведение и на всеки негов детайл! Как съзерцаваше и с опитно око разглеждаше теракотените фигури и предмети от минатския период в Метрополитен! Чувам да казва : "Какво въображение е имал този древен майстор. Виж каква причудлива форма и цветове е измислил на тази каничка".

Един летен ден се разхождахме с Галя и Рафи из многобройните галерии в Челси. Те бяха изникнали там през последните години. Някому находчиво беше хрумнала идеята да превърне старите складове край Хъдзън в храмове на изкуството. В една от галериите Галя отказа да влезе с нас (може би с право) и остана да се разхожда на слънце. Ние

с Рафи се изкатерихме по винкелната стълба до втория етаж. На централно място висеше един раздърпан и пожълтял парцал като от стара калъфка за възглавница с голямо обяснение под него. Забързах се да прочета обяснението и щях да ритна някакъв мръсен стеропорен блок. Рафи едва ме задържа: "Внимавай, почти унищожи един експонат". Сега си мисля за тази реплика като намек за толерантност. Един от последните ми "музейни" спомени беше посещението на една изложба в Метрополитен тази година, което Рафи организира като подарък на Том Софианидес за неговия рожден ден. Право е на Анна и Том да опишат това посещение и този чудесен жест. А аз още ги виждам Рафи и Том да се придвижват бавно от експонат на експонат и Рафи разгорещено и емоционално да анализира всеки детайл.

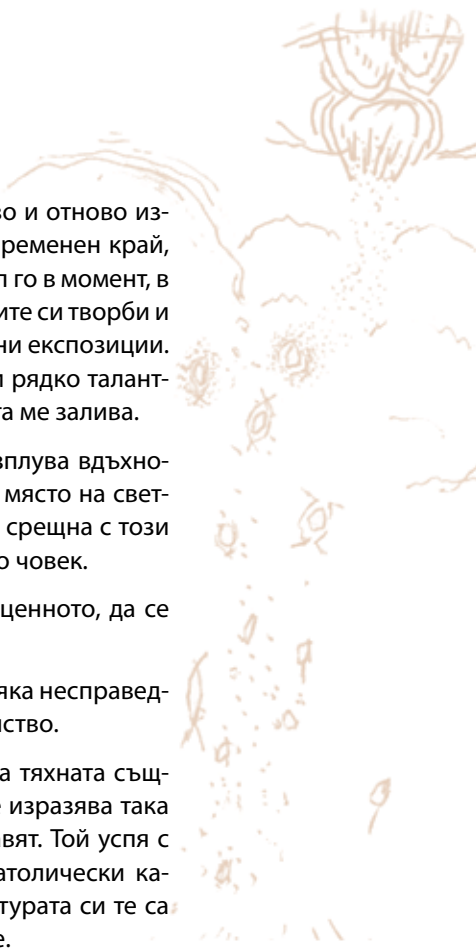
Когато се разделяхме с нашия обичан Рафи на възпоменанието за него, непрекъснато си повтарях, че такава нелепост е невъзможна и е немислимо вече да го няма. В топлата септемврийска вечер си спомних другите летни вечери в тяхната Чудесна градина и си мислех, че всичко не може така просто да свърши. А може би има и друг свят и там в отвъдното всички ние ще се срещнем отново с него.

Довиждане, СКЪПИ РАФИ

Мария Спасова

10 декември, 2011 Ню Йорк, САЩ

СМЪКА И РАДОСТ често мисля за Рафи. И отново и отново изпитвам мъка и болка от трагичния му преживяван край, отнел го от прекрасното му семейство. Сполетял го в момент, в който той бе постигнал нови големи успехи с последните си творби и му предстояха престижни изложби и участия в музейни експозиции. Питам се - до какви ли висоти щеше да достигне този рядко талантлив художник, изявил се в не едно поприще. И скръбта ме залива.

Тогава – като че ли да ме утеши, пред мен винаги изплува вдъхновено озарено лице на Рафи и болката ми отстъпва място на светла радост и дълбока благодарност, че животът ми ме срещна с този извънредно интересен и необикновено богат духовно човек.

РАФИ знаеше как да обича, да се радва на хубавото и ценното, да се възхищава на всяко човешко постижение.

РАФИ умееше да се възмущава от всяка нередност, от всяка несправедливост, от всяка човешка низост и морално несъвършенство.

РАФИ притежаваше дара да чувства нещата, да оценява тяхната същност, да ги анализира, да има собствено мнение и да се изразява така картинно и убедително, както малцина умеят да го правят. Той успя с кратка реч да промени мнението ми за испанските католически катедрали, като ми разясни как чрез мащабите и архитектурата си те са съградени да подтискат самочувствието на богомолците.

РАФИ разполагаше с красива богата реч. Извънредно широката му култура и голяма начетеност му позволяваха да сравни като никой друг една книга или статия с различни жанрове на творчеството – музика, изобразителни изкуства, поезия.

РАФИ бе истински джентълмен, обожаваш своята талантлива, интелигентна и красива съпруга Галя. Той бе посветен любящ баща и другар на чаровния умен Джулиан.

РАФИ бе незаменим приятел, който не жалеше труда си за другите и бе винаги готов да помогне, да обслужи.

РАФИ бе извънредно щедър. Той обичаше да дава, а не да получава и горещо благодареше и за най-дребното.

РАФИ хвалеше с възторг другите, но никога не и себе си.

РАФИ бе белязан с духовен финес.

РАФИ бе личност с редки и необикновени качества...

Да, често мисля за Рафи с мъка и болка. Липсва ми неговото приятелство, неговата индивидуална мисъл и оценка, усмихнатото му ведро лице, радостта му от хубавото вино.

Но с всеки нов ден у мен се утвърждава убеждението, че Рафи остава да живее сред нас, неговите приятели, на които дари толкова много свидни спомени.

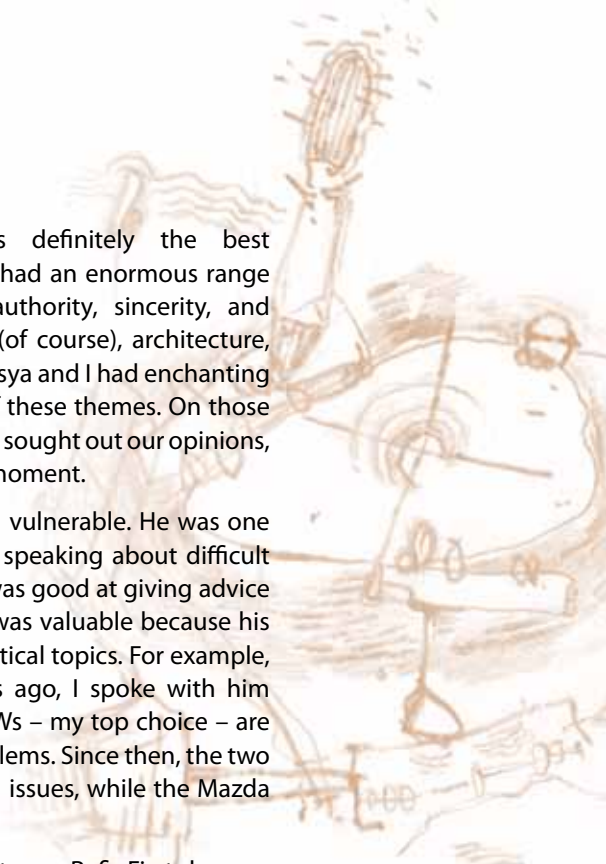
РАФИ остава да живее чрез ценните си творби, които изпълват ателието му и красят домовете ни. А зная, че има и други, които все още не сме видели и от които тепърва ще имаме щастието да се възхитим.

РАФИ остава сред нас в тъжните днес, хубави очи на Галя и в блестящия взор, в израза на лицето и маниерите на любимия син Джулиан.

С радост вярвам, че този млад мъж ще осъществи и дори надхвърли мечтите, които баща му хранеше за него.

Нася Кралевска

Декември, 2011 Филаделфия, САЩ

REMEMBERING... Rafi Chehirian was definitely the best conversationalist I have ever known. He had an enormous range of interests and always spoke with authority, sincerity, and authenticity about a broad range of topics. Art (of course), architecture, politics, geography, economics, music, sports. Nassya and I had enchanting evening-long conversations with him on many of these themes. On those occasions, Rafi did a lot of the speaking, but he also sought out our opinions, experiences, and feelings. I was enthralled every moment.

Rafi was also a great friend: open, sincere, and vulnerable. He was one of the few people with whom I felt comfortable speaking about difficult personal decisions or challenging situations. He was good at giving advice but also at soliciting and receiving it. His advice was valuable because his interests and knowledge also included many practical topics. For example, when I was looking for our last car three years ago, I spoke with him about the leading models. He warned me that VWs – my top choice – are mechanically sound but often have electrical problems. Since then, the two new VWs in our family have had serious electrical issues, while the Mazda that he suggested to me has been perfect.

If there ever was a prototypical bon vivant, it was Rafi. First, he was captivatingly multicultural, with his Armenian heritage, Bulgarian upbringing, and American sensibilities. He was proud of all three heritages, and he combined the best characteristics from each of them. He was an American patriot by choice, having suffered through Communism, and endured a long path to immigration.

He often travelled with Galia and Julian to an exotic foreign land, always returning with delightful observations and stories. In Morocco it was the desert houses with brightly painted doors. He liked Spain, but hated its cathedrals, which were designed to make mortals feel small. Mexico City

was exciting, and he vividly described the ex - patriot communities that he and Galia were considering for their retirement years.

Rafi should have been a food critic. He described in exquisite detail the ingredients, tastes, smells, and presentations of a multi-course New Year's dinner at a restaurant in Mexico City. We re-lived the whole experience through his words, experiencing it clearly in our minds. And wine – especially red wine! He always savored each glass of wine, even the 'every day' qualities that both he and we usually drink, and described it in rich language. I finally understood, from his explanation, what the sommeliers write... acid, tannin, smoke, berries, chocolate.

Having known Rafi literally makes each glass of wine that I drink taste better.

Aaron Owens

December 31, 2011 Philadelphia, USA

MY GOOD FRIEND RAFI CHEHIRIAN We were born a world and 24 days apart in 1952, and when we would first meet some 46 years later, over pickled vegetables and red wine in a Brooklyn apartment, I was immediately aware of and inspired by Rafi's resounding and infectious zeal, passion and gusto for life. His interests were myriad and countless: art, music, poetry; history, religion, politics and, let us not forget, tennis.

He was my friend, my teacher, my brother; innovator, motivator, inspirer.

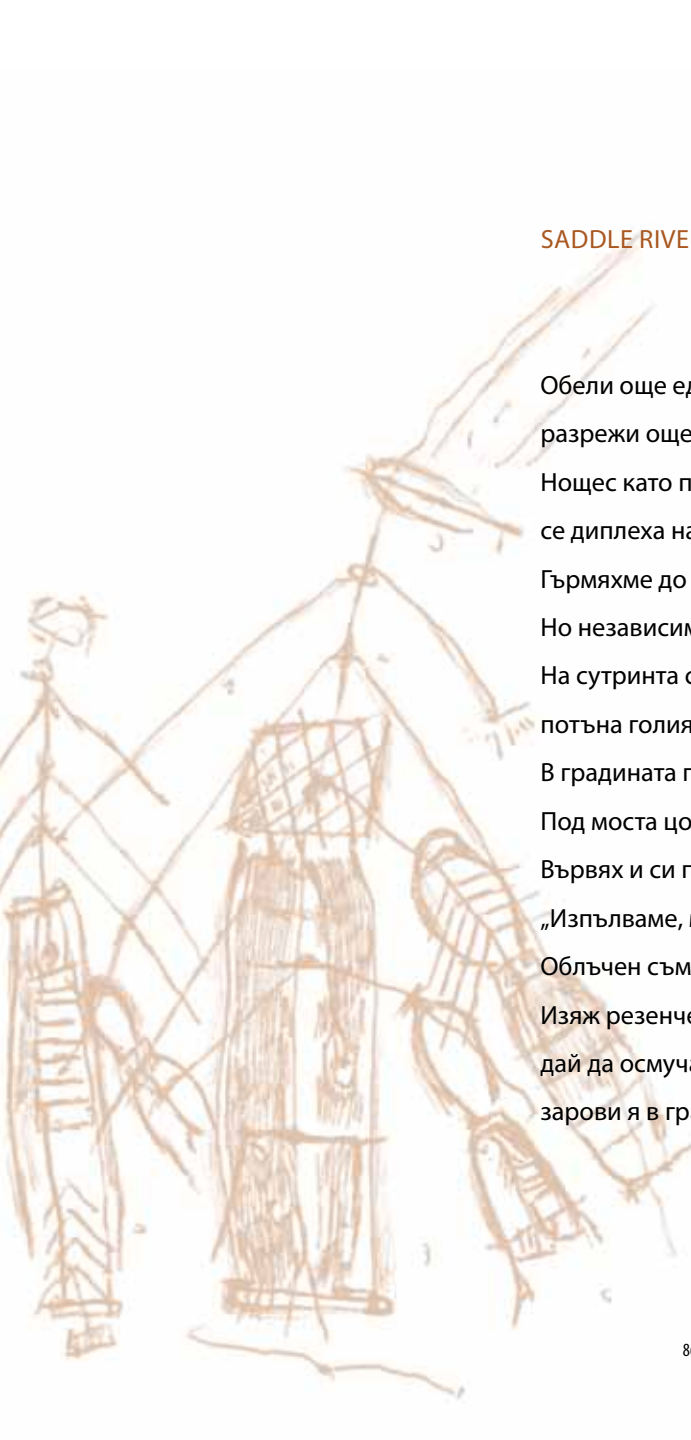
Our dinners together, with Pat and Galina and Julian, either in Brooklyn, Paramus, Fair Lawn or Monmouth Beach, were probably the most memorable times for me. It would begin with Rafi greeting us with arms open, smile wide and cordial laugh. He would open the Medoc, his favorite wine, breathe deep, taste, pause and then, with the greatest sensitivity and most subtle poetry, would describe how you could taste the earth because of the soil the grapes had grown in. Over dinner, as the conversation evolved into the night framed by candlelight, I learned more, than ever in any classroom, about the Phoenicians, the Greeks, the Romans, the Ottoman's and their impact on the evolution of societies over history; of impressionists and realists and technique and style, and the dark subject matter that found its way to artists' canvases after Communism fell; and of the poetry and lyrics of Leonard Cohen. The dinners were too few and never long enough, even though they generally ended reluctantly and in the early hours of the next day.

And it is because of that gift that we all received when we were in the presence of Rafi, that we should emulate his passion for life, seek out and develop our interests, take advantage of every day, and, more importantly, always try to taste the earth.

Respectfully,

Scott Robertson

April, 2012 New Jersey, USA

SADDLE RIVER

Обели още една круша,
разрежи още една праскова.
Нощес като паунови опашки фейерверките
се дилеха над тъмните поляни.
Гърмяхме до зори, празнувахме.
Но независимост не значи свобода.
На сутринта се спънах в паднало гнездо –
потъна голия ми палец в топъл пух.
В градината гореше лопен.
Под моста цопна воден плъх.
Вървах и си повтарях:
„Изпълваме, момето ми, ядрото на света...”
Облъчен съм. Не ме целувай.
Изяж резенче кървава праскова,
дай да осмуча костилката, иди,
зарови я в градината.

ВОДЕНИЦА

Нощем,
когато под корубата на сухото дърво
застърже дървоядът,
сънувам, че съм у дома.
И може би не точно у дома,
а в някаква изоставена до основи воденица.
Двете реки се сливат.
Водата нахлува в зеления улей,
колелото със скърцане се завърта.
Къде е другият воденичен камък?

Стихотворенията, вдъхновени от гостоприемството на Рафи и Галя,
са включени в стихосбирката „Оса“ на Любомир Николов

Любомир Николов
Мериленд, САЩ

РАФИ ПЪТУВАМЕ с кола към Филадельфия през пролетта на 2010 г. Той отива на изложение, а аз ще гостувам на Нася. Разказваме си как сме и аз се оплаквам. Имам чувството, че съм на кръстопът и от всички страни ме брули вятър. В следването полагам неимоверни усилия да разбера какво всъщност се изисква от мен и как да използвам преподадения ми материал, за да отговоря на тези изисквания. В любовта също съм изправена пред преमेждия. Много съм влюбена, но как и дали ще се напаснем с момчето не е ясно. А имам и тези имоти в България, за които постоянно има нещо да се решава, нещо, от което аз не разбирам.

Рафи спомена, че и на него му е трудно, но не изпадна в подробности. Пазарът е свит и поръчките на изложенията са малко. „Обаче, Марина, виждам, че в такива моменти е добре човек да се освободи от натиска на проблемите и да се огледа отстрани. Животът, с неговите причудливи поврати, е невероятен спектакъл. Заслужава си да го видим“.

Две години по-късно все още се опитвам да се науча да видя спектакъла, в който участвам. Старая се да не се вторачвам в трудностите, а да си оставя мисловна вратичка, през която да се шмугна, за да погледна отстрани. Когато успея, което никак не е всеки път, виждам по-ясно развитието на действието, което ме е довело до поредния кръстопът. Виждам и трудното, и забавното, и се чувствам по-свободна да поема в дадена посока.

Мисля, че Рафи умееше да намери начин да погледне така на живота, че да му се радва, да не се поддаде на натиска на трудностите и най-вече да запази духа си свободен.

Марина Петрова

Декември, 2011 Лос Анжелес, САЩ

РАФИ...Има хора, които никога не можеш да забравиш. Блясват на небосклона на пъстрия живот, озаряват всичко наоколо, трептят с пулса на всеки, който е около тях, но изгасват ненадейно за миг, като падащите звезди....

Така ще запомня и Рафи...

Виждала съм го само няколко пъти: няколко срещи у приятелите ни в Ню Йорк – Руми и Иван; едно незабравимо посещение в изложбената зала във Филаделфия, една топла приятелска вечер у Нася и Ерн.

Първото нещо, което привлече вниманието ми към Рафи, бяха топлинните му очи и дълбокият глас. Обичам хората, които, когато говорят с теб, те гледат право в очите и тогава знаеш, че всичко, което се обсъжда, има смисъл и е изпълнено с отношение. И съпричастие. Приех Рафи и хубавото му семейство – Галя и тогава малкия им син Джулиан с открито сърце като близки приятели.

Отидох да посетя с удоволствие студио “Гали” във Филаделфия. Попаднах на Рафи. Тогава разбрах, че това е един много достоен, ерудиран и прекрасен човек. Показа ми почти цялата изложбена зала с търпение и уважение към колегите си. И с присъщата си скромност започна да ме въвежда накрая и в детайлите на тяхното – неговото и на Галя, изкуство. Боже мой! Бях виждала тук и там при приятелите ни техни произведения, но тук, събрани и подредени, бях поразена от изяществото и фантазията, които излъчваха чаши, вази, фруктиери, плата, купи... Рафи ми разкри един чуден и неподозиран свят – как да подбереш цветовете на предметите в зависимост от пространството в дома ти; как светлината се отразява и трябва внимателно да подбереш къде да сложиш подноса с тъмно дъно; какво настроение ще създадеш ако поизправиш правоъгълната чиния или полегнеш овалното блюдо... Боже мой, какво богатство е да си артист!!!

После бавно от дума на дума от талантлив и одухотворен творец Рафи се преобрази в любящ и всеотдаен баща и дълго разговаряхме за нашите момчета – моя син Виктор и порастналия вече Джулиан. Беше горд, изпълнен с достойнство и увереност, че имат прекрасен син. Бяха първите признаци на задаващата се криза. Рафи сподели опасенията си, че техният бизнес трудно ще оцелее и дано Джулиан дотогава си стъпи на краката... Говорихме надълго и нашироко – ние, двамата родители, за бъдещето на нашите деца. Споделих със съпруга ми по-късно, че съм останала с отлични впечатления. В лицето на Рафи видях още един предан български баща на емиграционната арена. Пепи дори се просълзи. Бегъл разговор по телефона – каня Рафи и Галя за моя юбилеен рожден ден, а той най-простодушно и искрено ми казва: „Ами, Илияна, и аз имам рожден ден тези дни. Да ти кажа право, не знам къде отидоха тези години – докато се обърнах наляво и после надясно и ето ти на 57 години. Къде отидоха...”

Замълчах и от женска суета не признах, че съм му кака, само тайно се разплаках, защото и аз така се чувствах за отлетелите години.

И последната вечер, когато го видяхме с Пепи... Уютна, задушевна приятелска вечер в дома на Нася и Ерн. След дългия ден в изложбената зала и следа от умора не се проявява. Рафи говори много за цветовете на Мексико, за това, което го е поразило и което проектира да отрази в бъдещите си изящни предмети. Поговорихме за Перперикон. Обеща да го посети и да говорим пак...

Зловещата вест за смъртта на Рафи дойде като мълния. Стъписани и вледенени от ужас се прекланяме пред теб, скъпи Рафи. Не ни се вярва, че те няма. Ще скътаме дълбоко топлината и светлината, които ни подари. Благодарим ти. Обичаме те.

Илияна и Пепи Петкови

Декември, 2011 Филадельфия, САЩ

ONE MORE HOUR

I believe in the power of revision.

I write you until I get you right:

*your eyes squinting against the sharp
September sunlight, newly born.*

*You brush the leaves
from the sleeves of your sweater,*

*listen as a plane from the naval base
breaks the sky's perfect blue,*

*scratch your neck, your face
is more than I remembered.*

*I want them all to be wrong,
the naysayers who doubt*

*my devotion to the process,
who say the dead are dead for good,*

*cordon them off in some quiet
corner of heaven where they won't stay put.*

*It's autumn and the trees drop their leaves
carelessly on the backs of the living*

*smothering the perennial grass
as though it were only a matter of time.*

*We spend our days raking back
to find what green is left, revising*

*the lawn into late afternoon.
I pass you a rake, too, since you're alive*

*and what does it matter how we living
pass our time living? It's all the same,*

*one more hour in the sunlight, pulling
back the piles until our backs give out,*

*raking and raking as though
there were any other possible ending.*

Holly Karapetkova
Washington, DC

I was in the postmodern maze for years. I found my way out. For now I am looking for beauty and poesy in the unassuming reality of man's life. I wish I could do it the way Knut Hamsun wrote or Skip James sang. I like these two.

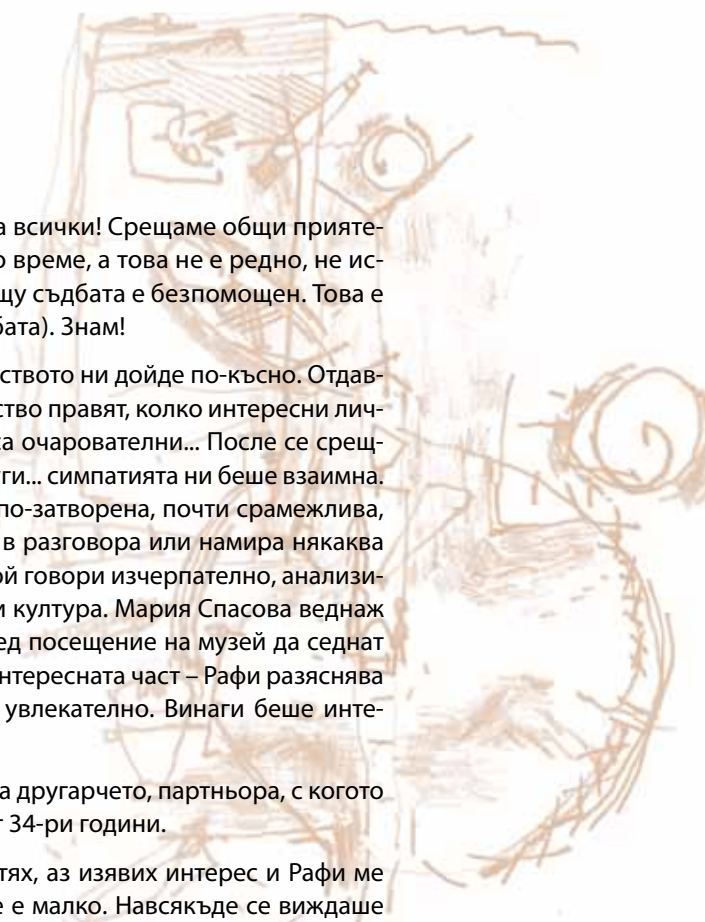
Rafi Chehirian

Преждевременната и нелепа смърт ни раздели с един прекрасен човек. Запознахме се с Рафи през 2004 година на гости при Анна и Том. Още при първата ни среща той ни впечатли с огромната си ерудиция и емоционален заряд, които го правеха ненадминат събеседник. Рафи изпъкваше сред компанията с дълбоките си познания по изкуство, култура, история и политика, както и с уникалния си стил да води разговор по парливи въпроси без да засяга събеседника. Дълбоката чувственост и доброта на Рафи ще останат завинаги втъкани в преливащи се цветове и форми на неговото изкуство. Срещите ни с Рафи не бяха многобройни, но споменът за него ще остане завинаги с нас.

Галя и Любо Василеви

North Caldwell, New Jersey, USA

РАФИ, СЪПИЧЪК! Липсваш на всички! Срещаме общи приятели и говорим за теб в минало време, а това не е редно, не искаме да е истина. Бунтът срещу съдбата е безпомощен. Това е “La Forza del Destino” (Силата на съдбата). Знам!

За голямо мое съжаление, приятелството ни дойде по-късно. Отдавна чувахме за Галя и Рафи, какво изкуство правят, колко интересни личности са, какви събеседници, колко са очарователни... После се срещнахме у приятели, после в други и други... симпатията ни беше взаимна. Те двамата явно се допълваха – Галя по-затворена, почти срамежлива, Рафи контактен, веднага се включва в разговора или намира някаква тема. Аз го слушам в захлас, защото той говори изчерпателно, анализираш и обобщаващ, извор на знание и култура. Мария Спасова веднаж бе споделила колко чудесно било след посещение на музей да седнат на чашка винце и тогава следва най-интересната част – Рафи разяснява видяното, вмъква история, разказва увлекателно. Винаги беше интересно да го слушаш.

Галя, миличка, знам колко ти липсва другарчето, партньора, с когото работехте един до друг, любовта ти от 34-ри години.

Когато за първи път гостувахме у тях, аз изявих интерес и Рафи ме разведе из целия първи етаж, а то не е малко. Навсякъде се виждаше ръката на артиста. Те бяха вложили изкуството си навсякъде, от малкото перденце с мънички джобчета и в някои от тях листенце, цветче или нещо друго. Антични предмети изложени с вкус, осветителният елемент на тавана, до стаята с изложена колекция от сервизи, които са изработили и студиото с готови други колекции от чаши, вази, купи и купички, завършени или в процес на работа. В малък кът, пак в студиото, беше компютърът. На него ми показва картините си. Хубаво би било да ги видя на стената, но това беше за някой друг път.

През лятото на 2011-та бяха ни поканили на барбекю. Тогава разгледахме и двора, градината, наоколо парка, видяхме и рекичката, тази рекичка, която по време на урагана придойде и заля къщата ви и за нула време превърна живота ви в ад.

Галя обича да градинарства и това личеше навсякъде. Не само камината, цветята и растенията, но и тук-там стари елементи, дала им втори живот, като метални фенери забити в земята или висящи по клоните и какви ли още не. Беше много чаровно. Докато разглеждах, Младен и Валя поиграха тенис на маса, сложена пак в тази градина. Рафи направи барбекюто, а Галя нареди масата с какви ли не "гъделчета". Изкуството им присъществуваше и на тази маса и в това ежедневие.

След няколко седмици се видяхме у Венето, без да подозирам, че това е за последен път с Рафи...

Завършвам кратко и бързо, така както завърши и неговият живот. Остана споменът, изкуството, остана Джулиян, най-съвършеното му произведение.

Стефка Евстатиева

Януари, 2011 Ню Йорк, САЩ

WAS IMMEDIATELY STRUCK by the work of Rafi and Galia when I first entered "Arrivee". "Arrivee" was owned by Pat and Scott Robertson. They provided the entrance into the life of the Chehirsians'.

What a beautiful family – each one so full of expression and life. Rafi almost bounced from one spot to another because he was so excited. Such energy is intoxicating. We loved being in his presence, truly he was so full, it splashed off of him everywhere.

How brave he always was when the downturn affected his business.

I have all of his email's and read them from time to time.

Julian will always carry his memories to me.

I am so thankful that I got to call Rafi my friend.

Love, Teri Fisher

February, 2012 Seattle, Washington, USA

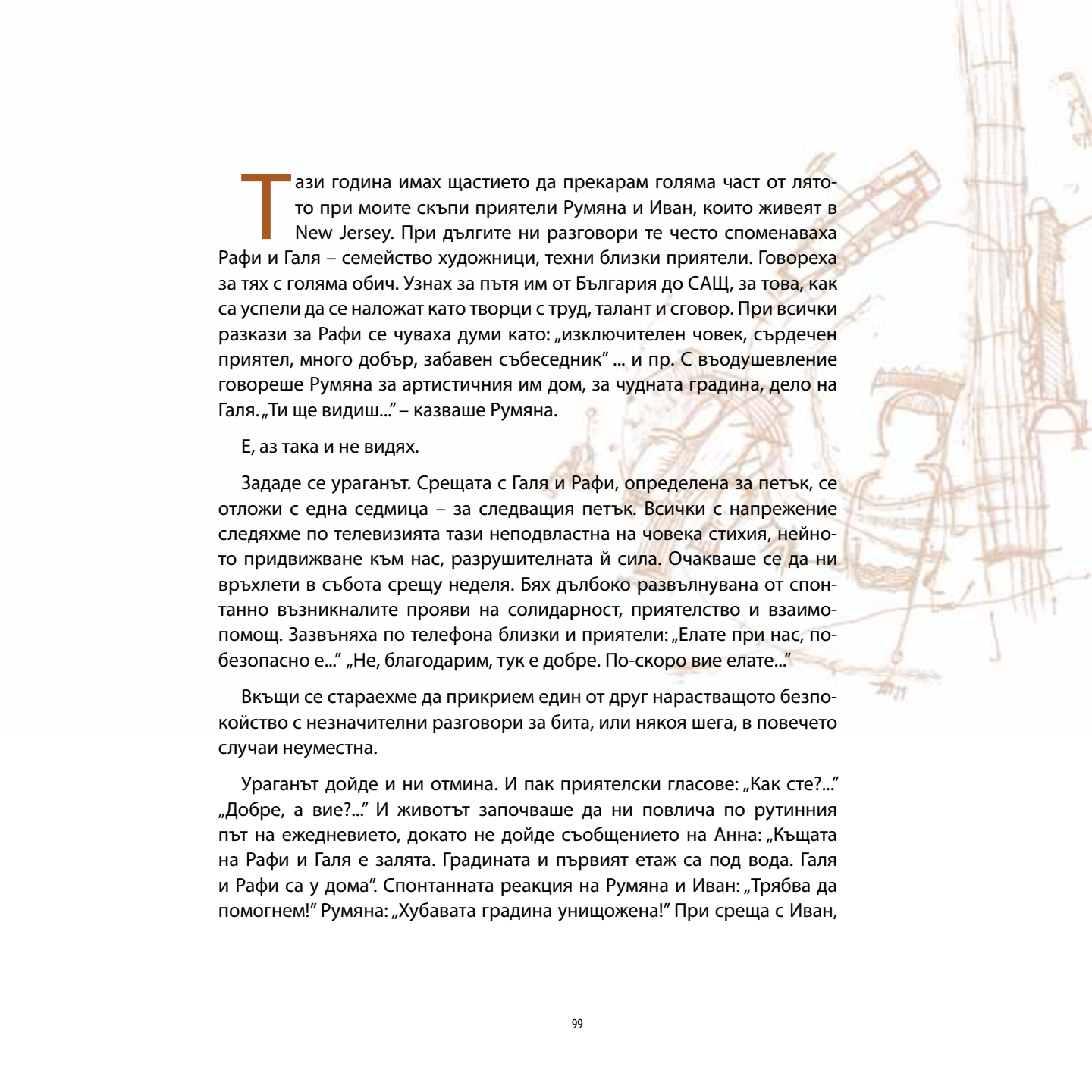
MY ASSOCIATION WITH RAFI began through a mutual friend Dr. Thomas Sofianides. Rafi was interested in pursuing a teaching career so that his talents as an artist and educator could be used to benefit the young people of his adopted country. My experience as an educator and school administrator was my opportunity to get to know Rafi as an intelligent and motivated person who wanted to give back and pass it on.

The enduring message Rafi's life teaches us who knew him is that he loved freedom so much that he left his homeland in Bulgaria when it was ruled by the Communist party and made his way to the U.S.A. to begin a new life.

His tragically shortened life serves as a reminder that life is fragile and all of us should strive to give our best everyday as Rafi did for his family and fellow man.

Albert Gorab

December, 2011 New Jersey, USA

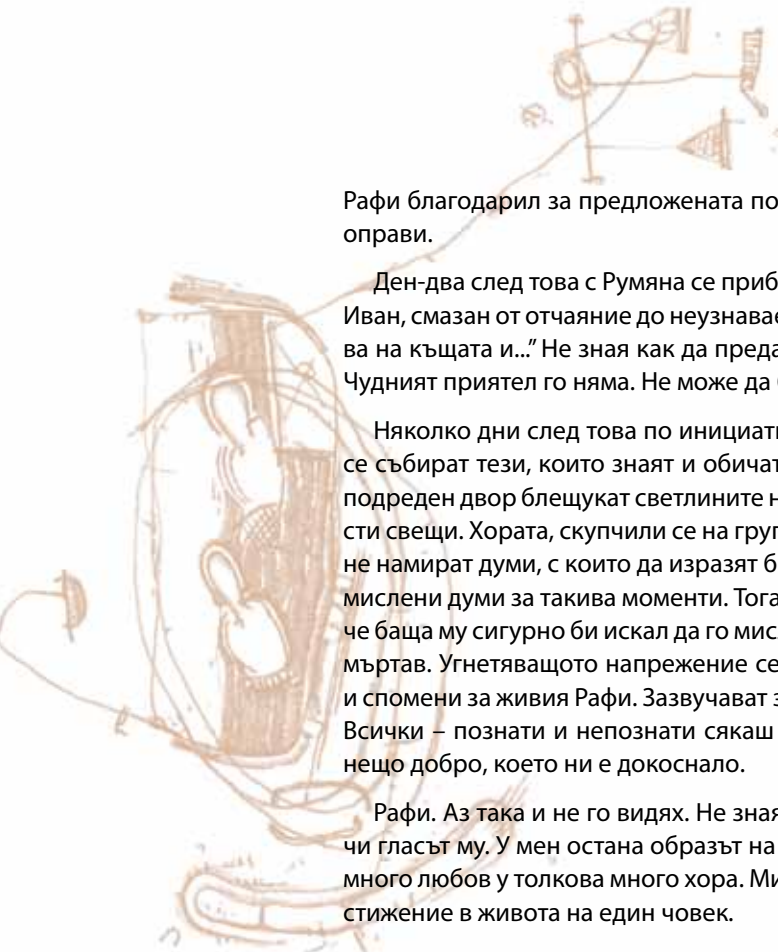
Тази година имах щастието да прекарам голяма част от лятото при моите скъпи приятели Румяна и Иван, които живеят в New Jersey. При дългите ни разговори те често споменаваха Рафи и Галя – семейство художници, техни близки приятели. Говорех за тях с голяма обич. Узнах за пътя им от България до САЩ, за това, как са успели да се наложат като творци с труд, талант и сговор. При всички разкази за Рафи се чуваха думи като: „изключителен човек, сърдечен приятел, много добър, забавен събеседник“ ... и пр. С въодушевление говореше Румяна за артистичния им дом, за чудната градина, дело на Галя. „Ти ще видиш...“ – казваше Румяна.

Е, аз така и не видях.

Зададе се ураганът. Срещата с Галя и Рафи, определена за петък, се отложи с една седмица – за следващия петък. Всички с напрежение следяхме по телевизията тази неподвластна на човека стихия, нейното придвижване към нас, разрушителната ѝ сила. Очакваше се да ни връхлети в събота срещу неделя. Бях дълбоко развълнувана от спонтанно възникналите прояви на солидарност, приятелство и взаимопомощ. Зазвъняха по телефона близки и приятели: „Елате при нас, по-безопасно е...“ „Не, благодарим, тук е добре. По-скоро вие елате...“

Вкъщи се стараехме да прикрием един от друг нарастващото безпокойство с незначителни разговори за бита, или някоя шега, в повечето случаи неуместна.

Ураганът дойде и ни отмина. И пак приятелски гласове: „Как сте?...“ „Добре, а вие?...“ И животът започваше да ни повлича по рутинния път на ежедневието, докато не дойде съобщението на Анна: „Къщата на Рафи и Галя е залята. Градината и първият етаж са под вода. Галя и Рафи са у дома“. Спонтанната реакция на Румяна и Иван: „Трябва да помогнем!“ Румяна: „Хубавата градина унищожена!“ При среща с Иван,

Рафи благодарил за предложената помощ и казал, че ще опита да се оправя.

Ден-два след това с Румяна се прибираме от разходка и заварваме Иван, смазан от отчаяние до неузнаваемост: „Рафи е паднал от покрива на къщата и...“ Не зная как да предам покрусата на Румяна и Иван. Чудният приятел го няма. Не може да бъде...

Няколко дни след това по инициатива на Анна и Том в техния дом се събират тези, които знаят и обичат Рафи. Много са. В просторния подреден двор блещукат светлините на пръснати край дървета и храсти свещи. Хората, скупчили се на групички, стоят смълчани. Търсят и не намират думи, с които да изразят болката си. А може би и не са измислени думи за такива моменти. Тогава се появява Джулиан и казва, че баща му сигурно би искал да го мислят и помнят като жив, а не като мъртав. Угнетяващото напрежение се разсейва, започват се разкази и спомени за живия Рафи. Зазвучават записи с негова любима музика. Всички – познати и непознати сякаш сме подвластни на усещане за нещо добро, което ни е докоснало.

Рафи. Аз така и не го видях. Не зная как изглежда. Не зная как звучи гласът му. У мен остана образът на човек, който е внушил толкова много любов у толкова много хора. Мисля, че това е най-голямото постижение в живота на един човек.

Виолета Карагъзова

Октомври, 2011 София, България

DEAR JULIAN, do you remember how we became friends in high school, the endless arguments about how horrible Communism was and how great Gogol Bordello is? The arguments were frustrating, but they were invigorating. It was exhilarating to know someone who was so passionate about the world around them. You were like no one I had ever met before. We became such good friends after that and I still cherish our friendship.

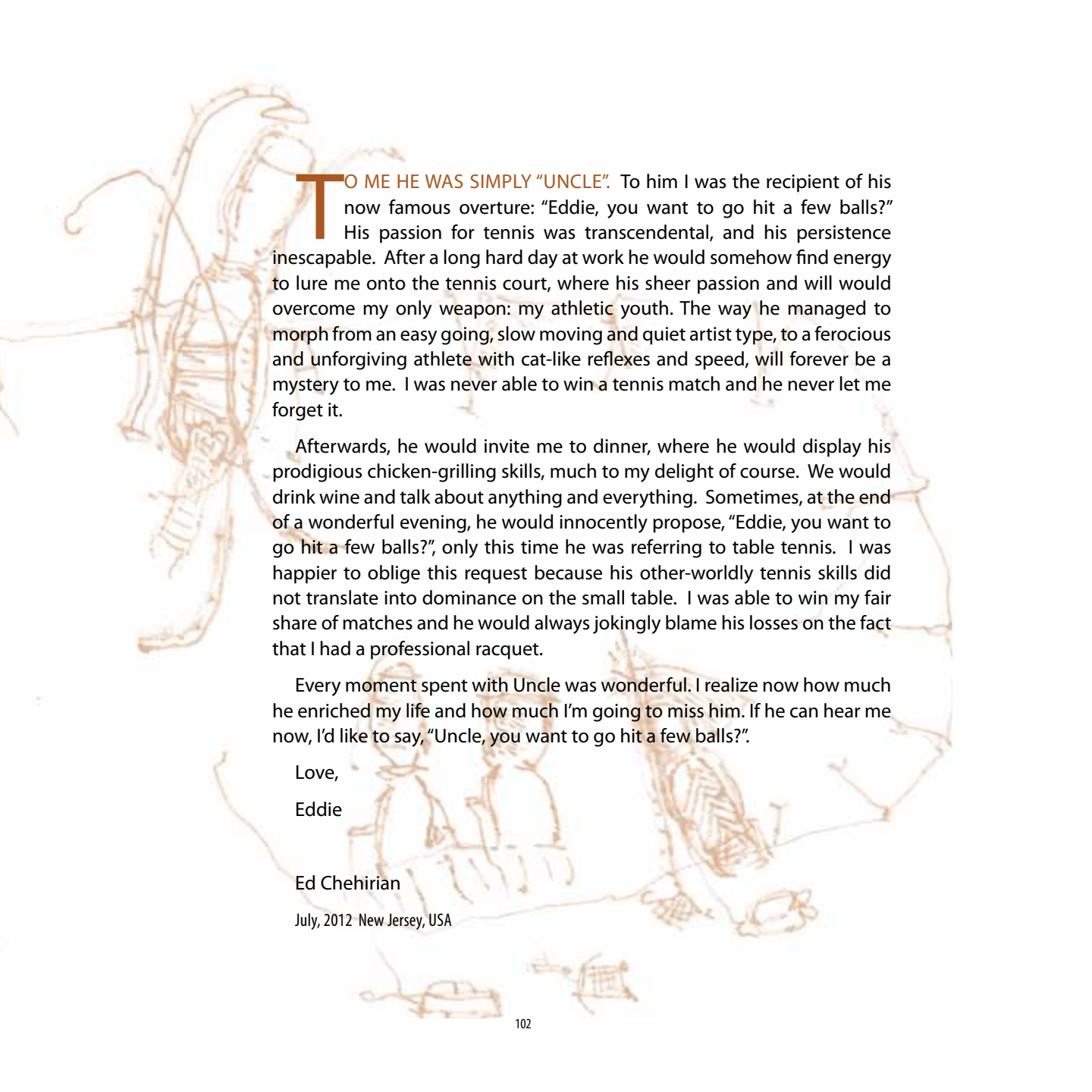
The first time I came to your house – I think it must have been when we were doing that Leo Tolstoy documentary for Shaw's English class – I began to understand how you turned out to be the person you are. Your parents were like the red and blue that make a purple. I could see so much of you in your father, or rather your father in you – although I'm sure it flowed both ways. Your passionate opinions, your fearlessness to speak in the abstract, your appreciation of beautiful, complicated, sophisticated things and ideas were undoubtedly nurtured by a loving and supportive father.

We are all reflections of one another. With every deep heartfelt connection we make with another human being, we share something of ourselves. Certainly your father imparted a large piece of himself in you. I only talked with your father briefly, on the drive home from school or on a summer night in your backyard, but he would say things in those few minutes that could keep me thinking for weeks. He was insightful and unafraid to voice his deepest thoughts. He boldly jumped from tennis to metaphysics in a conversation with some kid he barely knew. Perhaps more significantly, I had always liked to think that my friendship with you was in some way a reflection of a meaningful connection to someone as great as your father. I was shocked and truly heartbroken to hear about the tragedy, but I can't begin to imagine what this has been like for you. Obviously, if you need anything, I mean anything, I am there. My solace is that I am still friends with you and that therefore, through you, at least that connection survives. I hope this is a comforting thought for you too.

Sincerely and with love,

Eugene Steinberg

September 9, 2011 Boston, USA

TO ME HE WAS SIMPLY “UNCLE”. To him I was the recipient of his now famous overture: “Eddie, you want to go hit a few balls?” His passion for tennis was transcendental, and his persistence inescapable. After a long hard day at work he would somehow find energy to lure me onto the tennis court, where his sheer passion and will would overcome my only weapon: my athletic youth. The way he managed to morph from an easy going, slow moving and quiet artist type, to a ferocious and unforgiving athlete with cat-like reflexes and speed, will forever be a mystery to me. I was never able to win a tennis match and he never let me forget it.

Afterwards, he would invite me to dinner, where he would display his prodigious chicken-grilling skills, much to my delight of course. We would drink wine and talk about anything and everything. Sometimes, at the end of a wonderful evening, he would innocently propose, “Eddie, you want to go hit a few balls?,” only this time he was referring to table tennis. I was happier to oblige this request because his other-worldly tennis skills did not translate into dominance on the small table. I was able to win my fair share of matches and he would always jokingly blame his losses on the fact that I had a professional racquet.

Every moment spent with Uncle was wonderful. I realize now how much he enriched my life and how much I’m going to miss him. If he can hear me now, I’d like to say, “Uncle, you want to go hit a few balls?”

Love,

Eddie

Ed Chehrian

July, 2012 New Jersey, USA

FROM ONE RAFI TO ANOTHER: You and I both know that being a Rafi is no easy task. One must be loving, handsome, intelligent, creative, funny, outgoing, and above all, have an affinity for wine and racquet sports. You define it! They went ahead and named me after you, how could I ever live up to it? In any event, I just want to take a minute and say hello. I can honestly say that of all the people that I have ever met in my life, I enjoyed your company the most. I always looked forward to our tennis and ping pong matches, barbecues at the house and cultural discussions. You are the best uncle that anyone can have and I miss you very, very much. Life is this strange thing that beats by its own drum and does strange things that leave me wondering.

I know that you're not really gone. You live in my thoughts and in my heart and every time I think about the times and laughs we've shared, I get a warm, comforting feeling and can't help but smile. They say that the essence of man lives on. It must be true because there is no doubt in my mind that I'll see you again. Until that day comes, I will tell my children all the wonderful stories about uncle Rafi.

Thanks for listening and I'll see you soon.

Your nephew,
Rafi Garo Chehirian
July, 2012 New Jersey, USA

(translated from page 7)

Rafi Chehirian is my brother. We were together for nearly 60 years. Nearly ... He passed on at the tender age of 59 and a half. Last April, for his 59th birthday, I jokingly told him his time spent hiding from the number 60 will come to an end. He confidently shook his head and assured me that team 60 was not for him. He told me "I will enjoy 59 a little while longer, but you can go ahead, and if it's good I will come."

I am two years older than him and ever since we were little we followed the same routine – whenever he was afraid I would go ahead and test the waters while he waited anxiously for my OK.

When we were little he always wanted to be with me, but the rules of our street "Zagore" did not allow this. This was the street's strictest law – the little ones did not mix and play with the older ones. We "the older ones" were 9-10 year olds and the "little ones" were our younger brothers, younger by no more than 2-3 years. However, the actual age difference was of no importance. The younger brother was considered a "little one" and played with the "little ones", period. Rafi did not accept his fate as a "little one" peacefully, and he stubbornly tagged along. This breach of street law caused many fights between us. This is how we grew up, sometimes laughing – sometimes crying, each of us always staying true to our character.

Up until the 8th grade, my brother was the worst student I knew. He finished the year with a D average – earning a D in every class except gym, earning a triumphant A. In the eyes of my poor parents this was a catastrophe. With such a low grade average, Rafi would not be accepted into any high school program. Even the less demanding Technical Schools were denying him admittance. My father was heartbroken. He was deeply ashamed by his son's failure, who in turn was surprisingly unaffected by his predicament. Then, in the nick of time, "Uncle Levi", a close friend of the family and a big

shot in local government, came to my brother's rescue. He proclaimed that the son of Vartkez and Arma Chehirian cannot possibly be a stupid boy, and he was not going to allow him to end up on the street. He pulled some strings and arranged for Rafi to be admitted to a vocational school. It was during this time that my brother began to draw. He soon began to believe he was god's gift to drawing and considered his family so unworthy of his time that he stopped talking to us. This lasted for two long years. During these two years, as my mother would later tell me, he was leaving the house around eight o'clock and returning no earlier than midnight. Being a concerned mother she decided to follow him one night. To her amazement, his trail led her to the University of Sofia, the most prestigious school in the country. It turns out that her 15 year old son was sitting in on night classes in Philosophy ... Who would have thought my brother would undergo such a drastic transformation at such a young age.

He graduated the vocational school with a B+ average and declared that he would apply to the national art academy. At the time (1971) this was considered not only heresy of a degree equivalent to Giordano Bruno's theory of the model of the universe, but also extremely unlikely, given our family's social status. The unfortunate truth was that our family did not have the connections required for my brother to gain admittance.

Putting his artistic ambitions on hold, my brother entered the army. During his military service he matured and we began to forge a close relationship. I was getting to know my brother all over again. Once our silence was broken, we talked for hours on end, finally speaking the same language. We debated passionately about art, philosophy and everything in between. In the course of our conversations I was realizing the degree of Rafi's transformation and it was monumental. He had become an artist, both intellectually and spiritually. He was well on his way, and the rest was only a

matter of time. From then on I knew my brother had true talent and I began to tolerate the unbelievable mess that he created with such natural ease.

The way in which my brother earned a spot in the Art Academy deserves admiration. It took him 3 years of applying, and countless hours of hard work. He worked the night shift in a factory, because art lessons are very expensive, and during the day he paid for drawing lessons, and after all this he continued drawing when he returned home. Day after day, I watched him get better and better, and his improvements fueled his growing ambition. After being rejected from the academy for the second straight year, he returned home full of anger and rage, because the committee unfairly graded him in order to deny him admittance. The manipulation was obvious, but my brother swore, "Next year I will be accepted as the number one applicant!" That same day, he sat at his drawing table, and spent the next 365 days and nights hunched over his work, meticulously scrutinizing and improving every minute detail. He developed new techniques because he wanted his work to drastically differ and strikingly original in order to separate himself from the other applicants. He was not going to give the committee the option of ignoring him. A few weeks after the exams, all of us at home celebrated his triumph – he was finally accepted! He was the number one student, as he predicted three years ago.

At the academy he made a big impression. His innovative style and constant search for new methods earned him the respect of his fellow students and professors. Looking back, however, I would say that the most precious thing that my brother took with him from the academy was Galia. Despite all his declarations that he was a cursed bachelor that would never marry, Rafi married Galia! Thank God!

Our emigration to America was one of the greatest things, if not the greatest that ever happened to us. Rafi was the first to escape Bulgaria,

settling in a refugee camp in Austria. I wasted no time and rushed straight to America. It was our great fortune, that in less than a year we reunited in the greatest city in the world – New York.

We could hardly contain our excitement that we were finally in America together. Our childhood dream had come true. The journey that our grandfather began long ago in year 1915, from Turkey through Bulgaria and towards America, was finished at long last by my brother and I. We were poor but liberated. To us, living in a country with open borders and no restrictions on international travel was the very definition of freedom. I know that today, this might not sound like much, and I'm sure our children will never understand, but to us at that time this freedom was intoxicating.

In the early months of our time in America, my brother was mesmerized by the Metropolitan Museum of Art. His long time dream of visiting one of the world's greatest museums was now an everyday convenience. There was a time when he would visit the museum every single day as soon as he finished work. He told me that while in the museum he felt he was part of the artistic world. At this late stage of his life, when I thought I knew everything about my brother, he still managed to surprise me. The last stage of his art was full of secrecy. It was as if he did not want anyone to know what he was working on. When I finally saw some of his paintings I was flabbergasted. Never before had Rafi drawn such abstract paintings. The faces and human forms on the canvas were mysteriously withdrawn and unnaturally inanimate. At the same time they portrayed a childlike shyness, saying "We are not here of our own free will."

Rafi always had great respect for amateur artists. He used to say that in order to get close to the true meaning of art, you had to move away from the academia. I was not sure I completely understood him and I begged

him to explain, to which he responded first with his characteristic hand gesture – using his thumb to touch each of his other fingers, from his index to his pinky, and back again, over and over, as if checking to make sure each finger was still there. He furrowed his brow, slightly closing one of his eyes more than the other – a mix of irritation and contempt, and said “How can I explain it to you when you are not an artist?” – this was all that I understood, that I was not an artist. But I didn’t need him to tell me that, as I knew all too well that I was not an artist, and when I reminded him of this we always had a good laugh. Oftentimes during our conversations about art he would tell me that I should be happy that I live and work in a world of exact measurements and not in his world of uncertainty, agony and endless torture. I had a feeling that deep within his soul there burned a nagging flame of doubt and guilt... that he was not talented enough to fulfill his artistic mission.

Rafi often told me that it’s impossible to cheat on the canvas because a painting is mercilessly compared to every work that came before it. For him that was always like a guillotine over his head – the constant fear that his technique and methods are not original, but have already been used by someone else, and he is merely walking in another’s footsteps. He had incorruptible artistic integrity which prevented him from ever making any compromise. I pictured him as a coal miner digging deeper and deeper in search of something that seemed to elude him. I have asked him, “What is driving you, what are you searching for?” He answered me that he was striving to materialize that which is invisible to all of us – the human soul. Not emotions – joy, sadness, exuberance – but the soul, the one thing we cannot describe, but feel is hidden deep within us.

In his later paintings I felt his titanic struggle to create an image of the soul. Looking at them I was overcome by a feeling of nihilism and timelessness. Staring at the faces in the paintings for too long would cause me to be pulled

into an abyss where gravity and light faded in the distance. I shared these feelings with him, and suggested that he had, in fact, been able to finish his long quest to capture the elusive intangible. He took a long look at the canvas, quietly pondering, after which he simply said, "I don't know, this is just the beginning". He was not talking to me, but rather to himself, realizing the road that lay ahead. This made me feel tremendous respect and love for my little brother, watching him bear this enormous burden and carry it towards an uncertain end.

Now, when everything relating to Rafi is like a frozen frame of film, never to be developed or changed, I ask myself, if that was just the beginning, I wish I would have seen the end. God how I wish...

*Rest in peace, my dear brother,
I won't bid you farewell.
The memory is only getting louder,
As you send for me your spell.
One day I'll find you there,
And we'll meet again,
Sometime, somewhere,
A star to star and man to man.*

*My brightest star of all,
My brother,
I will remember you forever.*

Translation by Dessi Kissilenko

The Great Contemplator

(translated from page 7)

In times of powerful emotional upheaval, it has seemed to me possible to begin a journal with death as the starting point, and then going backwards towards the bright, youthful formation of consciousness. Not memories, but rather a new journey back into the world of the people we have ceased to be long ago. Memories in the literal sense don't exist. Events are always emotionally embellished and strictly subjective in how we perceive them. There is but a pale interpretation of something indistinct that has happened to someone we know, a particle of which we carry as we move from it further and further. Thus the memory gets transformed into an experience of art – a painting, a piece of music, a book. All that would be realistically possible if death was not an end but a beginning of a new life. Who knows? It seems to me that for Rafi, such a backward accounting is entirely possible.

Time, after getting acquainted with him, seemed to flow in a much more intense and emotionally condensed way. I would even say ecstatic, to which our youth contributed, of course. I think we were experiencing a strong emotional bond in those years of interaction, in search of our own creative and existential language and our niches in the world.

I have the feeling we were two persons who had long searched for each other and for whom, in the end, bound by some logic of destiny, a happy meeting was arranged. That marked the beginning of a peculiar sense of time for me and my creative and thought process. I had the feeling that a certain window of light had opened and fresh air rushed into what were until then my quite lonely experiences. The person to whom I could reveal and could entrust with the innermost had finally appeared, which was compelling for my still hesitant and insecure artistic endeavors. I was now able to show the temple in which I prayed, the temple I guarded and was possessive of.

Many are my spiritual teachers from whom I have drawn my own rationale for thinking in a particular way about art and life, but my interaction with Rafi gave me something very important – the tools, the language in which to express myself. He pronounced a major and important “Yes!” for me. For the first time, my jealousy towards the prime sources, towards the wellspring from which my entire artistic view of the world had stemmed, melted, and I decided I could let him into my temple, knowing that Rafi would have the most pure intentions and would genuinely understand me.

And the great wandering began – to the edge, to the oblivion of self. Thus started the great lesson in interacting, absorbing in awe, processing the seen, philosophizing, and then connecting it all in creative concepts. Not a village, neighborhood, or site throughout the corners of the entire Tryavna and Elena regions were left un-roamed by us. It was endless pleasure to listen to him and to his transforming all impressions into a territory for philosophizing. Everything was subjected to his typically unique analysis and summary. With what ease did he get to the logic of things and events! And everything was so full of light and good intentions. Much of what we experienced turned into paintings and ideas for paintings. For me, those roads are still not fully traversed, and because of that, they are constantly present in my paintings. From Rafi I learned to see, along with the visible, the hidden logic of things, and the immense importance of this hidden, invisible, yet essential side of creative thinking for the work. Now, that magic was inherent in his thinking as well as in his paintings. He was not the spiritual guru type, yet his very way of thinking, philosophizing, and analyzing was opening new horizons, and you could not, having entered there, but feel uncomfortable in your own old shell. This evolvedness of his was stimulating you to new thoughts and creative ideas.

Rafi’s and Galia’s first exhibition in Sofia made a tremendous impression. It received an awesome response for its newness, freshness, even boldness,

if you will, in those years – an exhibition which left lasting memories - and I am sure many things changed in our art scene, especially in the milieu of the younger and more unburdened colleagues. Had they lived in Bulgaria, I am certain Rafi and Galia would have been among the most memorable and leading contemporary Bulgarian artists, but that is another topic.

Until then we had not seen anyone draw such mysticism from the white blankness, nor such incomprehensible, as if from the depths of a mystical philosophy, whisperings. Never since have I met a painter with such a sacramental approach toward his materials, even toward the simplest black pencil, equating the material – the means of his expressive language – with his spirit. He did not want to sever this interconnectedness, and outside of that it was hard for him to accept compromises. He was afraid wicked thoughts or badmouthing could enter his paintings, and protected his territory. He possessed a certain kind of cleanliness in his attitude toward his own art.

Huge and lasting was Rafi's presence at Tryavna's Art School. Here too he imported his freshness amidst the fossilized, dogmatic souls. In his pedagogical work, he used to state his analytical ways of thinking, and consequently everything going out from books and textbooks was being transformed into a magical enchantment. He was sensitive to and perceptive of the children's hidden potentials and talents, and was protecting them from the administrative nature of the regulations as well as from colleagues' unkindness. Never was he scholastic in his teaching. He used to captivate the children with his improvisations and was able to enchant them with his mind, erudition, and passion for art. Someone had engraved a bench with a pocket knife: "Rafi is a god". He taught me goodness and love towards the students and towards people in general. His soul was suffering whenever one being was tormenting another, especially if that was done in administrative form. I forgot I was a teacher in the classical, conservative sense. He was

making things seem easy, as if anyone could do it, oppressing no one with his knowledge, nor attempting to prove others to be lower than himself.

I never knew such a clear and analytical mind! Every single thing was a cause for analysis to get to the heart of the matter. Interacting with him meant endless philosophizing that was luminous and good, always optimistic, in his immensely-enamored-with-life way. In his existential philosophy, there was no presence of a planned orderliness of cardinal goals and achievements. He was simply passing through time with joy, in bright wonderment with this world. His was the behavior of only very gifted, God-chosen people.

He was communicating with pleasure and patience with everyone, and you had the feeling that nothing in his interlocutor could aggravate him, his entire attention being there, solely for you. He had the ability to listen – so few are capable of that at this point in time. He was emanating kindness, winning people over easily; they admired and trusted him implicitly – he was the most wanted sweet-talker. Enjoying the diversity of human characters, easily deciphering the person he was interacting with, he was forgiving towards minor cunning and mischief. I don't remember him ever being angry or bitter with anyone. He used to find excuses and forgiveness for even the worst human weaknesses and deeds. I don't remember him to have ever been envied or to have had ill-wishers either.

In art, he did not recognize the visible, and instead was looking for the hidden, the essential, the unique, and the philosophy behind the things surrounding us. Watching the events in those years of abrupt, unexpected changes, he used to say: "The absurd ought not to be in life, its place is in art."

What he was striving for and demanding of himself, he wanted from people as well. He was uncompromising in his analysis of others' work, mine included. This also shifted my thoughts and means of expression in my art to a great degree. His influence on my work was so strong that at one point this

closeness with his style of expression became dangerous. Only my secret “wellsprings” saved me from those hooks built into my contact with him. It was very enticing to get close to his way of expression. This was on account of our daily communications and “philosophical wanderings through the Tryavna sites”.

During that period, I was a witness to his creative transformations. No small amounts of rambling and experimenting were involved in search of new means of expression. Everything was directed towards a synthesized language, purified to the extreme. His abundant intuition brought him to the luminous “white” period in his artistic philosophy. He had great trust in me and always shared and showed his new works first to me. He used to say that I was one of the people who best understood him. I think I was candid whenever trying to analyze his works, as for me it was a great responsibility and pleasure to speak and share with him my impressions from his latest explorations. His works were precisely explorations in an intense courting of intuition. Perhaps I knew best the primary sources of his paintings. A true aristocrat in his work and philosophy, he was nevertheless unpretentious toward life’s prose. Even to the minute, mundane activities of daily life, he was trying to impart aristocratism regardless of the greyness and scarcity around – gathering mushrooms, preparing tea or coffee – all of that in his - Rafi’s - sorcerer’s way. Analyzing and understanding the time in which we lived then, he could not be made subservient under any circumstances. He absolutely rejected the necessity for compromises which was drowning us. And in that time compromising meant duality in behavior and living – a second nature we grew as used to as to breathing.

He was painfully sensitive when, nonchalantly, some of the city’s old architectural buildings were encroached upon. He was greatly instrumental in the exhibiting of Dimitar Kazakov’s bequest. Tryavna now owns one of the most extensive collections of the artist’s work from his most prolific

period. Rafi was consulted about many of the cultural endeavors so that no compromise would be allowed in the evaluation of any given art work. They trusted him regardless of his political detachment and lack of fondness toward the ruling powers, of which he made no secret.

His everlasting aspiration for absolute artistic and existential freedom and his desire not to depend upon circumstances brought him to the decision to leave Tryavna with Galia and move to the village of Yantra. I think he didn't want to depend even on his talent, and was slave to nothing in this world.

I feel the greatest sadness when I have to make mention of the parting. With Rafi and Galia, the parting did not happen all of a sudden, but in three stages, yet despite of that, it was still painful for me. To this day, my heart clenches whenever I pass either by the house in Tryavna where they lived, or through Yantra. Their house – that wasn't simply a residence, but a small theatre, a club of friendship, a philosophical assembly, a workshop for ideas, arguments, a place for summarizing the experience from our roaming days. Galia tolerated us quietly – how did she endure us? She was not trying to bring us back to earth and forgave us our chattering. One beautiful day I discovered that while we had been wandering and chattering, she had been working seriously. It turned out she was a mature artist: her pieces of sculpture appeared, and after the joint exhibition in Sofia, those sculptures were remembered in the Bulgarian art-world, and even found followers, or rather, epigones.

Rafi and Galia collected their memories, experiences, and household possessions thrice. At first, they set out to the village of Yantra, then to Sofia, and finally to the United States. In Yantra, they succeeded in building once more their own world and a new nest of illusions and hopes. They believed in their artistic calling. They did not live in an isolated way as all sorts of friends, attracted as always by the good energy and beauty emanating from

their new home, were visiting. There was a merry and a happy worshipping there. From a financial point of view, to deprive themselves even from the little bit of money that teaching was bringing, was sheer adventure, yet nothing could scare them.

Still later, the distancing went on. Sofia drew them with a promise of wider artistic exposures and as a trampoline for the next step – emigration.

Before their departure, of which we had absolutely no inkling, Rafi came to Tryavna. I didn't even understand that was a farewell. We went out to walk through the old pathways and to philosophize a bit. I took him to see a plundered excavation in the village of Kumanite. It was cleaved accurately and opened truly masterfully, and the usurper's will and desire to find something were felt palpably. Rafi concluded: "This is how I like mankind; I adore his traces." I will always remember those human "traces." I transfer them into my own paintings. Oh, how untreadable are the traces he left...

On his way to America, Rafi took his memories, while I remained to guard and to keep on conquering the places we had roamed before.

He left to conquer the world – or rather went back to the world the way he had dreamt of it and had thought that he understood well. As I knew Rafi, I gathered he must have taken pleasure in all the various things, both good and bad, that were happening to him, and we, his friends, believed that he was "conquering America", albeit in his own way.

I have never felt so robbed and bereft as I did after this senselessness. How come Rafi is suddenly no more? I am so woebegone for this man. So fascinating was this world for him – to analyze it, to disassemble and then to re-assemble it all over again, as if in a play which should have continued and amused him for a long time yet to come.

I believe the joy of freedom was filling his life – he dreamt of that. I am certain there were continually many friends around him, and art, and beauty, and love.

I often think of him and am sad, yet I find it also beautiful to have known him. Rafi spoiled us with himself, and it is as if there hasn't been anyone interesting for me after him. I remember both the wonderful evenings and the mornings in the old house's yard, with a cup of English tea or a glass of nice wine. And the long conversations would begin, and there would always be something to tell one another, as though we had not seen each other in a long while, and the time is not nearly enough for us to say it all, while it was only the previous day that we had been together. I leave and know that next day, as soon as we see each other, it will be the same. And it is as if it will always be so – only the realities of life proved to be different.

As I am writing all this now, still new and more memories flow into my mind. And everything is mixing together, as if coming to life, and all the while it seems to me there is something important that I have left unsaid. Or maybe memories really don't exist. They are but small particles of life which will remain in my mind and heart and will be coming back to life with all their emotion and beauty when we talk and talk and talk about Rafi.

Tzvetan Kolev

March 2012, Tryavna, Bulgaria

Translation by Emma Tahmizian

New York City, USA

За мен той е просто „Uncle“. За него аз бях мишената, към която той отправяше на пръв поглед най-невинния въпрос: „Еди, искаш ли да отидем да ударим две топки?“

Неговата страст към тениса беше свръхестествена, а неговата настоятелност – неотразима. След дългия, тежък работен ден той някакси намираше енергия и мотивировка да ме примамва на корта, където с невероятна страст и воля надделяваше над моите единствени оръжия – атлетизма и младостта ми. Начинът, по който той се преобразяваше от артистично готиния, тих и не особено енергичен мой чичо в свиреп и непрощаващ атлет с котешки рефлекс и бързина, ще остане завинаги загадка за мен.

Аз никога не успях да спечеля тенис мач срещу чичо и той никога не ме остави да забравя това. След играта той ме поканваше на вечеря, където за мое огромно удоволствие демонстрираше своето удивително, буквално неповторимо готварско умение в приготвянето на пилешки котлети. Ние пиехме вино и разговаряхме за какво ли не. Понякога, след великолепно прекарана вечер, той подхвърляше невинно: „Еди, искаш ли да чукнем няколко топки?“ В този случай той говореше за тенис на маса. Аз се отзовавах с по-голяма радост на тези покани просто защото в играта на тенис на маса той не доминираше така безапелационно. Аз успях да спечеля достатъчно мачове, за да го принудя да се оправдава шеговито с факта, че аз играя с почти професионална ракета.

Всеки един момент прекаран с Чичо беше прекрасен. Едва сега аз оценявам до каква степен той обогати моя живот и колко много ще ми липсва.

Ако Чичо може да ме чуе сега, бих искал само да му кажа: „Uncle, искаш ли да отидем да ударим две топки?“

С цялата моя обич,
Твоят племенник Еди

Рафи – име на две поколения

(translated from page 101)

И ти, и аз добре знаем, че да бъдеш Рафи не е лесно. Единият е всеобичан, очарователен, интелигентен, изобретателен артист с прекрасно чувство за хумор, но над всичко – имащ изтънчен вкус към виното и безпределна страст към тениса. Ти си стандарта за всичко това.

Когато съм се родил, решили са да ме кръстят на теб. Къде им е бил умът? Кажи ме как бих могъл да се меря с всичко, което си ти? Както и да е, това е моята орисия. Аз просто искам, ей така, да ти се обадя за минутка с едно „здравей“.

Прелиствайки живота си откровено мога да кажа, че сравнен с всички хора, които съм срещал в живота си, ти си този, в чието присъствие съм се чувствал най-добре. Аз винаги очаквах с нетърпение нашите тенис и пинг понг мачове и барбекютата в дома на културните дискусии. Ти си най-добрия чичо, който бих могъл да имам и сега ми липсваш много, страшно много! Без да мога да

го обясня, но мисля, че животът е наистина странно нещо, в което по неведоми пътища се случват необясними неща. Аз знам, че теб те има някъде на скрито място. Ти живееш в мислите, в сърцето ми и всеки път, когато си спомням за теб и за времето, в което бяхме заедно, ме обладава чувство на уют и топлина. В такива мигове по лицето ми плъзва спонтанна усмивка – останали трохи на щастието да те имам в живота си.

Казват, че духът на човека продължава да живее и след края на земните му дни. Ще трябва да е истина, защото аз не се съмнявам и за миг, че ще те видя отново. Докато дойде този ден, аз ще разказвам на моите деца за всичките бивали и небивали истории, които съм преживял с моя чичо Рафи.

Благодаря ти, че ме изслуша и до скоро.

Твоят племенник Рафи
Декември, 2012

*Hallstatt
Austria, 1989*

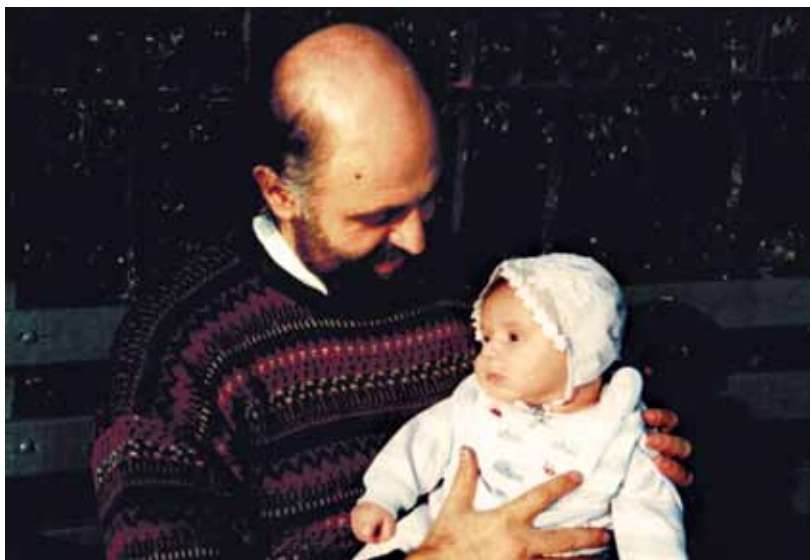
*Happy Immigrants
Asylum-seeker camp, Traiskirchen,
Austria, April 1989*

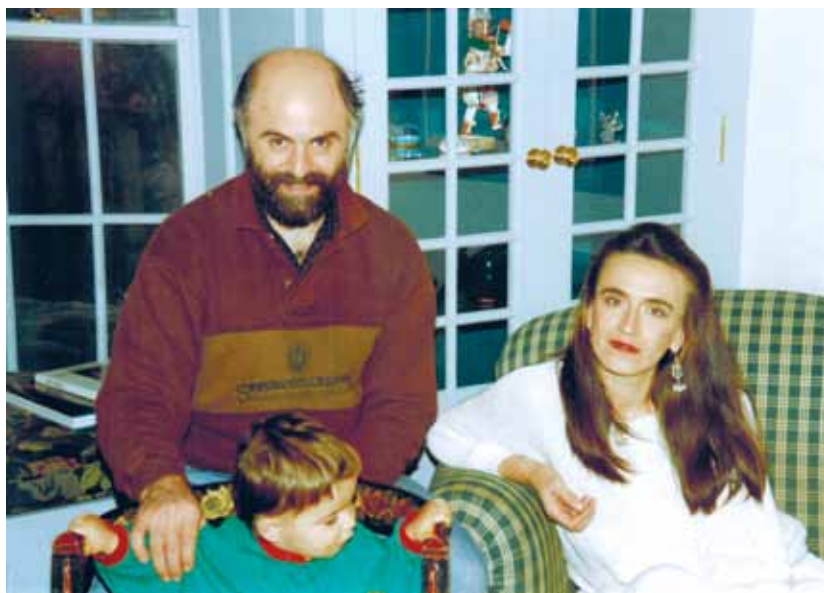

*Kunsthistorisches Museum
Vienna, Austria 1989*

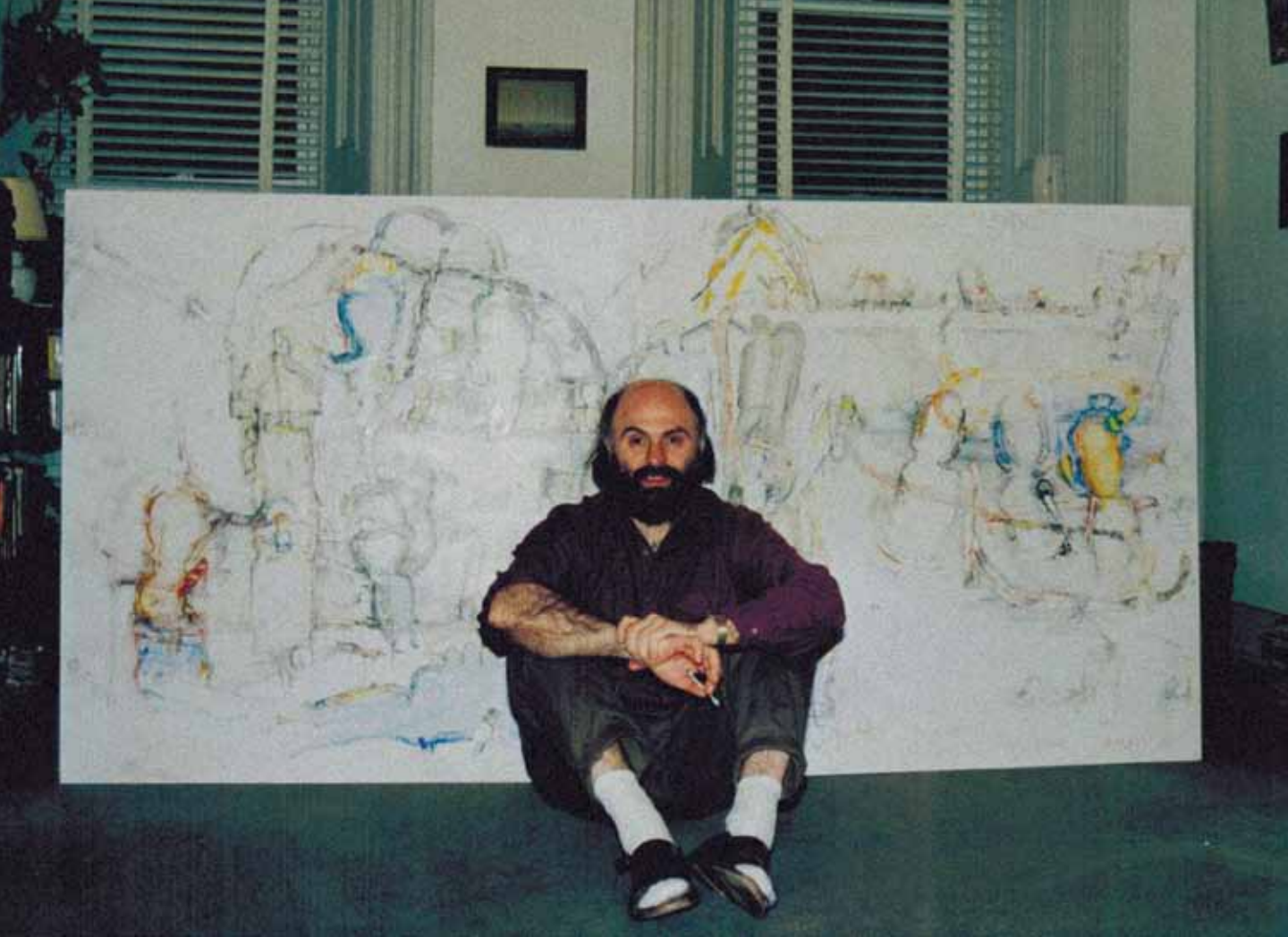
Austria, 1989

*Julian is here
1991*

*Rafi, Julian and Galia
Princeton, NJ, 1993*

Rafi
Brooklyn, 1994

*Galia, Julian and Rafi
First Craft Show
Brooklyn Heights, NY 1996*

*Rafi and Julian
1995*

*Apartment in Carroll Gardens
Brooklyn, NY 1996*

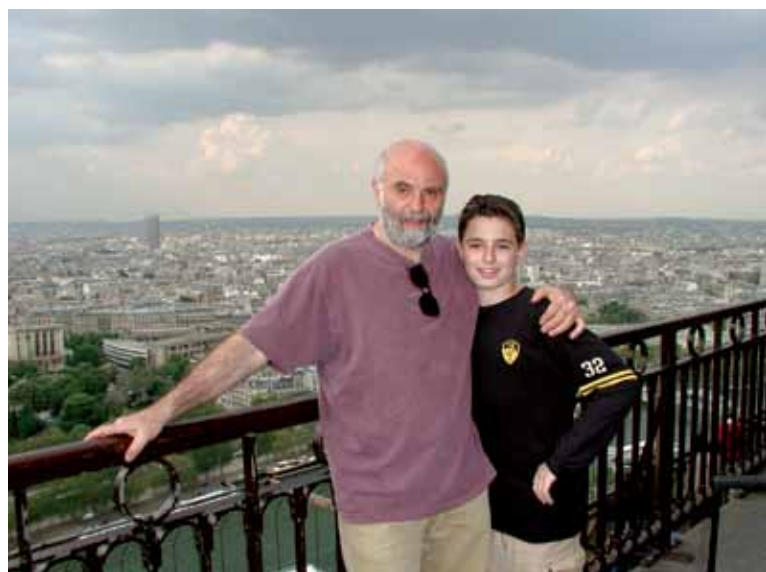
*Rafi, Galia and Julian
In front of the White House
Washington, D.C. 1997*

*Rafi and Galia
Niagara, 1997*

*Rafi and Julian
Paris, 2003*

*Rafi and Julian
Monet's Garden, Giverny, France 2003*

*Rafi and Four Nuns
Montevideo, Uruguay, 2005*

Rafi
Niagara, 2005

*Eva and Borimir Darakchiev,
Galia and Rafi
Cozumel, Mexico 2005*

*50th Birthday
Galia, Julian,
Evelina Kelbecheva and Rafi
Fair Lawn, NJ 2006*

*Rafi and Julian
Sahara, Morocco 2007*

Rafi
Vatican, 2005

Rafi and Julian
Coyoacan, Mexico City, 2006

*Rafi and Galia
Pisa, 2005*

*Rafi
Venice, 2005*

*Rafi at Home
Fair Lawn, NJ, 2006*

*Rafi and Galia
Mohonk Lake, NY, 2009*

*Rafi, Galia and Julian, Christmas Eve at Home
Fair Lawn, NJ, 2010*

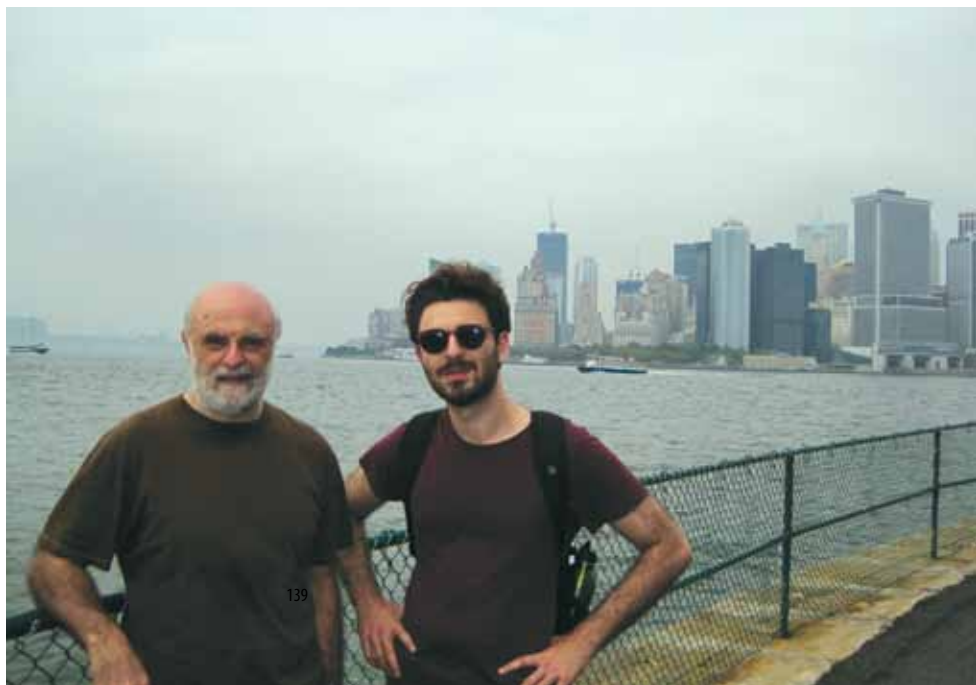

*Rafi and Julian
Highline Park
New York, NY, 2009*

*Rafi, Gali Studio
American Craft Show
Baltimore, 2011*

*Maria Spassova, Rafi
and Tom Sofianides
New York, 2011*

*Rafi and Julian
Governor's Island
New York, 2011*

Rafi
Kendall Gardens at Pepsico
Purchase, NY, 2011

*Lybomir Vassilev, Anna Sofianides, Tom Sofianides, Ivan Ivanov, Rafi and Galia Chehirian
Runyana Ivanova, Maria Spassova, Nassya Krilevska*

*Julian, Rafi and Galia
Kendall Gardens at Pepsico
Purchase, NY, 2011*

*Rafi, Julian and Galia
at the Sofianides'
Tenafly, NJ, 2010*

*Rafi and Julian
Newburgh, NY, 2011*

*Rafi and Julian at Home
Fair Lawn, NJ, 2011*

Rafi
2010

*Rafi at Storm King
Cornwall, NY, 2011*

Rafi's Resting Place
Storm King Art Center, Cornwall, NY, 2012

*Rafi Chehirian`s drawings, created between 1987 - 1996
appear throughout the book.*

Design by Misha Georgieva

I was in the postmodern maze for years. I found my way out. For now I am looking for beauty and poesy in the unassuming reality of man's life. I wish I could do it the way Knut Hamsun wrote or Skip James sung. I like these two.

RAFI CHEIRIAN